

TARTU ÜLIKOOL

Majandusteaduskond

Aire Karhu

**BIOLOOGILISE VARA VÄÄRTUSE KAJASTAMINE
EESTI METSANDUSETTEVÕTJATE 2017. AASTA
RAAMATUPIDAMISE AASTAARUANNETES**

Magistritöö ärijuhtimise magistrikraadi taotlemiseks finantsjuhtimise erialal

Juhendajad: lektor Juta Tikk ja dotsent Kertu Lääts

Tartu 2019

Suunan kaitsmisele

(juhendaja allkiri)

Suunan kaitsmisele

(juhendaja allkiri)

Olen koostanud töö iseseisvalt. Kõik töö koostamisel kasutatud teiste autorite tööd, põhimõttelised seisukohad, kirjandusallikatest ja mujalt pärinevad andmed on viidatud.

.....

(töö autori allkiri)

SISUKORD

SISSEJUHATUS	4
1. KASVAVA METSA KUI BIOLOOGILISE VARA VÄÄRTUSE MÕÕTMISE JA AVALIKUSTAMISE TEOREETILISED ALUSED	8
1.1. Bioloogilise vara käsitus ja juhised Eestis kehtivates finantsaruandluse standardites.....	8
1.2. Bioloogilise vara arvestusmeetodite võrdlus ja kajastamise põhimõtted.....	13
1.3. Bioloogilise vara õiglase väärtuse mõõtmismeetodite võrdlus.....	21
1.4. Bioloogilise vara avalikustamismõõdet raamatupidamise aastaaruandes	29
2. BIOLOOGILISE VARA VÄÄRTUSE MÕÕTMISE JA AVALIKUSTAMISE PÕHIMÕTETE ANALÜÜS EESTI METSANDUSETTEVÕTJATE 2017.AASTA RAAMATUPIDAMISE AASTAARUANNETES.....	33
2.1. Ülevaade Eesti metsaomandi struktuurist ja metsamaa turust	33
2.2. Uurimismetoodika ja valimi kirjeldus.....	36
2.3. Bioloogilise vara väärtuse mõõtmise ja avalikustamise põhimõtete analüüs	41
2.4. Järeldused ja ettepanekud bioloogiliste varade väärtuse mõõtmise ja avalikustamise kohta	56
KOKKUVÕTE.....	70
VIIDATUD ALLIKAD	75
LISAD	81
Lisa 1. Ettevõtjate klassifitseerimine ja rakendatav aastaaruande tüüp Eesti finantsaruandluse standardi kohaselt koostatavates raamatupidamise aastaaruannetes.....	81
Lisa 2. Soetusmaksumuse meetodil kajastatud bioloogiliste varade kohta raamatupidamise aastaaruandes avalikustamisele kuuluv informatsioon finantsaruandluse standardite ja ettevõtjate tüübi alusel.....	82
Lisa 3. Õiglasel väärtusel kajastatud bioloogiliste varade kohta raamatupidamise aastaaruannetes avalikustamisele kuuluv informatsioon finantsaruandluse standardite ja ettevõtjate tüübi alusel	83
SUMMARY	85

SISSEJUHATUS

Maakatastri ja kinnisturegistri andmetel on Eestis aasta-aastalt kasvanud juriidilisest isikust metsaomanike arv. Metsaomandi liikumine füüsilistelt isikutelt juriidiliste isikute omandisse on aktuaalseks muutnud kasvava metsa kui bioloogilise vara väärtuse kajastamise metsandusettevõtjate finantsaruannetes. Bioloogilisele varale on omane muundumine, mis muudab selle väärtuse mõõtmise keeruliseks finantsarvestuse valdkonnaks.

Magistritöös hõlmab bioloogilise vara väärtuse kajastamine bioloogilise vara mõõtmise ja avalikustamise põhimõtteid. Kuna finantsaruandluse standardites viidatakse nii bioloogilise vara väärtuse mõõtmisele kui ka väärtuse hindamisele, siis käsitletakse neid mõisteid töös samaväärsetena.

Finantsaruandluse standardite alusel võib bioloogilist vara bilansis kajastada õiglasest väärtuses või soetusmaksumuses, millest on maha lahutatud akumulieeritud kulum ning võimalikud väärtuse langusest tulenevad allahindlused (edaspidi soetusmaksumuse meetod). Eelkõige aga tuleb kasutada õiglase väärtuse meetodit. Lihtsustatult öeldes on õiglase väärtus summa, mida makstakse vara eest tavapärase turutehingu korral. Kuid õiglase väärtus finantsaruandes ei ole alati turuväärtus, kuna vara on võimalik õiglasest väärtuses kajastada ka turuhindade puudumisel. Aktiivse turu puudumisel on lubatud kasutada mitmeid õiglase väärtuse mõõtmismeetodeid. Näiteks võib kasutada kõige hilisemat turuhinda eeldusel, et tehingu tegid sõltumatud osapooled ning tehingupäeva ja bilansipäeva vahel ei ole toimunud olulisi muutusi majanduskeskkonnas; analoogsete või piisavalt sarnaste varade turuhinda, mida on korrigeeritud eksisteerivate erinevuste mõjuga; diskonteeritud neto rahavoogude meetodit või võrdleva analüüsi alusel tuletatud väärtust.

Kuigi varade kajastamine õiglasest väärtuses peaks täpsemalt väljendama ettevõtte vara tegelikku väärtust, võib õiglase väärtus teatud juhtudel osutada üpris subjektiivseks.

Näiteks bioloogilise vara mõõtmiseks ei ole alati võimalik leida vajalikku informatsiooni, juhendmaterjalid ei ole ühtmoodi tõlgendatavad või võib vara väärtuse hindamisel olla stiimul tuludega manipuleerimiseks.

Vara õiglase väärtuse mõõtmisel võib juhtkond kasutada hindamisspetsialistide abi või hinnata ise vara väärtust enda seatud eelduste põhjal. Mõlemal juhul peab raamatupidamise aastaaruandes esitatav informatsioon andma aruande tarbijale õiglase ülevaate raamatupidamiskohustuslase finantsseisundist. Mõõtmismeetodis kasutatud eelduste avalikustamine selgitab aruande tarbijale õiglase väärtuse olemust. Vähesese avalikustamise korral võib aruande tarbija seada kahtluse alla aruandes kajastatud finantsinformatsiooni usaldusväärsuse. Aruande tarbijateks võivad olla investorid, võlausaldajad, tarnijad, ettevõtte töötajad, audiitorid ja teised subjektid, kes kasutavad esitatud finantsinformatsiooni otsuste vastuvõtmiseks.

Bilansielementide mõõtmisel on oluline asjakohasus ja usaldusväärsus. Ettevõtete finantsaruannete võrreldavuse tagamiseks on oluline, et majandusüksused lähtuksid bioloogilise vara mõõtmisel finantsaruandluse standarditest ja avalikustaksid vara väärtuse mõõtmisega seotud asjaolud. Seetõttu on eriti oluline, et bioloogilise vara käsitus ja juhised finantsaruandluse standardites oleksid põhjalikud, arusaadavad ja ühtmoodi tõlgendatavad.

Magistritöö eesmärk on selgitada välja bioloogiliste varade väärtuse mõõtmise ja avalikustamise põhimõtted ning võimalikud probleemid Eesti metsandusettevõtjate 2017.aasta raamatupidamise aastaaruannetes.

Eesmärgi täitmiseks on püstitatud järgmised uurimisülesanded:

- 1) metsandusettevõtjate 2017. aasta raamatupidamise aastaaruannete põhjal välja selgitada, kas juhendmaterjalid bioloogilise vara väärtuse kajastamiseks Eestis kehtivates finantsaruandluse standardites on aruande koostaja seisukohast piisavad või vajavad täiendamist;
- 2) võrrelda bioloogilise vara arvestusmeetodeid ja õiglase väärtuse mõõtmismeetodeid Eestis kehtivates finantsaruandluse standardites;
- 3) selgitada välja bioloogilise vara arvestus- ja mõõtmismeetodite eelised ja puudused ning nende mõju bilansi mahule;

- 4) võrrelda bioloogilise vara avalikustamismõudeid ettevõtja tüübist ja Eestis kehtivatest finantsaruandluse standarditest lähtuvalt;
- 5) anda ülevaade Eesti juriidiliste isikute metsaomandist ja metsamaa turust;
- 6) metsandusettevõtjate 2017. aasta raamatupidamise aastaaruannete analüüsi ja metsandusettevõtete raamatupidajate ning audiitoritega läbi viidud intervjuude põhjal välja selgitada, millised on Eesti metsandusettevõtetes enam levinud mõõtmismeetodid bioloogilise vara väärtuse kajastamiseks, kas raamatupidamise aastaaruannetes avalikustatakse mõõtmisega seotud asjaolud ja kas avalikustamine on piisavalt informatiivne aruande tarbijale.

Magistritöö koosneb teoreetilisest ja empiirilisest osast. Teoreetilisest osast uuritakse bioloogilise vara käsitlust Eestis kehtivates finantsaruandluse standardites. Varasemate uuringute põhjal selgitatakse välja arvestus- ja mõõtmismeetodite eelised ja puudused. Kuna finantsaruandluse standardite arusaadavus ja ühtmoodi tõlgendatavus loob eeldused erinevate ettevõtjate aruannete võrreldavuseks, analüüsitakse juhendmaterjalide selgust ja piisavust aruande koostaja seisukohast. Teooria osas püstitatud probleemidele ja nende võimalikele lahendustele otsitakse kinnitust töö empiirilises osas.

Empiirilises osas antakse ülevaade Eesti juriidiliste isikute metsaomandist ja metsamaa turust. Eesti metsandusettevõtjate bioloogilise vara mõõtmismeetoditest ja vara väärtuse mõõtmisega seotud asjaolude avalikustamisest ülevaate saamiseks esitati Registrate ja Infosüsteemide Keskusele (edaspidi RIK) taotlus andmete esitamiseks ettevõtjate 2017. majandusaasta aruannete kohta, millel müügitulu jaotuses on esindatud Eesti Majanduse Tegevusalade Klassifikaatori (edaspidi EMTAK) koodid 02201 või 02101 ja millel on samaaegselt kirjeldatud väärtus bilansikirjel „Bioloogiline vara”. Aruannetest koondatud bioloogilise varaga seotud info põhjal selgitatakse välja ettevõtjate arvestus- ja mõõtmismeetodite eelistused. Metsandusettevõtjate 2017. aasta raamatupidamise aastaaruannetes avalikustatud informatsiooni analüüsitakse aruande tarbija seisukohast lähtuvalt. Analüüsi tulemusi kõrvutatakse teooria osas toodud varasemate uuringute järelduste ja seisukohtadega. Bioloogilise vara mõõtmise ja avalikustamisega seotud probleemidest põhjalikuma informatsiooni saamiseks intervjueritakse audiitoreid ja metsandusettevõtete raamatupidajaid, kellelt kogutud praktilisi teadmisi kasutatakse järelduste ja ettepanekute tegemisel.

Eesti metsandusettevõtjate bioloogilise vara finantsaruannetes kajastamist on uuritud ka varasemates magistritöödes. Varem valminud akadeemilistest töödest toob autor esile Andrei Zaborski 2012.aastal Estonian Business Schoolis kaitstud magistritöö „Eesti kasvava metsa väärtuse hindamise mudeli väljatöötamine”, kus analüüsiti metsa kui bioloogilise vara väärtuse kajastamist üheksa suurema erametsaomaniku 2010.aasta majandusaasta aruannetes ja Kaidi Liivaku 2017.aastal Tallinna Tehnikaülikoolis kaitstud magistritöö „Bioloogilise vara väärtuse mõõtmine ja kajastamine Eesti ettevõtetes ning sellega seotud avalikustamismõnede täitmine”, milles selgitati välja, millises mahus vastavad viie metsandusettevõtja 2014.aasta majandusaasta aruanded juhenditega sätestatud avalikustamismõnedele ja missugused ettevõtete iseloomulikud näitajad on seotud avalikustamismõnede täitmise mahuga. Mõlemad magistritööd toovad esile uurimisprobleemi aktuaalsuse. Näiteks Zaborski (2012: 45) ütleb oma töös: „Eesti ettevõtete uuringu osas leidis kinnitust kahtlus, et paljud erametsaomanikud ei ole panustanud oma vara üle arvestuse pidamise korrektsesse korraldamisse. Sellises olukorras jääb mulje, et ettevõtted ei ole endale teadvustanud sotsiaalselt niivõrd tundliku majandusharu nagu seda on metsandus, pikaajalist perspektiivi ja väärtusi ”.

Erinevalt eelmistest töödest on antud magistritöö fookus suunatud kasvava metsa mõõtmismeetodite eelistuste, mõõtmisel kasutatud eelduste avalikustamise ja finantsaruandluses kajastamisega kaasnevate probleemide välja selgitamisele. Varem valminud magistritööde valimid olid väikesed ja uuriti peamiselt suurmetasaomanikke. Käesolevas uuringus taotletakse tulemuste üldistamist Eesti metsandusettevõtjatele.

Autor tänab intervjueritud audiitoreid ja metsandusettevõtete raamatupidajaid, kes andsid oma panuse magistritöö valmimisse ning juhendajaid Juta Tikku ja Kertu Läätses sisuka tagasiside ja meeldiva koostöö eest.

Märksõnad: bioloogiline vara metsandusettevõtetes, õiglase väärtuse meetod, soetusmaksumuse meetod, Eesti finantsaruandluse standard, otsekohalduv standard

1. KASVAVA METSA KUI BIOLOOGILISE VARA VÄÄRTUSE MÕÕTMISE JA AVALIKUSTAMISE TEOREETILISED ALUSED

1.1. Bioloogilise vara käsitus ja juhised Eestis kehtivates finantsaruandluse standardites

Alapeatükis antakse ülevaade kasvava metsa kui bioloogilise vara väärtuse kajastamise regulatsioonidest juriidilisest isikust metsaomanike finantsaruandluses. Keskendutakse Eestis kehtivatele finantsaruandluse standarditele. Uuritakse, kas juhised finantsaruandluse standardites on põhjalikud, arusaadavad ja ühtmoodi tõlgendatavad või vajavad täiendamist.

Eesti metsandusettevõtjad on kohustatud raamatupidamist ja finantsaruandlust koostama raamatupidamise seadusest lähtuvalt (edaspidi RPS). Seaduse eesmärgiks on õiguslike aluste loomine ja põhinõuete kehtestamine rahvusvaheliselt tunnustatud põhimõtetest lähtuva raamatupidamise ja finantsaruandluse korraldamiseks (RPS § 1). Finantsaruandluses kasutatavad arvestuspõhimõtted ning informatsiooni esitlusviis peavad olema kooskõlas kas **Eesti finantsaruandluse standardiga**, mis tugineb väikeste ja keskmise suurusega ettevõtete rahvusvahelise finantsaruandluse standardile (edaspidi SME IFRS), või Euroopa Komisjonis vastu võetud rahvusvahelise finantsaruandluse standardiga (edaspidi **otsekohalduv standard**). Otsekohalduv standard on kohustuslik krediitiasutustele, finantsvaldusettevõtjatele, segafinantsvaldusettevõtjatele, investeerimisühingutele, kindlustusandjatele ja äriühingutele, mille emiteeritud väärtpaberitega kaubeldakse Eesti või muu Euroopa Majanduspiirkonna lepinguriigi reguleeritud väärtpaberiturul. (RPS § 17) Ülejäänud ettevõtjad peavad finantsarvestuses lähtuma ühest kohustuslikust standardist ja võivad valiku teha oma eelistuste alusel.

Metsakinnistu või omandatud raieõigus võib ettevõtjale olla nii perioodilist rahavoogu võimaldav tootmisressurss kui ka väärtust kasvatav investeerimisobjekt. RPS definitsiooni alusel on „vara raamatupidamiskohustuslase valitseva mõju all olev ressurss, mis on tekkinud minevikusündmuste tagajärjel ning mis eeldatavalt toob tulevikus majanduslikku kasu” (RPS § 3). Valitseva mõju hindamisel lähtutakse sellest, „kellele langeb valdav osa varaobjektiga seotud majanduslikust kasust ja kes kannab valdava osa varaobjektiga seotud riskidest” (RTJ 1 § 13).

Vara mõistele vastavaid objekte saab kajastada varana, kui need vastavad vara kajastamise kriteeriumitele (SME IFRS 2.27):

- 1) on tõenäoline, et objektist tulenevalt ettevõtte tulevane majanduslik kasu suureneb või väheneb;
- 2) objektil on soetusmaksumus või väärtus, mida saab usaldusväärsetl mõõta.

Seega metsakinnistu või omandatud raieõigus vastab vara määratlusele, kuna omab potentsiaali luua tulevasi rahavooge ja majanduslikku kasu. Samuti on nende soetusmaksumus teada, kuna omandatakse üldjuhul dokumentaalselt tõendatud ostutehingu tulemusel, või on väärtus mõõdetav.

Eeltoodud vara definitsioon hõlmab ka bioloogilise vara mõistet. SME IFRS terminite sõnastikus toodud määratluse alusel on „bioloogiline vara loomne või taimne elusorganism” (RTJ 7 § 5). Otsekohalduva standardi definitsiooni alusel on „bioloogiline vara elusloom- või taim” (IAS 41 § 5). Aino Vooori (2011: 5) määratluse kohaselt on bioloogilisele varale omane muundumine, „mis hõlmab kasvamist, vananemist, tootmist ja paljunemist ning mille tulemusel bioloogilised varad koguseliselt ja omaduslikult muutuvad”. Autori arvates on Aino Vooori bioloogilise vara määratlus kõikehõlmav.

Bioloogilise vara arvestus erineb oluliselt tavapärastest ärivaldkondadest ja vajab seetõttu spetsiifilisi finantsaruandluse regulatsioone. Otsekohalduva standardi järgi koostatavate raamatupidamise aastaaruannete jaoks reguleerib bioloogilise vara ja põllumajandusliku toodangu kajastamist standard IAS 41 „Põllumajandus” (edaspidi IAS 41). Eesti finantsaruandluse standardi kohaselt koostatavates raamatupidamise aastaaruannetes tuleb bioloogiliste varade kajastamisel tugineda Raamatupidamise Toimkonna juhendile RTJ 7 „Bioloogilised varad” (edaspidi RTJ 7), mis määrab kindlaks bioloogiliste varade hindamise ja kajastamise põhimõtted bilansis ning avalikustamise nõuded

finantsaruannete lisades. RTJis 7 sätestatud arvestusmeetodid on kooskõlas SME IFRSi arvestuspõhimõtetega ja neid tuleb rakendada põllumajandusliku tegevusega seotud bioloogiliste varade ning põllumajandusliku toodangu bioloogilisest varast eraldamise tehingute kajastamisel (RTJ 7 § 4). SME IFRSis on koondatud põllumajandusega, sh bioloogilise varaga seonduv peatükki 34 „Spetsiifilised äritegevused” alajaotusesse „Põllumajandus”, inglise keeles „*Agriculture*”.

Põllumajandus ja põllumajanduslik toodang ei seostu esmapilgul metsandusega ja võib tekkida arusaam, et standard ei reguleeri metsanduse valdkonna bioloogilise vara kajastamist. Eesti keele seletava sõnaraamatu kohaselt on põllumajandus peamiselt taime- ja loomakasvatust hõlmav majandusharu. Samas IAS 41 toodud selgitus annab põllumajandusele laiemat tähendust, milles „põllumajanduslik tegevus hõlmab erinevaid tegevusalasid; näiteks karjakasvatus, metsandus, iga-aastane või pidev saagikoristus, viljapuu- ja istandike harimine, lillekasvatus ja akvakultuur (sh kalakasvatus)” (IAS 41 § 6). Inglise keelne termin „*agriculture*” on laiem mõiste kui eestikeelne termin „põllumajandus”. Arvatavasti seetõttu on RTJ 7 koostajad nimetanud standardi eesti keeles nimetusega „Bioloogiline vara”.

Otsekohalduvas standardis loetakse metsa kui tuluallika põhist majandamist põllumajanduslikuks tegevuseks. IAS 41 selgituse alusel „teostab majandusüksus põllumajandusliku tegevuse käigus bioloogiliste varade bioloogilist muundamist müügiks, põllumajandustoodanguks või lisanduvateks bioloogilisteks varadeks” (IAS 41 § 5). Standardit lugedes tekib metsandusvaldkonda silmas pidades küsimus, et kui palju on majandusüksusel võimalik teostada bioloogiliste varade bioloogilist muundamist. Autori arvates saab majandusüksus metsa majandamise käigus luua taimedele paremad tingimused juurdekasvu soodustamiseks ja kvaliteetsema toodangu saamiseks, kuid bioloogiliselt muundab taim ennast majandusüksusest sõltumata.

SME IFRS terminite sõnastikus toodud määratluse alusel on „põllumajanduslik tegevus ettevõtte poolt juhitud protsess, mille käigus toimub bioloogiliste varade muundumine põllumajanduslikuks toodanguks või uuteks bioloogilisteks varadeks ja põllumajanduslik toodang on bioloogilisest varast saadav või eraldatav toodang” (RTJ 7 § 5). Metsandusettevõttel on põllumajanduslikuks toodanguks peamiselt langetatud puud ja metsaistikud. SME IFRSi määratlus rõhutab põllumajanduslikuks tegevuseks lugemisel

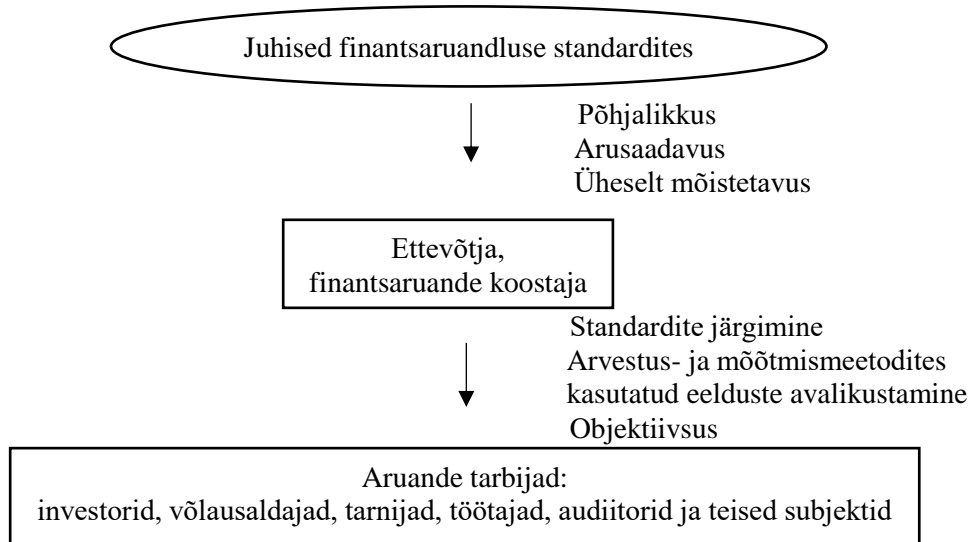
muutuste juhtimist ettevõtte poolt. Kui aga ettevõtte ei ole bioloogiliste varade kasvamist juhtinud, see tähendab ei ole soodustanud kvalitatiivseid või kvantitatiivseid muutusi bioloogiliste varade muundumiseks, siis ei saa seda tegevust SME IFRSi alusel lugeda põllumajanduslikuks tegevuseks. Seega RTJ 7 ei saa rakendada kõikide bioloogiliste varaobjektide kajastamiseks.

Raamatupidamise Toimkonna juhendi „Bioloogilised varad” esimeses punktis on öeldud: „eesmärgiks on sätestada reeglid bioloogiliste varade kajastamiseks Eesti finantsaruandluse standardi kohaselt koostatavates raamatupidamise aastaaruannetes” (RTJ 7 § 1). Samas tekib vastuolu sama juhendi punktis kolm, mille alusel tuleb juhendit rakendada vaid põllumajandusliku tegevusega seotud bioloogiliste varade ning põllumajandusliku toodangu bioloogilisest varast eraldamise tehingute kajastamisel. Erisustena tuuakse välja, et juhendit ei kohaldata põllumajandusliku tegevusega seotud maa ja immateriaalsete põhivarade kajastamiseks (RTJ 7 § 4).

RTJis 7 ei ole antud suuniseid bioloogiliste varade kajastamiseks, mida soetatakse investeerimise eesmärgil ja mis olemuselt on kinnisvarainvesteeringud. SME IFRSi terminite sõnastiku alusel „kinnisvarainvesteering on kinnisvaraobjekt (maa või hoone või osa hoonest või mõlemad), mida hoitakse (kas omanikuna või kapitalirendi tingimustel rendituna) eelkõige renditulu teenimise, väärtuse kasvu või mõlemal eesmärgil, mitte aga kasutamiseks toodete tootmisel või teenuste osutamisel, halduseesmärkidel või müügiks tavapärase äritegevuse käigus” (SME IFRS 16.2). Näiteks kui ettevõtja on soetanud investeerimise eesmärgil kinnistu koos kasvava metsaga ja ei juhi põllumajandusliku tegevuse käigus bioloogiliste varade muundumist, siis ei tule tal lähtuda RTJis 7 toodud arvestuspõhimõtetest. Seega ettevõtja seisukohast lähtudes on bioloogiliste varade juhendi puuduseks asjaolu, et reguleerimata on jäetud bioloogilise vara arvestuspõhimõtted, mis ei ole seotud põllumajandusliku tegevusega.

Finantsaruandluse standardite ja juhiste eesmärgiks on luua ettevõtjatele vundament, millele tuginedes ehitada üles ettevõtte finantsarvestus. Juhendite arusaadavus ja ühtmoodi tõlgendatavus loob eeldused erinevate ettevõtjate aruannete võrreldavuseks, mis on oluline eelkõige aruande tarbija seisukohast. Aruande tarbijad vajavad finantsaruandlusest standardiseeritud informatsiooni oma otsuste tegemiseks ja plaanide teostamiseks. Ka ettevõtja ise vajab pädevate juhtimisotsuste tegemiseks moonutamata

finantsinformatsiooni. Siin peaksid välja töötatud finantsaruandluse standardid ja põhjalikud juhendid andma rakendajale kindlustunde. Autori arvates iseloomustab bioloogilise vara kajastamise põhimõtteid finantsaruannetes järgnev joonis.

Joonis 1.1. Bioloogilise vara kajastamise põhimõtted finantsaruandes

Allikas: autori koostatud.

Vastust küsimusele, kas juhised bioloogilise vara kajastamiseks finantsaruandluse standardites on aruande koostaja ja tarbija seisukohast kõikehõlmavad, põhjalikud, arusaadavad ja üheselt mõistetavad, otsitakse ka töö järgmistes osades. Näiteks Lätis läbi viidud bioloogiliste varade finantsaruannetes kajastamise uuringu tulemustes tehti ettepanek põllumajandusega seotud bilansikirjete täiendamiseks liigendamiseks, kuna loomade ja taimede kajastamine samadel bilansikirjetel võib anda aruande lugejale eksitava ülevaate (Arbidane, Mietule 2018: 20). Töö empiirilises osas uuritakse, kas see ettepanek on aktuaalne ka Eestis.

Eesti finantsaruandluse standardi ja otsekohalduva standardi põllumajandusliku tegevuse definitsioone võrreldes leiab autor, et RTJis 7 on põllumajanduslik tegevus arusaadavamalt defineeritud, kuna rõhutab muutuste juhtimist ettevõtte poolt. Samas ei ole RTJ 7 juhend kõikehõlmav bioloogiliste varade kajastamiseks. Juhendi pealkiri on „Bioloogilised varad”, kuid seda tuleb rakendada vaid põllumajandusliku tegevusega seotud bioloogiliste varade kajastamiseks, mis on vastuolus juhendi sõnastatud

eesmärgiga. Autor leiab, et RTJis 7 tuleks selguse huvides anda suunised ka bioloogiliste varaobjektide kajastamiseks, mis ei ole seotud põllumajandusliku tegevusega. Lisaks võiks kaaluda bioloogilise vara bilansikirje liigendamist loomse ja taimse bioloogilise vara vahel, et aruande tarbija saaks finantsinfost selgema ülevaate. Ettepanekute asjakohasusele otsitakse kinnistust töö empiirilises osas.

1.2. Bioloogilise vara arvestusmeetodite võrdlus ja kajastamise põhimõtted

Alapeatükis võrreldakse bioloogilise vara arvestusmeetodeid Eestis kehtivates finantsaruandluse standardites, selgitatakse välja meetodite eelised ja puudused ning valitud arvestusmeetodi mõju bilansi mahule.

Bioloogilist vara võib bilansis kajastada **õiglases väärtuses** või **soetusmaksumuse meetodil**. Veel kolmkümmend aastat tagasi domineeris finantsaruandluses soetusmaksumuse meetod (Hanson 2012). Tänapäeval on paljude varaobjektide ja kohustiste kontode puhul lubatud rakendada õiglast väärtust, kuna aruannete tarbijaid huvitab rohkem tegelik turuväärtus, mitte soetusmaksumus. Standardite kehtestajad on seisukohal, et õiglases väärtuses kajastamine annab finantsaruannete tarbijatele kõige asjakohasemat informatsiooni ja seetõttu liigutakse järjest enam soetusmaksumuse meetodilt õiglase väärtuse meetodile (Elad 2007: 755).

Arvestuspõhimõtte valikul määratakse kindlaks, kuidas bioloogilist vara raamatupidamises kajastatakse. Kord valitud arvestuspõhimõtet tuleb rakendada järjepidevalt aastast aastas ja juhul, kui arvestuspõhimõtet muudetakse, kajastatakse muutuse mõju tagasiulatuvalt (RTJ 1, § 69-70). Ettevõtjal tuleb raamatupidamise siseeeskirjas kindlaks määrata (Vooro 2011: 17):

- kuidas, millal ja millises väärtuses bioloogiline vara raamatupidamises esmalt arvele võetakse;
- kuidas ja millises väärtuses seda edaspidi raamatupidamisaruannetes kajastatakse;
- kuidas ja millistel tingimustel see raamatupidamisest eemaldatakse.

Eesti metsandusettevõtja finantsaruandluses kasutatavad arvestuspõhimõtted peavad olema kooskõlas kas Eesti finantsaruandluse standardiga või otsekohalduva standardiga, mille rahvusvaheliselt tuntud nimetus on IFRS standard. Järgmises tabelis on toodud arvestusmeetodite terminid.

Tabel 1.1. Bioloogilise vara arvestusmeetodite definitsioonid SME IFRSis ja otsekohaldavas standardis

Termin	Eesti finantsaruandluse standard (SME IFRS)	Otsekohalduv standard (IAS 41)
Õiglase väärtus	„Õiglase väärtus on summa, mille eest on võimalik vahetada vara või arveldada kohustist teadlike, huvitatud ja sõltumatute osapoolte vahelises tehingus.” (SME IFRS 2.34 (b))	„Õiglase väärtus on hind, mis saadakse vara müügil või makstakse kohustise üleandmisel mõõtmiskuupäeval turuosaliste vahelises tavapärasel tehingus”. (IAS 41 § 9)
Soetusmaksumus	„Soetusmaksumus on vara omandamisel selle eest makstud raha või mitterahalise tasu õiglase väärtus; ja kohustise võtmisel selle eest saadud raha või mitterahalise tasu õiglase väärtus.” (SME IFRS 2.34 (a))	„Soetusmaksumus on vara omandamiseks makstud raha või raha ekvivalentide summa või muu makstud tasu õiglase väärtus selle omandamise ajal, või kui see on rakendatav, siis summa, mis on sellele varale omistatav esmakordsel kajastamisel”. (IAS 16 § 6)

Allikad: IAS 41 ja SME IFRS (autori koostatud).

Autori arvates võib tabelis 1.1. toodud standardite arvestusmeetodite termineid samaväärseks lugeda.

Õiglase väärtuse kontseptsioon eeldab, et väärtus saadakse turupõhisel, mitte majandusüksusel põhineval mõõtmisel. Teatavate varade puhul võivad olla kättesaadavad turutehingud või -teave aga osade varade puhul ei pruugi jälgitavad turutehingud või turuteave olla kättesaadavad. Õiglase väärtuse mõõtmise eesmärk on mõlemal juhul siiski sama – määrata kindlaks hind, mille eest toimuks mõõtmiskuupäeval, hetkel kehtivatel turutingimustel, turuosaliste vahel tavapärane tehing vara müügiks või kohustise üleandmiseks (IFRS 13 § 2).

Finantsaruandluse standardid eeldavad bioloogilise vara õiglases väärtuses mõõtmist, kuna see arvestab nii varade turuhinna kui ka bioloogilise muundumise muutustega (Orbán et al. 2015: 778). Teatud juhtudel on lubatud ka soetusmaksumuse meetodi

kasutamine, milles on standarditel erinevus. Järgmises tabelis on toodud ülevaade bioloogilise vara arvestusmeetoditest.

Tabel 1.2. Bioloogilise vara arvestuspõhimõtted SME IFRSis ja otsekohalduvas standardis

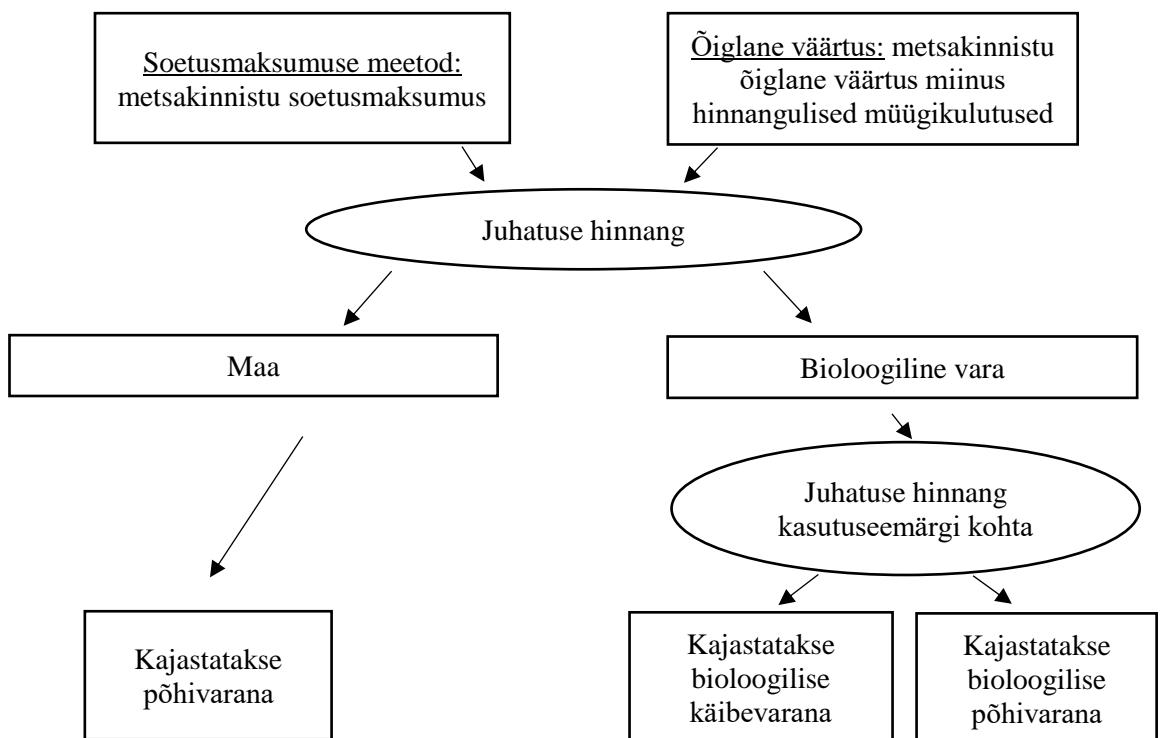
Arvestusmeetod	Eesti finantsaruandluse standard (SME IFRS)	Otsekohalduv standard (IAS 41)
Õiglasest väärtuses kajastamine	„Bioloogilisi varasid, mille õiglane väärtus on usaldusväärset hinnatav mõistliku kulu ja pingutusega , kajastatakse nii esmasel arvelevõtmisel kui ka järgnevatel bilansipäevadel nende õiglasest väärtuses, millest on maha arvatud hinnangulised müügikulutused.” (SME IFRS 34.2, 34.4)	„Bioloogilist vara mõõdetakse esmasel kajastamisel ja iga järgneva aruandeperioodi lõpus õiglasest väärtuses, millest on maha arvatud müügikulutused, välja arvatud juhul, kui õiglast väärtust ei ole võimalik usaldusväärset mõõta. ” (IAS 41 § 12)
Soetusmaksumuses kajastamine	„Ettevõtte mõõtab soetusmaksumuses, millest on maha arvatud akumulieeritud kulum ja väärtuse langus, neid bioloogilisi varasid, mille õiglast väärtust ei ole lihtne kindlaks määrata liigsete kulutuste ja pingutusteta. ” (SME IFRS 34.8)	„Kui õiglast väärtust ei ole võimalik vara esmasel kajastamisel usaldusväärset mõõta , mõõdetakse seda bioloogilist vara soetusmaksumuses, millest on maha arvatud igasugune akumulieeritud kulum ja akumulieeritud kahjum vara väärtuse langusest. Kui sellise bioloogilise vara õiglane väärtus on saanud usaldusväärset mõõdetavaks, mõõtab (majandus)üksus seda tema õiglasest väärtuses, millest on maha arvatud müügikulutused.” (IAS 41 § 30)

Allikad: IAS 41 ja SME IFRS (autori koostatud).

Tabelist 1.2. toodud arvestuspõhimõtetest selgub, et otsekohalduva standardi alusel on bioloogilist vara võimalik soetusmaksumuse meetodil kajastada vaid vara esmasel kajastamisel ja juhul, kui õiglast väärtust ei ole võimalik usaldusväärset mõõta. Näiteks turul noteeritud hinnad ei ole leitavad ja alternatiivsed õiglase väärtuse mõõtmised loetakse ebausaldusväärseks. Kui aga sellise bioloogilise vara õiglane väärtus on saanud usaldusväärset mõõdetavaks, tuleb vara edaspidi kajastada õiglasest väärtuses. (IAS 41 § 30)

SME IFRSi alusel võib ettevõtte kasutada soetusmaksumuse meetodit selliste bioloogiliste varade suhtes, mille õiglast väärtust ei ole võimalik kindlaks määrata liigsete kulutuste või pingutusteta. Liigsed kulutused või pingutused on nii RTJis 7 kui ka SME IFRSis defineerimata ja annab majandusüksusele võimaluse ise otsustada, mis on tema jaoks liigne kulutus või pingutus. Töö empiirilises osas uuritakse, kuidas ettevõtjad põhjendavad soetusmaksumuse kasutamist ehk mida mõistavad ettevõtjad liigse kulutuse ja pingutusena. Seega erinevus SME IFRSi ja otsekohalduva standardi vahel seisneb selles, et otsekohalduv standard lubab bioloogilisi varasid soetusmaksumuses kajastada vaid juhul, kui õiglane väärtus ei ole usaldusväärselt hinnatav, samas kui SME IFRS lubab soetusmaksumuse meetodit kasutada ka siis, kui õiglase väärtuse hindamine võib osutuda ebamõistlikult aega ja pingutust nõudvaks või on ebamõistlikult kulukas (Collings 2013: 370-371).

Metsakinnistu soetamisel on kasvav mets füüsiliselt maaga seotud. Järgmisel joonisel on toodud põllumajandusliku tegevusega seotud metsakinnistu väärtuse kajastamine esmasel arvelevõtmisel.

Joonis 1.2. Põllumajandusliku tegevusega seotud metsakinnistu väärtuse kajastamine finantsarvestuses esmasel arvelevõtmisel

Allikas: (RTJ 7 põhjal), autori koostatud.

Joonis 1.2. toob esile, et esmase kajastamise erinevus arvestusmeetoditel seisneb selles, et õiglase väärtuse puhul tuleb õiglasest väärtusest maha arvestada hinnangulised müügikulutused. Seega võib bioloogilise vara esmasel arvelevõtmisel tekkida kahjum, kuna bioloogilise vara õiglasest väärtusest lahutatakse maha hinnanguliste müügikulutuste summa. Metsakinnistu esmasel arvelevõtmisel tuleb juhatusel hinnata soetatud metsakinnistu maa ja metsa väärtust, kuna ostu – müügilepingutes üldjuhul eraldi metsa ja maa maksumust välja ei tooda. Järgmises etapis tuleb juhatusel anda hinnang bioloogilise vara kasutusotstarbe kohta. Bioloogilised varad kajastatakse bilansis eraldi kirjetel kas põhivarade või käibevarade rühmas. „Käibevarana kajastatakse ainult sellist bioloogilist vara, mis on soetatud edasimüümise eesmärgil või realiseeritakse ettevõtte tavapärase äri tsükli käigus. Juhul kui bioloogilise vara hoidmise eesmärk ei ole kindlalt teada, tuleb sellise bioloogilise vara kajastamisel bilansis lähtuda ettevõtte juhtkonna hinnangust tõenäolisema kasutuseesmärgi suhtes” (RTJ 7 § 34). Seega metsakinnistu esmane kajastamine ja bilansikirjete vahel jagunemine põhineb mõlema arvestusmeetodi puhul juhatuse subjektiivsel hinnangul.

Eestis kehtivad finantsaruandluse standardid nõuavad bioloogilise vara hindamist korra aruandeperioodi jooksul ehk bilansipäeval. Bioloogiline muundumine on pidev ja selle kohene raamatupidamises kajastamine oleks majanduslikult ebaotstarbekas. Soetusmaksumus võib olla lähedal õiglasele väärtusele siis, kui bioloogiline muundumine ei avalda vara väärtusele olulist mõju. Näiteks noorendike esialgne juurdekasv.

Bioloogilise vara arvestuse muudab keeruliseks bioloogiline muundumine. Metsa puhul tähendab see metsa mahu ehk tagavara juurdekasvu. Ülevaate tekkinud juurdekasvust annab metsa inventeerimine. Vastavalt metsaseadusele inventeeritakse metsa ülepinnalise takseerimisega katastri- või majandamisüksuste kaupa või statistilise valikmeetodiga ja need kehtivad kümme aastat. Takseerimine viiakse läbi vastava kvalifikatsiooniga spetsialisti poolt. (Metsaseadus § 11) Metsaseaduse alusel on kehtestatud „Metsa korraldamise juhend”, mis sätestab metsa kaardistamise tingimused, metsa inventeerimise eesmärgid ja meetodika ning raiemahu arvestamise meetodika. Metsa inventeerimise eesmärgiks on andmete kogumine metsade iseloomu ja seisundi ning nende paiknemise ja varude suuruse kohta. Tagavara juurdekasvu arvutamiseks kasutatakse matemaatilisi mudelid. (Metsa korraldamise juhend)

Kuigi viimasel ajal on valdavaks saanud õiglase väärtuse meetodi kasutamine, ei poolda Bohušová ja Svoboda bioloogiliste varade arvestuses täielikult õiglase väärtuse meetodile üleminekut. Nende uuringu tulemused näitavad, et iga bioloogilise vara grupi puhul tuleks kasutada kõige sobivamat meetodit. Uuringu kokkuvõttes toodi välja, et õiglase väärtuse meetodit on mõistlik rakendada aktiivse turu korral, näiteks elusloomade, ja soetusmaksumuse meetodit tootvate taimede puhul, kuna nende väärtusele ei avalda bioloogiline muundumine olulist mõju (2016: 68). Ka Horvaatias 2016.aastal läbi viidud uuring näitas, et enamik ettevõtjaid kajastas bioloogilisi varasid soetusmaksumuse meetodil, mida IAS 41 standard ei ole keelanud, kuid mis peaks olema pigem erandiks (Mališ et al. 2016: 49).

Metsaomanike finantsaruannetes kajastuvad ka looduskaitsete piirangutega metsakinnistute väärtused, kus raie tegemisele on seatud ranged piirangud. „Rangema või leebema majanduspiiranguga metsad moodustavad veerandi Eesti metsade kogupindalast” (Looduskaitsete... 2019). Bohušová ja Svoboda uuringu tulemustele tuginedes on sellistel aladel paiknevate bioloogiliste varade kajastamisel asjakohasem rakendada soetusmaksumuse meetodit, kuna puudub aktiivne turg. Kui aga riik maksab majanduspiirangute alade metsaomanikele toetust, siis on kasvava metsa õiglase väärtuse arvestusel asjakohane rakendada ka diskonteeritud netorahavoogude meetodit, kus oodatava rahavoona võetakse aluseks riigi makstavad toetussummad.

Fahnestock ja Bostwick toovad välja asjaolu, et kui eksisteerib aktiivne turg ja turuhind on lihtsalt kättesaadav, peegeldab õiglase väärtuse meetodil kajastatud finantsaruanne reaalselt majanduslikku olukorda. Kui aga aktiivset turgu ei eksisteeri ja väärtus ei põhine turuhindadel, võib õiglase väärtus osutada eksitavaks. (Fahnestock, Bostwick 2011: 10) Näiteks tulevase rahakäibe diskonteerimisel kasutatud eeldused ei pruugi osutada objektiivseteks, kuna põhinevad hindaja arvamusel.

Õiglase väärtuse meetodi puudusi on oma uuringus esile toodud ka Boyer, kes seadis kahtluse alla levinud seisukoha, et õiglase väärtuse kasutamine annab finantsaruandest parema teabe ja tagab läbipaistvuse. Tema hinnangul varjab õiglase väärtus vara väärtuse loomise protsessi, kuna segab omavahel aruandeperioodi kasumi ja realiseerimata kasumi või kahjumi. Õiglase väärtuse kasutamine võib viia kasumi volatiilsuseni. (Boyer 2007: 779) Autor nõustub, et õiglase väärtuse kasutamine võib viia kasumi volatiilsuseni, kuid

kui õiglast väärtust on hinnatud objektiivselt, siis peaksid õiglase väärtuse ümberhindlusel tekkinud realiseerimata kasumid ja kahjumid väljendama ühtlasi ka ettevõtte väärtuse muutust.

Bioloogilise vara õiglase väärtuse ümberhindlustel tekkivate realiseerimata kasumite ja kahjumite kajastamist majandusaasta kasumiaruandes on peetud üheks IAS 41 vastuolulisemaks nõudeks. Ka Fischer ja Marsh leiavad, et tulu kajastamine kasvuperioodil enne vara müüki ja olukorras, kus tulu laekumine ei ole kindel, võib viia kasumi volatiilsuseni. (Fischer, Marsh 2013: 65) Samas võib öelda, et õiglase väärtuse arvestusmeetodi eesmärgiks ongi peegeldada objektiivset tõde. Kuna ettevõtte väärtus kõigub aastast aastasse, siis võib väita, et hoopis stabiilne kasum annab vale pildi ettevõtte finantsseisundist. Küll aga võivad kasumi volatiilsuseni viia ettevõtja otsused väljamakseteks realiseerimata kasumi arvelt. Ka Gabriel ja Stefea toovad välja, et dividendide maksmine õiglase väärtuse ümberhindlusel tekkinud realiseerimata kasumi arvelt võib ettevõtja viia majanduslikesse raskustesse. Samuti leiavad nad, et realiseerimata kasumite ja kahjumite kajastamine aruandeperioodi kasumiaruandes võib avaldada mõju maksustamisele ja anda finantsaruandest ebaõiget ja vastuolulist teavet. Puudustele vaatamata tõdevad nad, et õiglase väärtus on nende arvates kõige sobivam meetod bioloogiliste varade kajastamiseks. (Gabriel, Stefea 2013: 103-104)

Õiglase väärtuse meetod näitab bioloogiliste varade väärtust nende hindamise hetkel, mis aga ei taga veel tulevasi rahavoogusid. Bioloogiliste varade väärtust võivad mõjutada kliima ja keskkonnatingimused. Ka Tšehhi Vabariigis läbiviidud uuringus kritiseeritakse kasumi jaotamist bioloogiliste varade ümberhindlusel tekkinud realiseerimata kasumite arvelt, kuna puude kasvuperiood on mitmeid aastakümneid pikk ja bioloogiline vara võib hävineda loodusõnnetustes (Starova et al. 2016: 439).

Õiglase väärtuse kontseptsiooni peetakse ka üheks 2008-2009 finantskriisi tekkimise põhjuseks. Varade õiglasest väärtusest kajastamine eeldab, et finantsaruande koostaja omab teadmisi ja oskusi varade mõõtmiseks ning finantsaruande tarbija mõistab, millel õiglase väärtus põhineb. (Gottdiener 2017) Ka Fahnstock ja Bostwick nimetavad just finantsalast kirjaoskamatus ühe põhjusena, miks õiglase väärtuse kontseptsiooni seostatakse finantskriisiga. Nad tõid välja, et juhtkond ja finantsaruannete tarbijad ei mõistnud realiseerimata kasumi ja kahjumi mõju finantsaruandlusele, eelkõige ettevõtja

rahavoogudele. (Fahnestock, Bostwick 2011: 10) Laux ja Leuz ei usu, et õiglase väärtuse kontseptsioon iseenesest põhjustas majanduskriisi. Küll aga oli puudusi õiglase väärtuse arvestuseeskirjades ja nende täitmisel. Õiglase väärtuse arvestusmeetod kaotab oma eelised, kui mõõtmisel ei kasutata aktiivsete turgude hindu, vaid väärtuse mõõtmine põhineb mudelitel, milles kasutatud eelduste kontrollimine on väga keeruline. (Laux, Leuz 2010: 115)

Äriseadustiku alusel on ettevõtte juhatusel äriühingu juhtimise ja raamatupidamise korraldamise kohustus. Seetõttu on ka varade õiglase väärtuse mõõtmine juhatuse ülesandeks. See aga eeldab, et „juhatusel peab hinnangu kujundamiseks olema tarvilik ja piisav info äriühingu majandustegevuse ja tema varade turutingimuste kohta” (Vooro 2011: 19). Õiglase väärtuse hinnangute kontrollimine on väljakutseks ka audiitoritele, kuna kontrollimehhanismid peavad olema suunatud eelduste ja tuleviku prognooside hindamisele. Soetusmaksumuse meetodi puhul on audiitorite kontrollimehhanismid seotud tehingute ja dokumentatsiooniga. Õiglases väärtuses varade kajastamine eeldab ka aruande tarbijalt ja audiitorilt paremat ettevalmistust, et saada aru mõõtmisel kasutatud eeldustest ja meetodikast (Hanson 2012).

Palea teeb ettepaneku kahekordse mõõtmis- ja aruandlusmeetodi kasutamiseks. Tema arvates ei tohiks soetusmaksumuse ja õiglase väärtuse meetodit pidada konkurentideks, kuna nad teenivad erinevaid eesmärgi. Soetusmaksumuse meetod annab investoritele ülevaate investeringuga seotud kuludest ja õiglase väärtus hinnangu selle tänasest väärtusest. Juhtimisotsuste tegemisel ainult õiglase väärtuse teadmises ei piisa, kuna investorile on oluline ka soetusmaksumuse info. (Palea 2014:114)

Kasvava metsa õiglase väärtus suureneb peamiselt juurdekasvu ja turuhindade tõusu tõttu ning väheneb haiguste, turuhindade languse või tormimurru kahjude tõttu. Näiteks võivad bioloogilise vara allahindluste põhjusteks olla erakorralised metsakahjustused, nagu näiteks ulatuslik põleng või keskkonnareostus. Bioloogilise vara kajastamisel soetusmaksumuse meetodil on puuduseks asjaolu, et juurdekasvu väärtus ei kajastu bilansimahus. Lisaks vähendab bilansimahtu ka perioodiline bioloogilise vara kulumiarvestus. Metsale, kui piiratud ressursile, on aga pigem omane väärtuse kasv. Seega õiglase väärtuse rakendamine bioloogilise vara bilansielementide mõõtmisel peaks tagama asjakohasema ülevaate. Samas soetusmaksumuse meetod on oma olemuselt

konservatiivsem kui õiglase väärtuse meetod ja välistab vara kajastamise liiga optimistlike hinnangute põhjal ning realiseerimata kasumite tekke. Majanduskasvu tingimustes, kui turuhinnad tõusevad, võib ettevõtja varade õiglasele väärtusele tuginedes võtta endale kohustusi, mida majanduslanguse tingimustes täita ei suudeta. Kuid vara ülehindamine ei tähenda veel, et ettevõtjal on võimalik ülejõu käivaid kohustusi võtta. See eeldab ka laenuandja valmisolekut ülehinnaatud vara tagatisel laenu andmiseks. Juhatus hinnangutel põhinevat õiglase väärtuse meetodit on keerulisem rakendada ettevõtja finantstöötajatel ja kontrollida audiitoritel, kuid selle korrektne rakendamine peaks andma investoritele objektiivsema pildi ettevõtja finantsseisundist. Juhul kui õiglast väärtust ei ole võimalik usaldusväärselt hinnata, tuleks eelistada soetusmaksumuse meetodit. Seega ühte ja õiget arvestusmeetodit bioloogilise vara kajastamiseks ei ole. Mõlemal meetodil on omad eelised ja puudused. Ettevõtjal tuleb valik teha oma vajadustest lähtuvalt. Ja kui otsustatakse õiglases väärtuses kajastamise kasuks, tuleb valida sobivaim mõõtmismeetod, millest antakse ülevaade järgmises alapeatükis.

1.3. Bioloogilise vara õiglase väärtuse mõõtmismeetodite võrdlus

Õiglases väärtuses kajastamise juures on kõige olulisemaks aspektiks õiglase väärtuse mõõtmine. Et bioloogilise vara mõõtmisel oleks tagatud asjakohasus ja usaldusväärsus, on finantsaruandluse standardites toodud õiglase väärtuse mõõtmisjuhised.

Otsekohalduva standardi järgi koostatavate raamatupidamise aastaaruannete õiglase väärtuse mõõtmisjuhised on toodud standardis IFRS 13 „Õiglase väärtuse mõõtmine” (edaspidi IFRS 13). Uus standard hakkas kehtima 1.jaanuaril 2013.aastal ja selle eesmärgiks oli õiglase väärtuse mõõtmisnõuete ühtlustamine ning lihtsustamine. Standard tõi kaasa muudatusi õiglase väärtuse definitsioonis ning avalikustamise nõuetes. Definitsioonis rõhutatakse, et õiglase väärtus on turupõhine, mitte ettevõttepõhine väärtus.

Nii IFRS 13 kui ka SME IFRSi alusel on aktiivse turu olemasolul bioloogilise vara õiglase väärtuse parim indikaator tema turuväärtus. Kui eksisteerib aktiivne turg selle praeguses asukohas ja seisukorras, siis tuleb õiglase väärtuse määramisel kasutada turuhinda. „Turuväärtuseks loetakse soodsaimat hinda, mida müüja võiks saada aktiivsel turul vara

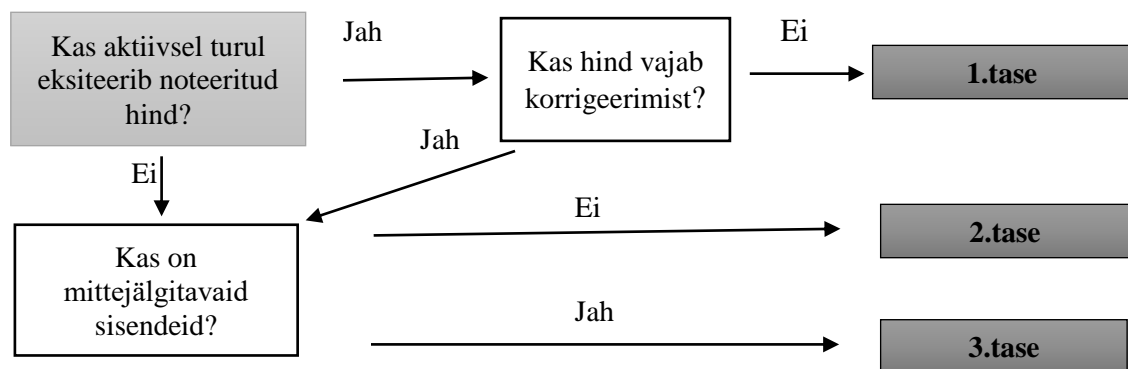
müümisel või ostja selle ostmisel. Aktiivse turuna saab käsitleda turgu, kus vahetatavad kaubad on samasugused (homogeensed), turul on normaaltingimustel võimalik leida ostjaid ja müüjaid ning informatsioon hindade kohta on avalikkusele kättesaadav. Kui ettevõtte on ligipääs mitmele aktiivsele turule, kasutatakse selle aktiivse turu hindasid, kus ettevõtte kavatses bioloogilise vara müüa”.(SME IFRS 34.6 (a))

Aktiivse turu korral peaks õiglase väärtus väljendama ettevõtte tegelikku finantsolukorda (Argiles et al 2012: 109). Õiglase väärtuse rakendamine muutub keeruliseks, kui varale ei eksisteeri aktiivseid turge. Ka Lätis läbiviidud bioloogiliste varade kajastamise uuring toob õiglase väärtuse meetodi rakendamise peamise probleemina esile aktiivse turu puudumist, mille tulemusel ei kajasta ettevõtete aruanded tegelikku finantsseisundit ja nende elujõulisust on keeruline hinnata (Arbidane, Mietule 2018: 20). Eesti tingimustes eksisteerib metsamaa osas aktiivne turg ning toimunud tehingute kohta on info leitav Maa-ameti kodulehelt. Seega metsakinnistu näol on tegemist varaga, kus eksisteerib aktiivne turg metsale koos maaga. Sellisel juhul on võimalik hindamisel aluseks võtta varade kombineeritud väärtus, milles bioloogilise vara väärtuse leidmisel lahutatakse kombineeritud väärtusest maa väärtus. (Vooro 2011: 15-16) Bioloogilise vara õiglase väärtuse määramisele võib kaasa aidata vara rühmitamine omaduste järgi, mida turul hinna määramise alusena kasutatakse (RTJ 7 § 16). Näiteks kasvavat metsa võiks rühmitada puuliikide ja vanuse järgi.

Aktiivse turu puudumisel võib ettevõtja kasutada erinevaid hindamistehnikaid. Otsekohaldavas standardis IFRS 13 on õiglase väärtuse hindamistehnikad liigitatud järgnevalt (IFRS 13 § 62):

- turumeetod – kasutab hindu ja muud asjakohast teavet, mis tulenevad identsete või võrreldavate (st sarnaste) varade, kohustiste või varade ja kohustiste rühmaga (nt äri) tehtud turutehingutest;
- kulumeetod – kajastab summat, mida hetkel nõutaks vara teenindusvõime asendamiseks (seda nimetatakse sageli ka hetke asendusmaksumuseks);
- tulumeetod – muudab tulevased summad (nt rahavood või tulud ja kulud) üheks hetke (st diskonteeritud) summaks. Õiglase väärtus määratakse kindlaks selle väärtuse põhjal, mis väljendab turu ootusi tulevaste summade kohta.

Kuna õiglase väärtus põhineb turupõhisel mõõtmisel, siis kasutatakse selle mõõtmisel eeldusi, mida turuosalisel kasutaksid vara määramisel, kaasa arvatud eeldused riski kohta. Õiglase väärtuse mõõtmise ja sellega seotud avalikustatava teabe järjepidevuse ning võrreldavuse parandamiseks on IFRS 13 § 72 kehtestatud „õiglase väärtuse hierarhia, mille kohaselt liigitatakse õiglase väärtuse mõõtmiseks kasutatavad hindamistehnikate sisendid kolmele tasemele”. Hindamistehnikate sisendite liigitamise illustreerimiseks on toodud järgmine joonis 1.3.

Joonis 1.3. Õiglase väärtuse hierarhia hindamistehnikate sisendite liigitamine

Allikas: (KPMG...2017: 61), autori kohandused.

Jooniselt 1.3 selgub, et hierarhias kõrgeimal tasemel on aktiivsetel turgudel noteeritud hinnad ja madalaimal tasemel mittejälgitavad sisendid. Majandusüksusel tuleb õiglase väärtuse mõõtmisel rakendada maksimaalselt asjakohaseid jälgitavaid sisendeid ja minimaalselt mittejälgitavaid sisendeid. Õiglase väärtuse hierarhias asetatakse kõrgemale kohale hindamistehnikate sisendid, mitte õiglase väärtuse mõõtmiseks kasutatavad hindamistehnikad. (IFRS 13 § 72)

Kui majandusüksus töötab välja mittejälgitavad sisendid, tuleb kasutada selles olukorras parimat kättesaadavat teavet ja arvesse võtta kogu mõistlikult kättesaadavat teavet turuosaliste eelduste kohta (IFRS 13). Hindamistehnikate valikut võivad mõjutada sobivate sisendite kättesaadavus ja nende suhteline subjektiivsus. Uuringud on näidanud, et esimese ja teise taseme hindamistehnikate sisendite kasutamine õiglase väärtuse mõõtmisel avaldavad positiivset mõju prognoosimise täpsusele (Ayres et al. 2017: 58). Bick, Orlova ja Sun uuringu tulemused näitavad, et õiglase väärtuse mõõtmisel mittejälgitavate sisendite kasutamine vähendab raamatupidamise andmete

usaldusväärstust ning suurendab võimalusi ettevõtte juhtide ja investorite vaheliste konfliktide tekkeks (Bick et al. 2018: 107-108). Seega hindamistehnikates kasutatud eelduste väljatöötamisel tuleb kasutada võimalikult jälgitavaid ja asjakohaseid eeldusi.

Eesti ettevõtjad koostavad valdavalt oma raamatupidamise aastaaruanded Eesti finantsaruandluse standardist lähtuvalt, mis tugineb SME IFRSile. Järgmises tabelis on toodud ülevaade SME IFRSi õiglase väärtuse mõõtmismeetoditest ja nende võrdlus otsekohalduva standardi hindamistehnikatega.

Tabel 1.3. SME IFRSi standardi õiglase väärtuse mõõtmismeetodite võrdlus otsekohalduva standardi hindamistehnikatega

Mõõtmismeetod SME IFRSis	Meetodi selgitus (SME IFRS 34.6 (a,b))	Turutingimus	Hindamistehnika otsekohaldavas standardis	Sisendid õiglase väärtuse hierarhias
Turuhind	soodsaim hind, mida müüja võiks saada vara müümisel või ostja selle ostmisel	aktiivne turg	turumeetod	1. tase
Kõige hilisem turuhind	tehing on sõlmitud sõltumatute osapoolte vahel ning tehingupäeva ja aruandekuupäeva vahel ei ole toimunud olulisi muutusi majanduskeskkonnas	mitteaktiivne turg	turumeetod	2. tase
Samalaadsete varade turuhind	korrigeeritakse eksisteerivate erinevuste mõjuga	mitteaktiivne turg	turumeetod	2. tase
Tuletatud väärtus	põllumajanduslikus sektoris läbiviidud võrdleva analüüsi alusel	mitteaktiivne turg	turumeetod	2. tase
Diskonteeritud neto rahavoogude meetod	oodatavate rahavoogude nüüdiseväärtuse määramisel lähtutakse neto rahavoogudest, mida turuosaliselt eeldavad, et antud bioloogiline vara tema kõige asjakohasemal turul genereeriks ning diskonteerib neid rahavoogusid turuintressiga	mitteaktiivne turg	tulumeetod	3. tase

Allikad: SME IFRS ja IFRS 13 (autori koostatud).

Tabelist 1.3. selgub, et õiglase väärtuse mõõtmismeetodeid ja hindamistehnikaid liigitatakse standardites küll erinevalt, kuid ühiseks jooneks on turust ja sisenditest lähtuv jaotus. IFRS 13 kulumeetodi hindamistehnika, mida nimetatakse ka asendusmaksumuseks, sarnaneb soetusmaksumuse meetodiga.

Ettevõtja peab mõõtmismeetodi valikul veenduma, et bioloogiliste varade mõõtmismeetod ja selles kasutatud eeldused tagavad finantsandmete usaldusväärsuse investoritele, võlausaldajatele, tarnijatele, töötajatele ja teistele subjektidele otsuste tegemiseks ning plaanide elluviimiseks (Hinke, Starova 2014: 213).

Üldjuhul eeldatakse, et kui tehing on sõlmitud sõltumatute osapoolte vahel, siis tehinguhind ongi õiglane väärtus. Alati see aga nii ei pruugi olla, kuna maksustamine ja muud ajendid võivad tuua kaasa deklareeritud tehinguhinna ja tegeliku tehinguhinna erinevuse. Samuti olukord, kus müüja on pankrotieelses seisus ja on sunnitud tehingusse minema. Sellisel juhul tuleb ka bioloogilise vara soetamisel mõõta vara õiglast väärtust. Raamatupidamise aastaaruandes tuleb õiglane väärtus määrata bilansipäeva seisuga arvestades turutingimusi sellel konkreetsel päeval. Kui tehingupäeva ja aruandekuupäeva vahel ei ole toimunud olulisi muutusi majanduskeskkonnas ja tehinguhind vastas õiglasele väärtusele, võib õiglast väärtust mõõta **kõige hilisema turuhinna meetodiga**. Selle meetodi puhul eeldatakse, et bioloogiline muundumine ei avalda vara esmasele väärtusele suurt mõju. Näiteks soetatud 30-aastase elutsükliga männiistandiku esialgne juurdekasv stabiilses turukeskkonnas. Autori arvates on selle meetodi eeliseks eelkõige rakendamise lihtsus, kuna ei nõua erialaseid teadmisi ja ei eelda täiendavate mõõtmiste ja arvutuste läbiviimist. Ka aruande tarbijal ei ole meetodist arusaamiseks vaja erialaseid teadmisi.

Kuigi Eesti tingimustes eksisteerib metsamaa osas aktiivne turg, saab sageli bioloogilise vara **turuhinnas** hindamisel takistuseks võrreldavate objektide puudumine. Kasvava metsa kvaliteet, maht, vanuseline ja liigiline jagunemine on kinnistutel erinev. Seetõttu kasutatakse mõõtmismeetodina **samalaadsete varade turuhindu**, mida korrigeeritakse eksisteerivate erinevuste mõjuga. Näiteks võetakse õiglase väärtuse mõõtmisel aluseks sarnase metsakinnistu müügihind, mida korrigeeritakse mõõdetava kinnistu liigilise jagunemise, kvaliteedi, mahu ja asukoha erisusi arvesse võttes. Selle meetodi puhul on õiglase väärtuse leidmisel võimalik aluseks võtta ka metsamaterjali müügihinnad, mille

korrigeerimisel erinevuste mõjuga tuletatakse kasvava metsa tihumeetri hinnad. Erinevuste mõjudena on silmas peetud ülestöötamise, transpordi ja muid otsekulusid kinnistu asukohta arvesse võttes. Selle meetodi kasutamine nõuab rakendajatelt erialaseid teadmisi ja on ajamahukas, kuna eeldab turuinfo tundmist ning täiendavate mõõtmiste ja arvutuste läbiviimist. Iga majandatava metsakinnistu inventeerimisandmete põhjal koostatakse metsamajanduskava, mida on kohustus uuendada iga kümne aasta järel. Kasvava metsa tagavara hindamisel lähtutakse metsamajanduskava koostamise aasta andmetest, mida edaspidistes arvestustes korrigeeritakse hinnangulise juurdekasvu, raie ja muude metsa tagavara mõjutavate andmetega. Aruande tarbija seisukohast on oluline mõõtmisel kasutatud eelduste avalikustamine, eelkõige aluseks võetud turuhindade info.

Tuletatud väärtuse meetodi, mis leitakse põllumajanduslikus sektoris läbiviidud võrdleva analüüsi alusel, puuduseks on homogeense kauba puudumine. Ei ole võimalik leida kahte identset metsakinnistut. Samuti ei ole tehingute kohta käiv informatsioon vabalt kättesaadav. Ka see meetod nõuab rakendajalt erialaseid teadmisi ja on ajamahukas. Aruande tarbija seisukohast on oluline tuletatud väärtuse leidmisel kasutatud eelduste avalikustamine.

Bioloogilise vara väärtuse määramiseks olemasolevates tingimustes kasutatakse ka **diskonteeritud neto rahavoogude meetodit**. Nimetatud meetodi aluseks on põhimõte, et ostja ei ole bioloogilise vara eest nõus maksma rohkem, kui on oodatavad rahavood sellelt varalt kogu tema kasutusea jooksul (Audiitorkogu 2013: 6). Tegemist on mudeliga, mille sisendid põhinevad valdavalt hinnangutel. „Oodatavate rahavoogude nüüdisväärtuse määramisel lähtub ettevõtte neto rahavoogudest, mida turuosalisel eeldavad, et antud bioloogiline vara tema kõige asjakohasemal turul genereeriks ning diskonteerib neid rahavoogusid turuintressiga. Diskonteeritud neto rahavoogude meetodi rakendamisel hinnatakse vara kasutamisest tekkivaid rahavoogusid ning arvutatakse nende nüüdisväärtus. Bioloogilise vara õiglase väärtuse hindamisel lähtudes neto rahavoogude meetodist ei võeta arvesse vara finantseerimisega ja maksustamisega seotud rahavooge ning bioloogiliste varade taastamisega kaasnevat rahavooge (nt raielankidel uute istanduste rajamisega seotud väljaminekud)”. (RTJ 7 § 21-22) Autor leiab, et juhendis oodatavate rahavoogude nüüdisväärtuse määramisel kõigi maksustamisega seotud rahavoogude arvestamata jätmine ei ole põhjendatud. Näiteks ettevõtte tulumaksu

arvestamata jätmine on põhjendatud, kuid arvesse tuleks võtta varamaksud, mis seonduvad konkreetse bioloogilise varaga. Autorile teadaolevalt ei ole Eestis kehtestatud bioloogilistele varadele varamakse.

Autori arvates on diskonteeritud neto rahavoogude meetodi selgitus RTJis 7 väga üldsõnaline, kuna juhendis ei ole toodud meetodi valemit, sisendite leidmise meetodikaid ja piisavalt praktiliselt rakendatavaid näiteid. RTJi 7 paragrahv 22 suunab lugeja RTJi 5 täiendavat informatsiooni koguma, kui ütleb: „bioloogilisest varast genereeritavate neto rahavoogude nüüdisväärtuse leidmine on sarnane materiaalsete ja immateriaalsete põhivarade kasutusväärtuse leidmisega vastavalt RTJ 5 „Materiaalsed ja immateriaalsed põhivarad” ” (RTJ 7 § 22). Kuna juhend ütleb, et rahavoogude nüüdisväärtuse leidmine on sarnane kasutusväärtuse leidmisega, kuid juhendis ei ole selgitatud nende erinevust, siis jääb rakendajale selgusetuks, millises osas ta võib lähtuda RTJist 5.

Rakendajale antakse RTJis 5 põhjalikud suunised rahavoogude nüüdisväärtuse diskontomäära leidmiseks, milleks on (RTJ 5 § 63-64):

- kasutada tuleb sellist intressimäära, mida investorid eeldaksid tulususena sarnasusse projekti investeerimisel;
- arvesse tuleb võtta kõiki antud varaga seotud riske, sh maariski, valuutariski, hinnariski ja muid konkreetse varaga seotud spetsiifilisi riske, kuid ei pea arvesse võtma neid riske, mille osas rahavoogusid on juba korrigeeritud;
- kasutada võib indikatsioonina ettevõtte kapitali kaalutud keskmist hinda;
- peab peegeldama turu hinnangut varaga seotud riskidele ning on sõltumatu viisist, kuidas antud vara ostu on tegelikult finantseeritud.

Kuigi diskontomäära selgitus finantsaruandluse standardis on põhjalik, põhineb selle kindlaksmääramine subjektiivsetel eeldustel ja otsustel, ning võib seetõttu kaasa tuua vaidlusi ettevõtjate, audiitorite ja investorite vahel. Elad ja Herbohn tõid oma Suurbritannia ja Austraalia metsandusettevõtjate seas läbiviidud uuringus välja praktiliselt aset leidnud eriarvamused diskontomäära osas. Näiteks vaidlus, kus ettevõtja poolt kasutatud diskontomäär suurendas kasvava metsa bilansilist väärtust ja aruandeperioodi kasumit. Diskontomäära leidmisel on keeruline kindlaks määrata bioloogiliste varade riskipremiat ja riskivaba intressimäära määramisel võib praktiliselt lähtuda erinevatest intressimääradest. Uuring näitas, et kuigi metsandusettevõtjad kasutasid sõltumatuid

hindajaid, ei taganud see hinnangute objektiivsust. (Elad, Herbohn 2011: 142-143) Gabriel ja Stefea toovad diskonteeritud neto rahavoogude meetodi puuduseks asjaolu, et kuna mudelis kasutatud eeldused on olemuselt subjektiivsed, võib ettevõtjal tekkida soov neid muuta endale soovitavas suunas. Kuid nad tõdesid, et seda väidet on keeruline empiiriliste uuringutega tõestada. (Gabriel, Stefea 2013: 104) Ka Audiitorkogu juhendmaterjalides on diskonteeritud neto rahavoogude meetodi puudustena nimetatud keeruliselt prognoositavaid sisendeid ja eeldusi, mis on vajaliku tulemuse saamiseks manipuleeritavad, mistõttu võivad leitud väärtused olla ala- või ülehinnatud (Audiitorkogu 2013: 10). Rozentāle ja Ore nimetavad diskonteeritud rahavoogude meetodi puuduseks rahavoo prognooside ebakindlust. Majanduskriis näitas, et traditsiooniliste statistiliste ja majanduslike prognoosimeetodite kasutamine ei võimalda tulevaste rahavoogude usaldusväärset hindamist. (Rozentāle, Ore 2013: 64-65) Seega tuleb ettevõtjal kaaluda, kas diskonteeritud neto rahavoogude meetod võimaldab usaldusväärset hinnata bioloogilise vara õiglast väärtust.

Suurbritannia ja Austraalia metsandus- ja istandusettevõtte seas läbi viidud uuring näitas diskonteeritud neto rahavoogude meetodi populaarsust (Elad, Herbohn 2011:10). Diskonteeritud neto rahavoogude meetodit kasutavad Eesti suurim metsandusettevõtte Riigimetsa Majandamise Keskus (edaspidi RMK) ja teised riigi raamatupidamiskohustuslased, mis lähtuvad metsa väärtuse arvestusel avaliku sektori finantsarvestuse ja -aruandluse juhendi lisast 8 „Riigimetsa hindamine”. Riigi raamatupidamiskohustuslastele antakse juhendis ette mudelis kasutatavad diskonto- ja inflatsioonimäärad ja esitatakse põhjalikud selgitused koos praktikas kasutatavate valemitega. Diskontomäärana kasutatakse Rahandusministeeriumi riigivara osakonna poolt RMKle arvestatud omakapitali tulumäära ja inflatsioonimäärana metsamajandussektoris prognoositavat kümne aasta keskmist inflatsioonimäära (Riigimetsa hindamine). Juhendis tuuakse välja ka riigimetsa kohta aastaaruandes avalikustamisele kuuluv informatsioon.

Ettevõtjatele oleks selle meetodi rakendamisel abiks ekspertide poolt väljatöötatud matemaatilised mudelid, mida on võimalik kohandada enda ettevõtte vajadustest lähtuvalt. Heaks näiteks on audiitorkogu kodulehel avalikustatud metodoloogiakomisjoni koostatud mudel “Diskonteeritud rahavoogude hindamise meetodil koostatud

kinnisvarainvesteeringu õiglase väärtuse hindamisakti auditeerimine” koos põhjaliku juhendmaterjaliga (Audiitorkogu: 2019). Autor leiab, et RTJis 7 toodud õiglase väärtuse mõõtmismeetodite näited on eelkõige bioloogilise vara tehingute raamatupidamises kirjendamise suunitlusega. Avaliku sektori jaoks väljatöötatud juhend „Riigimetsa hindamine” on põhjalik ja loob selle rakendajatele kindlustunde.

Kuna eeldatakse, et õiglane väärtus on turupõhine, tuleb ettevõtjal eelkõige kasutada asjakohaseid jälgitavaid sisendeid ja minimaalselt ettevõtja enda hinnangutel põhinevaid mittejälgitavaid sisendeid. Ettevõtja peab veenduma, et valitud meetodi rakendamine väljendab tema tegelikku finantsolukorda ja bioloogiliste varade väärtus on võimalikult lähedane turuhinnale.

1.4. Bioloogilise vara avalikustamismõõdetes raamatupidamise aastaaruandes

Alapeatükis antakse ülevaade bioloogilise vara avalikustamismõõdetest raamatupidamise aastaaruandes ja võrreldakse bioloogilise vara avalikustamismõõdetes ettevõtja tüüpi ning Eestis kehtivate finantsaruandluse standardite lõikes.

2016.aastal jõustunud raamatupidamise seaduse muudatusega tekkis ettevõtjate liigitus: mikroettevõtja, väikeettevõtja, keskmise suurusega ettevõtja ja suureettevõtja. Seaduse muudatuse eesmärgiks oli vähendada ettevõtete halduskoormust ning ühtlasi parandada ka avalikkusele suunatud arvestusalase info kvaliteeti ja võrreldavust (Greenbaum 2016). See, millist infot peab ettevõtja majandusaasta aruandes avalikustama, sõltub raamatupidamiskohustuslase suurusest. Ettevõtja suurusest olenemata peavad ettevõtja koostatud finantsaruanded peegeldama bioloogilise varaga seotud muutusi ja majandussündmusi ja looma usaldusväärse pildi ettevõtja varast, kohustustest ja finantspositsioonist (Vooro 2011:6). Ettevõtjate erinevatesse aruandekategooriatesse liigitamise tõttu erineb RTJ 15 „Lisades avalikustatav informatsioon” SME IFRSi mõõdetest.

Ülevaade ettevõtjate klassifitseerimisest ja kehtestatud aastaaruande tüüpidest Eesti finantsaruandluse standardi kohaselt koostatavates raamatupidamise aastaaruannetes on toodud lisas 1, millest selgub, et eelkõige vähendati mikro- ja väikeettevõtete

halduskoormust, kuna Rahandusministeeriumi andmetel moodustavad nad Eestis 98% ettevõtete koguarvust ning 54% kõigi ettevõtete müügitulust (Rahandusministeerium 2013). Mikro- ja väikeettevõtjad võivad lühendatud aastaaruande asemel koostada ka täismahus raamatupidamise aastaaruande.

Otsekohalduvas standardis ettevõtjate tüübist lähtuvad avalikustamise erisused puuduvad ja aruandluskohustus on mahukam kui Eesti finantsaruandluse standardi täismahus aastaaruandel. Seda kinnitas ka Liivak oma magistritöö kokkuvõttes: „Eesti finantsaruandluse standardi kohaselt Raamatupidamise Toimkonna juhendi täisversiooni järgiv ettevõtte peab kohustuslikus korras avalikustama bioloogilise vara kohta 32% vähem informatsiooni kui IFRS-i järgiv ettevõtte ” (Liivak 2017: 68). Finantsaruandluse standardite alusel võib bioloogilist vara bilansis kajastada õiglase väärtuse või soetusmaksumuse meetodil, kuid eelkõige tuleb kasutada õiglase väärtuse meetodit. Seetõttu on reguleeritud ka soetusmaksumuse meetodil kajastatud bioloogiliste varade avalikustamisnõuded. Soetusmaksumuse meetodil kajastatud bioloogiliste varade kohta raamatupidamise aastaaruandes avalikustamisele kuuluv informatsioon finantsaruandluse standardite ja ettevõtjate tüübi alusel on toodud lisas 2.

Lisas 2 toodud tabelist selgub, et mikroettevõtjad ei pea bioloogiliste varade kohta täiendavat informatsiooni avalikustama, kuna neil tuleb raamatupidamise aastaaruandes esitada üksnes seaduses nimetatud informatsioon. „Mikroettevõtja, kes koostab mikroettevõtja lühendatud raamatupidamise aastaaruande, kajastab kõiki bioloogilisi varasid ja põllumajanduslikku toodangut soetusmaksumuse meetodil” (RTJ 7 § 14). Väikeettevõtjal on kohustus avalikustada oluliste arvestuspõhimõtete kirjeldus ja pikaajaliste bioloogiliste varade muutuste analüüs. Täismahus raamatupidamise aastaaruandes tuleb täiendavalt põhjendada, miks õiglast väärtust ei olnud võimalik usaldusväärset hinnata ja avalikustada kasutatud amortisatsioonimeetodid ja -määrad. Kuna otsekohalduvas standardis on lubatud bioloogilisi varasid soetusmaksumuses kajastada vaid juhul, kui õiglane väärtus ei ole usaldusväärset hinnatav, tuleb seal lisaks täismahus raamatupidamise aastaaruande nõuetele võimalusel avalikustada ka vahemik, millesse langeksid õiglase väärtuse hinnangud.

Õiglane väärtus võib põhineda turuhindadel või võib olla leitud erinevaid hindamistehnikaid kasutades. Et aruande lugeja mõistaks finantsaruande sisu, on väga

oluline mõõtmisel kasutatud eelduste avalikustamine. Gonçalves, Lopes ja Craig uurisid 27 riigist pärit 389 noteeritud ettevõtja perioodi 2011-2013 aastaaruandeid ja jõudsid järeldusele, et avalikustamise suurendamine mõjutas bioloogilise vara väärtuse asjakohasust (Gonçalves et al. 2017: 118). Õiglates väärtuses kajastatud bioloogiliste varade kohta raamatupidamise aastaaruannetes avalikustamisele kuuluv informatsioon finantsaruandluse standardite ja ettevõtjate tüübi alusel on toodud lisas 3.

Lisas 3 toodud ülevaatest selgub, et väikeettevõtjale on tehtud erisus lühiajaliste ja pikaajaliste bioloogiliste varade avalikustamisnõuetes. Lühiajaliste bioloogiliste varade kohta ei ole vaja esitada saldo muutuste analüüsi, kuid muus osas ei erine avalikustamisele kuuluv informatsioon oluliselt keskmise suurusega ettevõtja ja suureettevõtja omast. Täismahus raamatupidamise aastaaruande avalikustamisnõuetega võrreldes ei tule väikeettevõtjal iga bioloogilise vara kogumi lõikes eraldi avalikustada rakendatud õiglase väärtuse meetodeid ja kasutatud eeldusi ning põllumajandusliku toodangu esmasel arvelevõtmisel tekkinud ning õiglase väärtuse muutumisest tekkinud kahjumeid ja kasumeid.

Otsekohalduva standardi avalikustamisnõuded oluliselt mahukamad Eesti finantsaruandluse standardi nõuetest. Lisaks Eesti finantsaruandluse standardi täismahus raamatupidamise aastaaruande avalikustamisnõuetele, tuleb eraldi avalikustada füüsilised ja turuhinna muutused. Kasvava metsa puhul tähendab see eraldi juurdekasvust ja turuhinna muutumisest tulenevate muutuste avalikustamist. Bioloogiliste varade rühmade koguselises kirjelduses tuleb eraldi avalikustada tarbitavad ja tootvad või küpsed ja ebaküpsed bioloogilised varad. Kasvava metsa puhul tähendab see eraldi raieküpse metsa ja noorendike väärtuse avalikustamist. Näiteks kui metsandusettevõtte kasvatab kasepuid kasemahla müümise eesmärgil, siis tuleb nende kohta informatsioon avalikustada tootva vara rühmas. Lõikuseks kasvatatavad puud aga näidatakse tarbitava vara rühmas. Täiendavalt tuleb avalikustada õiglase väärtuse hierarhia tase, kolmanda tasandi hierarhia mõõtmiste mõju perioodi kasumile, piiratud omandiõigusega varade olemasolu ja maksumused, kohustiste eest tagatisena panditud bioloogiliste varade maksumused ning kirjeldada mittejälgitavates sisendites toimunud muutusi ja põllumajandusliku tegevusega seotud finantsriski maandamise strateegiaid.

Otsekohalduva standardi avalikustamisnõuete täitmine on ettevõtjatele suureks väljakutseks. Horvaatias 2016.aastal läbi viidud uuring näitas, et ainult väike osa ettevõtetest avalikustas pikaajaliste bioloogiliste varade mõõtmismeetodi, nagu näeb ette IAS 41 (Mališ et al. 2016: 49). Seitsmeteistkümnes Euroopa riigis läbi viidud uuring tõi välja, et aruandluse vastavus finantsaruandluse standardi avalikustamisnõuetele on seotud ettevõtja omandistruktuuriga ja suurusega. Mida laiem on omanikering, seda rohkem avalikustatakse õiglase väärtuse mõõtmisel kasutatud eeldusi. Suurematel ettevõtetel on rohkem vahendeid kvaliteetsema aruandluse esitamiseks. (Glaum et al. 2013: 195) Hope (2002: 13) tõi välja, et finantsaruannete auditeerimine tagab avalikustamisnõuete parema täitmise, kuna audiitoritele on oluline oma maine hoidmine.

Õiglase väärtuse mõõtmismeetodid on olemuselt subjektiivsed ja olulisi eeldusi avalikustamata ei ole võimalik saada usaldusväärset ülevaadet finantsaruandest. Näiteks turupõhiste eelduste puhul on oluline avalikustada, millise turu andmed on aluseks võetud, ja ettevõtja enda hinnangutel põhinevate mittejälgitavate sisendite puhul selgitada nende leidmisel kasutatud eeldusi. Kasvava metsa õiglases väärtuses kajastamine peaks peegeldama ettevõtja reaalsel finantsseisundit, tagama parema rahakasutuse ja looma eeldused finantsaruannete võrreldavuseks (Starova et al. 2016: 438). Seega bioloogilise vara kohta avalikustatud informatsioon tõstab finantsaruande usaldusväärtust eelkõige aruande tarbijate seisukohast.

Töö empiirilises analüüsis tuginetakse teooria osas käsitletule ja selgitatakse välja, milliseid mõõtmismeetodeid eelistavad Eesti metsandusettevõtjad, kas Eesti metsandusettevõtjate 2017.aasta raamatupidamise aastaaruannetes avalikustatakse olulised vara väärtuse mõõtmisega seotud asjaolud ja kas avalikustamine on piisavalt informatiivne aruande tarbijale.

2. BIOLOOGILISE VARA VÄÄRTUSE MÕÖTMISE JA AVALIKUSTAMISE PÕHIMÕTETE ANALÜÜS EESTI METSANDUSETTEVÕTJATE 2017.AASTA RAAMATUPIDAMISE AASTARUANNETES

2.1. Ülevaade Eesti metsaomandi struktuurist ja metsamaa turust

Eesti Statistikaameti andmetel on Eesti maismaast pool ehk 51,4% metsamaa. Eesti metsandussektoril on tugev tulunduslik materiaalsete ja sotsiaalsete hüvede potentsiaal. Mets on oluline taastuv loodusvara, kuid samal ajal peetakse metsa- ja puidusektorit ka Eesti majanduse veduriks. Metsaga on otseselt seotud ligikaudu 34 000 töökohta metsasektoris ja kaudselt paljud turismi-, spordi-, transpordi- jt sektori töökohad. Metsa- ja puidutööstus on üks Eesti kiiremini areneva lisandväärtuse kasvuga majandusharusid, moodustades ca 5% Eesti SKPst. (Eesti Statistikaamet...2018)

Metsaomandi iseloomustamiseks kasutatakse maakatastri andmeid. „Kuna katastriüksuste andmed on kinnistusraamatu andmetega sidumata, ei ole võimalik hinnata metsaomanike arvu omanikutüübiti ega neile kuuluva metsamaa jagunemist metsamaa suuruse järgi”. (Keskkonnaagentuur 2018: 5) Keskkonnaministerium tellis erametsaomandist parema ülevaate saamiseks uuringu „Eesti erametsaomandi struktuur ja kasutamine 2015.aastal”. Uuringu tulemustele tuginedes oli 2015.aastal Eestis 112 922 erametsaomanikku, kellest arvuliselt 107 170 (95%) olid füüsilisest isikust ja 5 752 (5%) juriidilisest isikust metsaomanikud. Samas pindalaliselt kuulus füüsilistele isikutele 65% ja juriidilistele isikutele 35% erametsamaast. Uuringu tulemustele tuginedes võib väita, et juriidilisest isikutest erametsaomanike metsaomand on enamasti tunduvalt suurem kui füüsilistel isikutel, samas erametsaomanike koguarvust valdava enamuse moodustavad füüsilised isikud. (OÜ For-Info 2015: 56) Juriidilisest isikutest erametsaomanike arvust ja metsaomandi pindala jaotusest 2015.aastal annab ülevaate järgnev tabel.

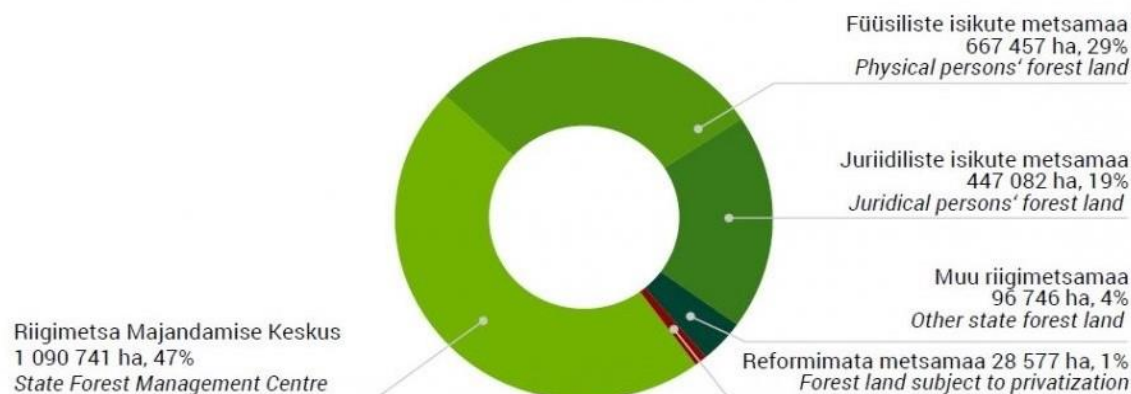
Tabel 2.1. Juriidilisest isikutest erametsaomanike arv ja pindala jaotus metsaomandi suuruse järgi 2015.aastal

Pindala vahemik (ha)	Arv	Osakaal	Pindala	Osakaal
0,1–0,5	1142	19,9%	296	0,1%
0,5–1	580	10,1%	434	0,1%
1–2	663	11,5%	985	0,3%
2–5	965	16,8%	3 193	0,8%
5–10	842	14,6%	6 161	1,6%
10–20	593	10,3%	8 366	2,2%
20–50	490	8,5%	15 210	4,0%
50–100	187	3,3%	13 241	3,5%
100–500	197	3,4%	41 653	11,0%
> 500	93	1,6%	288 208	76,3%
Kokku	5 752	100,0%	377 747	100,0%
Keskmine pindala metsaomaniku kohta (ha)	65,7			
>2 ha metsamaaga metsaomanikud	3 367	58,5%		

Allikas: (Keskkonnaagentuur...2018: 10), autori kohandused.

Tabelist 2.1. selgub, et väga väikesed metsaomandid (alla 2 ha metsamaad) moodustavad juriidilisest isikutest erametsaomanike puhul 41,5% üldarvust ja 0,5% kogupindalast. Samas suured metsaomanikud (üle 100 ha metsamaad) moodustavad juriidilisest isikutest metsaomanikest avuliselt 5% ja kogupindalast 87,3%. Tulemuste põhjal saab öelda, et juriidiliste isikute puhul on metsaomand koondunud suurmetasaomanike valdusesse ja see trend on jätkuv. 2015.aasta uuringu tulemused võrrelduna varasemate uuringutega näitavad juriidiliste isikute puhul nii metsaomanike arvu kui ka pindala suurenemist ning suurte metsaomanike metsaomandi suurenemist. (OÜ For-Info 2015: 56)

Metsaomandi omandivormi jagunemise kohta esitab hinnangud ka statistiline metsainventeerimine (edaspidi SMI). 2017.aasta metsainventeerimise tulemusi iseloomustab järgnev joonis.

Joonis 2.1. Metsamaa jaotus omandivormiti (SMI).

Allikas: (Keskkonnaagentuur...2018: 5-6).

Joonise 2.1. statistilise metsainventeerimise 2017.aasta tulemus näitab, et juriidiliste metsamaa moodustab 19% Eesti metsamaast. (Keskkonnaagentuur 2018: 5)

Maa-ameti kinnisvararegistri andmetel toimus metsamaade turul 2017. aastal aktiivne kauplemine, mis tõi kaasa metsamaade keskmise hinna suhteliselt järsu tõusu. Kuna turule lisandusid pikaajalised investorid, hakkasid müügihinnad ületama bioloogilise vara hinda ja lisandus maa hinna komponent. Samuti tegi metsaturu üldine rahaline maht 2017.aastal 11 protsendilise tõusu ja jõudis 124 miljoni euroni. Kogu metsamaade turu maht moodustas viis protsenti kogu tsiviilkäibes olevast metsamaast. (Keskkonnaagentuur 2018: 27)

Aktiivsel metsamaa turul on kasvava metsa väärtuse objektiivne mõõtmine oluline nii ostjale, müüjale, kui ka finantseerijale. Näiteks laenusaja finantsaruandele seatakse tagatisväärtuse tagamiseks kindlad kriteeriumid, mis peavad olema vastavuses seaduste, raamatupidamise reeglite ja tavadega. Lisaks võib laenuandja nõuda tagatisega koormatud kinnisasja turuväärtuse hindamist. Kuna metsandussektor on Eesti üks olulisemaid majandusharusid ja uuringute tulemused näitavad metsaomandi liikumist füüsilistelt isikutelt juriidiliste isikute omandisse, on oluline uurida, kuidas mõõdavad metsandusettevõtjad kasvava metsa väärtust ja avalikustavad mõõtmisega seotud asjaolusid. Ettevõtjate aruannetes avalikustatud informatsiooni analüüsitakse aruande tarbija ootustest lähtuvalt.

2.2. Uurimismetoodika ja valimi kirjeldus

Alapeatükis põhjendatakse magistritöö uurimismetoodika valikut ja kirjeldatakse valimit. Töös tuginetakse metsandusettevõtjate 2017.aasta raamatupidamise aastaaruannetele ja eriala spetsialistidega läbiviidud intervjuudele, millest saadud tulemusi kõrvutatakse teooria osas tooduga.

Metoodika valik sõltub uuringus kasutatavatest andmetest, st kas kogutakse uuringu tarbeks andmeid algallikatest või kasutatakse teiseid allikaid. Ghauri ja Gronhaug soovivad alustada uurimistööd teisest andmetega, kuna sageli pakuvad teised andmed piisavalt informatsiooni, et vastata uurimisküsimustele. Nad defineerivad teisest andmetena teiste kogutud ja avaldatud informatsiooni, mis ei ole kogutud spetsiaalselt käsiloleva uurimisprobleemi jaoks (Ghauri, Gronhaug 2004: 87-89). Seejuures tuleb valmisandmestikesse suhtuda kriitiliselt, hinnata nende usaldusväärsust, töödelda ja võrreldavuse huvides normeerida (Hirsjärvi, Remes, Sajavaara 2004: 176).

Eesti Vabariigis kehtib majandusaasta aruande taksonoomia, mis sisaldab bilansi, kasumiaruande, koondkasumiaruande, rahavoogude aruande, omakapitali muutuste aruande, raamatupidamise aastaaruande lisade ja majandusaasta aruandega koos esitatavate dokumentide elemente (Majandusaasta aruande... 2019). Eesti metsandusettevõtjate bioloogilise vara väärtuse kajastamisest ülevaate saamiseks keskendutakse taksonoomia alusel kogutud andmete analüüsile. Et saada tööle kvalitatiivsemat tuge, koguti uurimisprobleemi jaoks ka esmaseid andmeid eriala spetsialistidega läbiviidud intervjuudest.

Uuritavad ettevõtjad valiti Eestis valdkonnastatistika tootmisel kasutusel oleva Eesti Majanduse Tegevusalade Klassifikaatori (edaspidi EMTAK) alusel. EMTAK koodide selgituste alusel tegi autor valiku tegevusala koodidest, mis eeldavad bioloogilise vara olemasolu. Vaatluse alla võetakse EMTAK koodidega 02101 ja 02201 2017.aastal müügitulu deklareerinud ettevõtjate bioloogilise vara kohta avalikustatud andmed. Valitud tegevusalade koodide selgitused on toodud järgnevas tabelis 2.2.

Tabel 2.2. Magistritöös kasutatud EMTAK koodide selgitavad märkused.

EMTAK kood	EMTAK 2008 selgitavad märkused
02101	Metsakasvatus ja muud metsamajanduse tegevusalad: – metsakasvatus: metsa istutamine, ümberistutamine, taastamine ja harvendamine ning metsade ja metsaveoteede hooldus – võsa, paberipuu ja küttepuude kasvatus – metsapuid kasvatavate puukoolide tegevus – metsapuude seemnete kasvatus
02201	Metsaraie. Metsavarumise väljundiks on tavaliselt palgid ja muu viimistlemata puitmaterjal: – ümarpuidu tootmine metsatöötlemisettevõtetele – viimistlemata puitmaterjali, nt propside, lõhestatud tulpade tootmine – liinialuste sihtide raie – elektriliini, raudtee jms kaitsevööndite puhastusraie – võsaraie – metsalangetamine

Allikas: EMTAK 2008 selgitavad märkused (autori koostatud).

Eesti metsandusettevõtjate bioloogilise vara mõõtmismeetodite ja vara väärtuse mõõtmisega seotud asjaolude avalikustamisest ülevaate saamiseks esitati RIKi taotlus andmete esitamiseks ettevõtete 2017.aasta raamatupidamise aastaaruannete kohta, millel müügitulu jaotuses on esindatud EMTAK koodid 02201 või 02101 ja millel on samaaegselt kirjeldatud väärtus bilansikirjel „Bioloogiline vara”.

Nimetatud eeldustele vastavate ettevõtjate kohta taotleti RIKist koondatuna järgmisi andmeid:

- 1) registrikood,
- 2) ettevõtte tüüp,
- 3) standard,
- 4) aruandevormide kategooria,
- 5) bilansi käibevara kirje „Bioloogiline vara” väärtus,
- 6) bilansi põhivara kirje „Bioloogiline vara” väärtus,
- 7) kasumiaruande kirje „Kasum (kahjum) bioloogilistelt varadelt” väärtus,
- 8) lisa 1 arvestuspõhimõtted osa „Bioloogilised varad” tekstivälja sisestatud tekst,
- 9) lisa bioloogilised varad välja „Arvestusmeetod” sisu,
- 10) lisa bioloogilised varad tekstivälja sisestatud tekst.

RIK esitas koondatuna 324 ettevõtja deklareeritud andmed bioloogilise vara kohta, mille jaotus ettevõtjate aruandekategooriate lõikes on toodud järgmises tabelis.

Tabel 2.3. EMTAK koodidega 02201 ja 02101 2017.aasta majandusaasta aruandes müügitulu ning bioloogilist vara deklareerinud ettevõtjad aruandekategooriate lõikes (arv, osakaal protsentides).

Aruandevormide kategooria	Ettevõtjaid valimis		Väärtus kirjeldatud ja erineb nullist (arv)				
	arv	%	bilansikirje lühiajaline bioloogiline vara	bilansikirje pikaajaline bioloogiline vara	kasum (kahjum) bioloogiliselt varadelt	lisa arvestus-põhimõtted „Bioloogilised varad“ tekstiväli	lisa bioloogilised varad täiendava info tekstiväli
Mikroettevõtja	14	4.3	0	0	9	0	0
Väikeettevõtja	267	82.4	153	146	106	201	25
Keskmise suurusega ettevõtja	40	12.4	23	29	24	36	14
Suurettevõtja	1	0.3	1	1	1	1	0
Riigi loodud sihtasutus	1	0.3	1	1	0	1	1
MTÜ	1	0.3	0	1	0	1	0
Kokku:	324	100	178	178	140	240	40

Allikas: RIK esitatud andmed (autori koostatud).

Tabelis 2.3. toodud andmete analüüs viiakse läbi aruandevormide kategooriate lõikes, kuna aastaaruandes kohustuslikult esitatava informatsiooni hulk sõltub ettevõtja suurusest ja valitud aruandevormi kategooriast. Ülevaade ettevõtjate klassifitseerimisest ja kehtestatud aastaaruande tüüpidest Eesti finantsaruandluse standardi kohaselt koostatavates raamatupidamise aastaaruannetes on toodud lisas 1. RIK esitas exceli failis järgmised andmete veerud: registrikood, ettevõtja nimi, õiguslik vorm, aruandlusperiood, aruandevormide kategooria, EMTAK kood, põhitegevusala, elemendi tabel, elemendi nimetus, väärtus.

RIK esitatud andmete esmasel töötlemisel eemaldati edasisest analüüsist 54 ettevõtja andmed, millest 5 olid mikroettevõtjad, 44 väikeettevõtjad ja 5 keskmise suurusega ettevõtjat. Kuna eesmärgiks oli uurida metsandusettevõtjate 2017.aasta raamatupidamise aastaaruannetes bioloogilise vara kajastamist, siis eemaldati edasisest analüüsist ettevõtjad järgmistel põhjustel:

- 43 ettevõtjal olid käibevara ja põhivara kirjetel „Bioloogiline vara” ning kasumiaruande kirjel „Kasum (kahjum) bioloogilistelt varadelt” väärtused nullid;
- 11 ettevõtja bioloogilise vara arvestuspõhimõtteid analüüsid selgus, et bioloogilise varana kajastatakse mesilasi, kariloomi või teravilja.

Raamatupidamise aastaaruandes esitatakse finantsandmed aruandeperioodi ja võrreldava perioodi kohta. Esimesel juhul oli eemaldamise põhjuseks uuritava perioodi väärtuste puudumine. Edasisele uurimisele jäi 270 metsandusettevõtjat, mille andmete analüüsi tulemused on toodud alapeatükis 2.3.

RIK esitatud andmete usaldusvärsuse hindamiseks kontrolliti e-krediidiinfo.ee andmebaasis tegevusala koodiga 02201 TOP 20 müügitulu deklareerinud ettevõtjate olemasolu koondis (Creditinfo Eesti AS 2019). Selgus, et RIK esitatud väljavõttest puudusid kolme ettevõtja andmed. Aruannete vaatlusel selgusid järgmised põhjused:

- ettevõtja majandusaasta ei võrdunud kalendriaastaga,
- ettevõtja kajastas metsamaterjali varumise eesmärgil soetatud kinnistuid kinnisvarainvesteeringuna,
- ettevõtja tegeles metsaülestöötamise teenuse osutamisega ja ei omanud bioloogilist vara.

Autorile teadaolevalt jäid RIK esitatud andmetest välja ka ettevõtjad, mis ei olnud andmete RIKist pärimise ajaks 2017.aasta majandusaasta aruandeid veel esitanud. RIK esitas autorile andmed 31.detsembril 2018.aastal. Kuna RIKist päriti ettevõtjad EMTAK koodidel 02201 ja 02101 müügitulu deklareerimise alusel, jäid RIK väljavõttest välja metsandusettevõtjad, millel ei toimunud 2017.aastal aktiivset majandustegevust või mille müügitulust moodustasid EMTAK koodide 02201 ja 02101 müügid ebaolulise osa. Majandusaasta aruannete esitamisel tuleb ettevõtjatel müügitulu jaotuses näidata kuni kümme aruandeaasta suuremat EMTAK tegevusala või jaotada vähemalt 90% kogu müügitulust tegevusalade lõikes.

RIK esitatud andmete testimine kinnitas nende usaldusvärsust ja autor hindab uurimistöö andmed esinduslikuks.

Magistritöös kasutati uurimismeetodina kvalitatiivset sisuanalüüsi, mille käigus toimus RIK esitatud andmete tekstiväljade üksikasjalik läbivaatamine. Järeldusi põhjendatakse viidetega algtekstile. Analüüsimisel tekkinud küsimuste korral kontrollis autor ettevõtjate majandusaasta aruandeid ehk originaalallikaid, et oleks tagatud andmete õigsus. RIK esitatud andmeid normeeriti võrreldavuse huvides. Bioloogiliste varade kohta raamatupidamise aastaaruannetes avalikustamisele kuuluva informatsiooni analüüs tugineb teoreetilises osas toodud avalikustamiskoostele. Bioloogiliste varade kohta raamatupidamise aastaaruannetes avalikustamisele kuuluv informatsioon finantsaruandluse standardite ja ettevõtjate tüübi alusel on toodud lisades 2 ja 3.

Ettevõtjate aruannetest kogutud andmete teooriaga seostamisel ja analüüsimisel tekkinud küsimustele vastuste saamiseks intervjueriti metsandusettevõtete raamatupidajaid ja audiitoreid. Telefoniintervjuudes käsitletud temadest annab ülevaate tabel 2.4.

Tabel 2.4. Intervjuud audiitorite ja metsandusettevõtete raamatupidajatega.

Intervjueritav	Kuupäev	Intervjuu pikkus	Põhiteemad
1. audiitor	02.04.2019	10 minutit	Bioloogilise vara arvestus- ja mõõtmismeetodite eelistused, diskonteeritud neto rahavoogude meetodi rakendamise põhimõtted, avalikustamise põhimõtted.
2. audiitor	09.04.2019	41 minutit	Bioloogilise vara arvestuspõhimõtted RTJis 7 ja IASis 41. Bioloogiliste varaobjektide kajastamine, mis ei ole seotud põllumajandusliku tegevusega. Soetusmaksumuse meetodil juurdekasvu kajastamine ja amortisatsiooni arvestamine.
1. metsandusettevõtte raamatupidaja	28.03.2019	17 minutit	Praktilised probleemid kasvava metsa väärtuse mõõtmisel ja finantsaruandluses kajastamisel, RIK majandusaasta aruande taksonoomia vormide täitmise mugavus, RTJ 7.
2. metsandusettevõtte raamatupidaja	22.04.2019	11 minutit	Praktilised probleemid kasvava metsa väärtuse mõõtmisel ja finantsaruandluses kajastamisel, diskonteeritud neto rahavoogude meetodi eelduste väljatöötamise alused.

Allikas: autori koostatud.

Intervjueritud audiitoreid ja metsandusettevõtete raamatupidajaid tsiteeritakse anonüümselt järelduste ja ettepanekute tegemisel alapeatükis 2.4.

Raamatupidamise aastaaruannete andmete analüüsis kasutati jooniste koostamiseks ning tulemuste arvutamiseks tarkvara Microsoft Excel 2016.

2.3. Bioloogilise vara väärtuse mõõtmise ja avalikustamise põhimõtete analüüs

Eesti metsandusettevõtjate 2017.aasta raamatupidamise aastaaruannetest bioloogilise vara väärtuse mõõtmisest ja mõõtmisega seotud eelduste avalikustamisest ülevaate saamiseks analüüsiti RIKist päritud 270 ettevõtja andmeid. 269 aruannet oli koostatud Eesti finantsaruandluse standardi ja üks otsekohalduva standardi alusel.

RIK esitatud andmetest (vt tabel 2.3.) selgub, et valdavalt on bioloogilist vara kajastavad metsandusettevõtjad koostanud aastaaruande väikeettevõtja aruandevormide kategooria alusel. Mikro- ja väikeettevõtjad moodustavad valimist 86,7%, mis näitab, et metsandusettevõtjate struktuur ei erine oluliselt Eesti ettevõtjate struktuurist. Rahandusministeeriumi andmetele tuginedes moodustavad mikro- ja väikeettevõtjad 98% Eesti ettevõtjate koguarvust (Rahandusministeerium 2013). Halduskoormuse vähendamise eesmärgil võivad mikro-ja väikeettevõtjad koostada lühendatud aastaaruanded, kuid sellele vaatamata peab finantsaruandluse standardite korrektne rakendamine aruannete koostamisel tagama õige ja õiglase ülevaate raamatupidamiskohustuslase finantsseisundist ja majandustulemusest. RIK esitatud andmete koondis oli ka üks sihtasutus ja mittetulundusühing, mis on RTJ 14 alusel kohustatud esitama täismahus raamatupidamise aruande.

Ettevõtjatel on endal õigus valida aruandluskeskkonnas aruandevormi kategooria ja seetõttu ei võrdu ettevõtjate tegelik kategooria põhinäitajate alusel ettevõtjate aruandevormide kategooria andmetega. Aastaaruannete vaatluse tulemusel selgus, et ettevõtjad liigitavad ennast sageli aastaaruande tüübi alusel suurema ettevõtja kategooriasse. See võib tuleneda omanike ja finantseerijate soovist põhjalikuma aruandluse järele. Antud töös lähtutakse ettevõtjate liigitamisel ettevõtjate enda poolt valitud aruandekategooria andmetest.

Raamatupidamise aastaaruande koostamisel tuleb ettevõtjal avalikustada rakendatud oluliste arvestuspõhimõtete kirjeldus, kus toimkonna juhendid lubavad arvestusel valida

mitme erineva meetodi vahel. Bioloogilisel varal on lubatud rakendada soetusmaksumuse ja õiglase väärtuse meetodit, seega kuulub arvestuspõhimõtte avalikustamisele. Mikroettevõtjad, mis esitavad lühendatud raamatupidamise aastaaruande, võivad RTJ 7 punkt 4 nõuetele tuginedes bioloogilist vara kajastada vaid soetusmaksumuse meetodil ja ei pea aastaaruandes täiendavat informatsiooni avalikustama. Seetõttu liigitas autor üheksa mikroettevõtjat automaatselt soetusmaksumuse meetodi kasutajate alla. Eesti metsandusettevõtjate 2017.aasta raamatupidamise aastaaruandes rakendatud arvestusmeetoditest annab ülevaate järgmine tabel.

Tabel 2.5. Bioloogilise vara arvestusel rakendatud arvestusmeetodid aruandevormide kategooriate lõikes Eesti metsandusettevõtjate 2017.aasta raamatupidamise aastaaruannetes (arv, osakaal protsentides).

Arvestusmeetodi kasutajad	Ettevõtjaid valimis kokku		Õiglase väärtuse meetod		Soetusmaksumuse meetod		Õiglase väärtuse ja soetusmaksumuse meetod		Arvestusmeetod ei selgu	
	Arv	%	Arv	%	Arv	%	Arv	%	Arv	%
Kasutajate arv ja osakaal (%)	270	100.0	181	67.1	41	15.2	12	4.4	36	13.3
sh aruandevormide kategooria alusel										
Mikroettevõtja	9	3.3	0	0	9	100.0	0	0	0	0
Väikeettevõtja	223	82.5	151	67.7	27	12.1	12	5.4	33	14.8
Keskmise suurusega ettevõtja	35	13.0	28	80.0	4	11.4	0	0	3	8.6
Suurettevõtja	1	0.4	1	100.0	0	0.0	0	0	0	0.0
Riigi loodud sihtasutus	1	0.4	1	100.0	0	0.0	0	0	0	0.0
Mittetulundusühing	1	0.4	0	0.0	1	100.0	0	0	0	0.0

Allikas: RIK esitatud andmed (autori arvutused).

Tabelist 2.5. selgub, et enim kasutatud arvestusmeetod 67,1 protsendiga on õiglase väärtuse meetod, mida kasutas 181 ettevõtjat. Tulemus on positiivne, kuna Eestis kehtivate finantsaruandluse standardite alusel tuleb bioloogilist vara bilansis kajastada eelkõige õiglase väärtuse meetodil. 41 ettevõtjat (15,2%) kasutas bioloogilise vara arvestusel soetusmaksumuse, 12 ettevõtjat (4,4%) paralleelselt nii soetusmaksumuse kui ka õiglase väärtuse meetodit ja 36 ettevõtjat (13,3%) ei avalikustanud kasutatud arvestusmeetodit. Arvestusmeetodit ei avalikustanud 33 väikeettevõtjat ja 3 keskmise suurusega ettevõtjat.

Järgnevalt on toodud muutmata kujul viis näidet aastaaruannete bioloogilise vara arvestuspõhimõtete väljal kajastatud informatsioonist, millest ei selgunud kasutatud arvestusmeetod:

- „Bioloogiliseks varaks on kasvav mets. ”
- „Bioloogilise vara all on kajastatud metsakinnistuid. ”
- „Bioloogilise käibevarana kajastatakse sellist bioloogilist vara, mida on võimalik muuta põllumajanduslikuks toodanguks või edasi müüa, arvestades samal ajal ka nende kasutusega.”
- „Bioloogilist vara või põllumajanduslikku toodangut kajastatakse bilansis ainult juhul, kui: (a) vara on ettevõtte poolt kontrollitav; (b) on tõenäoline, et ettevõtte saab vara kasutamisest tulevikus majanduslikku kasu; (c) vara õiglase väärtus või soetusmaksumus on usaldusväärselt hinnatav mõistliku kulu ja pingutusega. Bioloogilised varad kajastatakse bilansis eraldi kirjetel kas põhivarade või käibevarade rühmas. Käibevarana kajastatakse ainult sellist bioloogilist vara, mis on soetatud edasimüümise eesmärgil või realiseeritakse ettevõtte tavapärase äri tsükli käigus. Juhul kui bioloogilise vara hoidmise eesmärk ei ole kindlalt teada, tuleb sellise bioloogilise vara kajastamisel bilansis lähtuda ettevõtte juhtkonna hinnangust tõenäolisema kasutuseesmärgi suhtes. ”
- „Bioloogiliste varade inventuuri teostatakse aasta lõpus ja raamatupidamisdokumentides kajastub aastalõpu jääk.”

Sageli selgitati arvestuspõhimõtetes küll bioloogilise vara olemust või tsiteeriti RTJi 7, kuid ei avalikustatud kasutatud arvestusmeetodit.

Eesti finantsaruandluse standardi alusel võib bioloogilist vara kajastada soetusmaksumuse meetodil, kui vara õiglast väärtust ei ole võimalik hinnata mõistliku kulu ja pingutusega. Täismahus raamatupidamise aastaaruandes on kohustuslik avalikustada ka kasutatud amortisatsioonimeetod ja -määr ning soetusmaksumuses hinnatud varade kirjeldus koos põhjendusega, miks õiglast väärtust ei olnud võimalik usaldusväärselt hinnata. Ettevõtjate soetusmaksumuse kasutamise põhjendustest raamatupidamise aastaaruannetes annab ülevaate järgmine tabel.

Tabel 2.6. Soetusmaksumuse meetodi kasutajate põhjenduste esitajad aruandevormide kategooriate lõikes (arv, osakaal protsentides).

Aruandevormide kategooria	Soetusmaksumuse meetodit kasutanud ettevõtjaid valimis		Avalikustatud põhjus, miks õiglast väärtust ei olnud võimalik usaldusväärselt hinnata	
	Arv	%	Arv	%
Kasutajate arv ja osakaal (%)	53	100.0	17	32.1
sh aruandevormide kategooria alusel				
Mikroettevõtja	9	17.0	0	0.0
Väikeettevõtja	39	73.6	15	38.5
Keskmise suurusega ettevõtja	4	7.5	1	25.0
Mittetulundusühing	1	1.9	1	100.0

Allikas: RIK esitatud andmed (autori arvutused).

Tabelist 2.6. järeldub, et neljast soetusmaksumuse meetodit kasutanud keskmise suurusega ettevõtjast ainult üks selgitas, miks õiglast väärtust ei rakendatud. Mittetulundusühing avalikustas, et kasutas kuuseistanduse kajastamisel soetusmaksumuse meetodit, kuna selle õiglast väärtust ei ole võimalik hinnata mõistliku kulu ja pingutusega. Mikroettevõtjad ei pea aastaaruandes täiendavat informatsiooni avalikustama. Kuigi väikeettevõtja lühendatud aastaaruande esitajal ei ole RTJ 15 alusel kohustust avalikustada, miks vara õiglast väärtust ei olnud võimalik hinnata, esitas 15 väikeettevõtjat oma põhjenduse. Suurem avalikustamine on positiivne aruande tarbija seisukohast, kuna annab finantsandmetest selgema ülevaate. Seega väikeettevõtjate vabatahtlik avalikustamise osakaal (38,5%) oli kõrgem, kui keskmise suurusega ettevõtjate kohustusliku avalikustamise osakaal (25,0%).

Järgnevalt on toodud muutmata kujul näited ettevõtjate põhjendustest, miks õiglast väärtust ei olnud võimalik usaldusväärselt hinnata:

- „Bioloogilised varad on kajastatud bilansis soetusmaksumuses, kuna juhtkonna hinnangul pole õiglase väärtuse usaldusväärne hindamine mõistliku kulu ja pingutusega võimalik.“
- „Vara (kasvav mets) kajastatakse soetusmaksumuses, kuna tema suhtes puudub aktiivne turg ning varaga kaasnevad rahavood ei ole usaldusväärselt hinnatavad.“

- „Ühingu kinnistutel oleva kasvava metsa õiglast väärtust pole võimalik mõistlike kulutustega usaldusväärselt määrata, kuna valdavalt kasvab neil kinnistutel noorendik, mille raieküpsus saabub rohkem kui 50 aasta pärast.”
- „Bioloogiliste varade juhendit RTJ 7 ei ole kasutatud, kuna õiglase väärtuse kohta puuduvad usaldusväärsed andmed. ”

Peamiselt toodi põhjuseks RTJ 7 § 12 pärinevat selgitust: „õiglane väärtus pole leitav mõistliku kulu ja pingutusega”, mis aruande tarbija seisukohast täiendavat informatsiooni ei anna.

Raamatupidamise aastaaruandes avalikustamisele kuuluv bioloogiliste varade saldo muutuste analüüs on informatiivne eelkõige aruande tarbijale, kuna annab ülevaate bioloogilises varas toimunud muutuste põhjustest. Väikeettevõtja lühendatud aastaaruandes tuleb saldo muutuste analüüs avalikustada ainult pikaajaliste bioloogiliste varade kohta. Bioloogiliste varade saldo muutuse analüüsi vaatlusel ilmnes, et kuigi 17 ettevõtjat kasutavad soetusmaksumuse meetodit, ei ole nad bioloogilist vara amortiseerinud. Näiteks bioloogilise vara jääkmaksumus bilansis ei ole võrreldavatel aastatel muutunud, või on muutunud ainult ostude ja müükide tõttu, või on perioodi alguse ja lõpu akumulieritud kulumi summad nullid ja aruandeperioodil kulumit ei ole arvestatud. Nimetatud 17 ettevõtjast 15 olid väikeettevõtjad ja kaks keskmise suurusega ettevõtjat. Samuti selgus bioloogiliste varade saldo muutuste analüüsi vaatlusel, et neli soetusmaksumuse meetodit kasutanud väikeettevõtjat näitasid bioloogilise vara muutuste analüüsis juurdekasvust tingitud vara suurenemist, mis on autori arvates omane pigem vara õiglases väärtuses kajastamisele.

Ettevõtjate aruannete vaatlus tõi esile, et kui ettevõtja esitab raamatupidamise aastaaruande lisa „Bioloogilised varad”, siis üldjuhul ta avalikustab soetusmaksumuses hinnatud varade kirjelduse ja kirjutab nõuetekohaselt lahti bioloogiliste varade saldo muutuse kirjed. Majandusaasta aruande taksonoomia vormi lisale „Bioloogilised varad” on loodud bioloogiliste varade saldo muutuse analüüsi sisestusväljad kasvavale metsale ja istandustele. Sellest selgub taksonoomia vormide kasulikkus aruande tarbija vaates. Kui taksonoomia keskkonda on loodud eeldused kvaliteetsema aruandluse esitamiseks, siis aruannete esitajad ka üldjuhul täidavad avalikustamismõudeid.

Aruande tarbija seisukohast olulisi soetusmaksumuse eeldusi amortisatsioonimeetodit ja amortisatsioonimäära ei avalikustanud ükski soetusmaksumuse meetodit kasutanud ettevõtjatest. Kuna ükski soetusmaksumuse meetodit kasutanud ettevõtjast ei avalikustanud bioloogilise vara arvestusel kasutatud amortisatsioonimeetodit ja amortisatsioonimäära ning soetusmaksumuse kasutamise põhjendamise avalikustamise määr oli madal, teeb autor ettepaneku aruandluskeskkonda täiendavate sisestusväljade lisamiseks. Avalikustamise nõuete tagamiseks peaksid sisestusväljad olema kohustuslikuks täitmiseks ning nende nimetused võiksid põhineda RTJ 15 § 40 toodud loetelul „soetusmaksumuses hinnatud varade kirjeldus koos selgitusega, miks õiglast väärtust ei olnud võimalik usaldusväärselt hinnata” ja „kasutatavad amortisatsioonimeetodid ja amortisatsioonimäärad”.

Tabelist 2.5. (vt lk 42) selgub, et 12 väikeettevõtjat kasutas paralleelselt õiglase väärtuse ja soetusmaksumuse meetodit. Ükski ettevõtja aga ei avalikustanud arvestuspõhimõtete lisas, millise bioloogilise vara grupi puhul soetusmaksumuse meetodit on rakendatud. Töö teooria osale tuginedes eeldab autor, et ettevõtjad rakendasid õiglase väärtuse meetodit varadele, kus eksisteerib aktiivne turg ja soetusmaksumuse meetodit varadele, mille väärtusele bioloogiline muundumine olulist mõju ei avalda.

Järgnevalt analüüsiti valimisse kuulunud ettevõtjate finantsaruandluse standardite nõuete täitmist bioloogiliste varade õiglases väärtuses kajastamisel. Finantsaruandluse standarditele tuginedes, väljendab varade kajastamine õiglases väärtuses kõige täpsemalt ettevõtte vara tegelikku väärtust, kuna põhineb jälgitavatel turuhindadel. Aktiivse turu puudumisel võib õiglase väärtuse mõõtmisel rakendada finantsaruandluse standardites kirjeldatud hindamistehnikaid. Aruannete tekstiväljade kvalitatiivse sisuanalüüsiga selgitati välja bioloogilise vara õiglases väärtuses kajastamisel rakendatud meetodid. Autor grupeeris ettevõtjate aruannetes avalikustatud informatsiooni põhjal õiglase väärtuse mõõtmismeetodid SME IFRSis toodud kriteeriumite alusel (vt tabel 1.3. lk 24). Grupeerimisel ei lähtunud otsekohalduva standardi hindamistehnikate liigitusest, kuna valimist ainult üks ettevõtja koostas otsekohalduvale ehk IFRS standardile põhineva aruande. Grupeerimisel selgusid bioloogilise vara õiglase väärtuse leidmisel rakendatud meetodid või omavahel kombineeritud meetodid, mille tulemusi iseloomustab järgmine tabel.

Tabel 2.7. Bioloogilise vara õiglase väärtuse leidmisel rakendatud meetodid ja omavahel kombineeritud meetodid Eesti metsandusettevõtjate 2017.aasta raamatupidamise aastaaruannetes (arv, osakaal protsentides)

Rakendatud meetodid	Väike-ettevõtja		Keskmise suurusega ettevõtja		Suur-ettevõtja		Riigi loodud sihtasutus		Kokku	
	arv	%	arv	%	arv	%	arv	%	arv	%
Turuväärtus	21	12.9	4	14.4	1	100	0	0	26	13.5
Diskonteeritud neto rahavoogude meetod	4	2.5	1	3.6	0	0	1	100	6	3.1
Diskonteeritud neto rahavoogude meetod ja turuväärtus	3	1.8	2	7.1	0	0	0	0	5	2.6
Kõige hilisem turuhind	19	11.7	2	7.1	0	0	0	0	21	10.8
Kõige hilisem turuhind ja samalaadsete varade turuhind	13	8.0	2	7.1	0	0	0	0	15	7.8
Samalaadsete varade turuhind	17	10.4	9	32.1	0	0	0	0	26	13.5
Samalaadsete varade turuhind ja diskonteeritud neto rahavoogude meetod	3	1.8	1	3.6	0	0	0	0	4	2.1
Ei selgu	83	50.9	7	25.0	0	0	0	0	90	46.6
Kokku	163	100	28	100	1	100	1	100	193	100

Allikas: RIK esitatud andmed (autori arvutused).

Tabelist 2.7. selgub, et 46,6% õiglase väärtuse meetodit kasutanud ettevõtjate aruannetest ei selgunud õiglase väärtuse leidmisel rakendatud täpne meetod. Rakendatud mõõtmismeetodit ei avalikustanud seitse keskmise suurusega ettevõtjat ja 83 väikeettevõtjat.

Järgnevalt on toodud näited raamatupidamise aastaaruannete bioloogilise vara arvestuspõhimõtete või bioloogilise vara lisa tekstiväljal kajastatud informatsioonist, millest ei selgunud õiglase väärtuse leidmisel rakendatud täpne meetod:

- „Bioloogilisi varasid kajastatakse raamatupidamise aastaaruandes õiglases väärtuses, mis vastab raamatupidamise aastaruande koostamise üldpõhimõtete sätetele.”
- „Bioloogilised varad on arvele võetud õiglases väärtuses. Bioloogiline vara on inventeeritud ja hinnatud juhatuse poolt aruande perioodi lõpul.”
- „Bioloogiliseks varaks on kasvav mets, istandikud ja noorendikud, mida kajastatakse bilansis põhivarana. Bioloogilisi varasid kajastatakse nende õiglases väärtuses.”

- „Bioloogilise vara (kasvav ja raieküps mets) kajastamisel rakendatakse õiglase väärtuse meetodit.”

Sageli selgitati arvestuspõhimõtetes küll õiglases väärtuses kajastatud bioloogilise vara olemust või tsiteeriti RTJi 7, kuid ei avalikustatud vara õiglase väärtuse leidmisel kasutatud mõõtmismeetodit ja mõõtmisel rakendatud olulisi eeldusi. Tulemused näitavad, et kas finantsaruannete esitajad ei ole piisavalt kursis õiglase väärtuse avalikustamiskoostõuetega või ei ole neil motivatsiooni informatsiooni avalikustamiseks. Autori arvates aitaksid avalikustamiskoostõuetete täitmisele kaasa taksonoomia keskkonda lisatud täiendavad sisestusväljad koos põhjalike selgitustega.

Tabelist 2.7. selgub, et 24 ettevõtjat kombineerisid mõõtmismeetodeid. Sageli kasutati diskonteeritud neto rahavoogude meetodit noorendike väärtuse hindamiseks aga raieküpse metsa puhul võeti aluseks turuväärtus või samalaadsete varade turuhind. 15 ettevõtjat kombineeris kõige hilisemat turuhinda ja samalaadsete varade turuhinda. Ettevõtjate selgituste alusel kasutati varade puhul, mis olid soetatud vahetult enne bilansipäeva, kõige hilisemat turuhinda ja ülejäänute puhul leiti väärtus samalaadsete varade turuhinna alusel.

Et selgitada välja, millised on õiglase väärtuse mõõtmisel enam kasutatud meetodid, liigitas autor 24 ettevõtja kombineeritud meetodite tulemused SME IFRSis toodud mõõtmismeetodite alla. Grupeerimise tulemused on toodud järgnevas tabelis.

Tabel 2.8. Bioloogilise vara õiglase väärtuse leidmisel kasutatud meetodid Eesti metsandusettevõtjate 2017.aasta raamatupidamise aastaaruannetes (arv, osakaal protsentides).

Õiglase väärtuse leidmisel rakendatud meetod	Väike-ettevõtja		Keskmise suurusega ettevõtja		Suur-ettevõtja		Riigi loodud sihtasutus		Kokku	
	arv	%	arv	%	arv	%	arv	%	arv	%
Turuväärtus	24	24.3	6	23.1	1	100	0	0	31	24.4
Kõige hilisem turuhind	32	32.3	4	15.4	0	0	0	0	36	28.4
Samalaadsete varade turuhind	33	33.3	12	46.1	0	0	0	0	45	35.4
Põllumajanduslikus sektoris läbiviidud võrdleva analüüsi alusel tuletatud väärtus	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Diskonteeritud neto rahavoogude meetod	10	10.1	4	15.4	0	0	1	100	15	11.8
Kokku	99	100	26	100	1	100	1	100	127	100

Allikas: RIK esitatud andmed (autori arvutused).

Tabelist 2.8. järeldub, et 35,4% mõõtmismeetodi avalikustanud ettevõtjatest on õiglase väärtuse mõõtmisel aluseks võtnud samalaadsete varade turuhinna, mida on korrigeeritud eksisteerivate erinevuste mõjuga. Nimetatud enim kasutatud mõõtmismeetod on eelistatuim ka väikeettevõtjate ja keskmise suurusega ettevõtjate hulgas. Põllumajanduslikus sektoris läbiviidud võrdleva analüüsi alusel tuletatud väärtust ei kasutanud õiglase väärtuse mõõtmismeetodina ükski valimis olnud ettevõtjatest.

Järgnevalt on toodud näited ettevõtjate aruannetest, kus avalikustati samalaadsete varade turuhinna mõõtmismeetodi rakendamisel kasutatud eeldused:

- „Konservatiivsetel kaalutustel on võetud turuhinnaks Riigimetsa Majandamise Keskuse koduleheküljel avaldatud aasta keskmine metsamaterjali vahelao maksumus (<http://www.rmk.ee/teemad/puidu-muuk/hinnastatistika>), millest on maha arvestatud hinnangulised keskmised ülestöötamiskulud. ”
- „Bioloogilise vara väärtuse hindamisel õiglasesse väärtusesse bilansipäeval on aluseks hindamispäevale eelneva aruandeperioodi keskmised realiseeritud metsamaterjali puuliikide 1 tm hinnad, millest lahutatakse müügiga seotud kulud ning mis korrutatakse läbi kinnistul kasvava metsa vastava puuliigi tagavaraga. Tagavara kohta saadakse andmed andmebaasist "FIS", mille algandmed on pärit metsamajanduskavast.”
- „Keskmine puidu tihumeetri hind saadakse viieaastase perioodi sortimentide keskmise hinna põhjal vastavalt ettevõtja poolt väljatöötatud sisemistele arvestuspõhimõtetele. Raamatupidamises jälgitakse artiklite järgi müüdnud sortimentide kogust ja väärtust, mille põhjal arvestatakse keskmine sortimentide ja üldine tihumeetri hind. Kasvava metsa tagavara pärineb metsamajandamise kavadest, mida uuendatakse vastavalt toimunud metsamajanduslikele töödele ja raietele või seire tulemustele.”

Autori arvates on mõõtmismeetodi populaarsuse põhjuseks asjaolu, et kasvava metsa kvaliteet, maht, vanuseline ja liigiline jagunemine kinnistutel on erinev ja seetõttu ei saa metsakinnistule rakendada turuväärtuse meetodit. Kuigi metsamaa osas eksisteerib aktiivne turg, ei ole võimalik leida kahte identset metsakinnistut. Ettevõtjad on õiglase väärtuse leidmisel peamiselt aluseks võtnud metsamaterjali müügihinnad, mille

korrigeerimise tulemusel on leitud kasvava metsa tihumeetri hinnad. Hindamistehnika kasutamisel on aruande tarbija seisukohalt eriti oluline lisaks mõõtmismeetodile ka kasutatud oluliste eelduste avalikustamine. Ettevõtja, kes esitab väikeettevõtja lühendatud raamatupidamise aastaaruande, on kohustatud hindamismudelites kasutatud olulised eeldused avalikustama ainult pikaajaliste bioloogiliste varade osas. Samalaadsete varade turuhinna mõõtmismeetodit kasutanud ettevõtjate oluliste eelduste avalikustamise tulemused on toodud järgmises tabelis. Neid analüüsi aruande tarbija seisukohast järgmiste hindamiskriteeriumide alusel:

- kas lugeja saab avalikustatud informatsioonist ülevaate, millel põhineb ettevõtja bilansis kajastatud bioloogilise vara väärtus,
- kes on vara väärtuse hindaja?

Tabel 2.9. Samalaadsete varade turuhinna mõõtmismeetodi oluliste eelduste avalikustamine Eesti metsandusettevõtjate 2017.aasta raamatupidamise aastaaruannetes (arv, osakaal protsentides)

Aruandevormide kategooria	Olulised eeldused avalikustatud		Hindaja avalikustatud			Kokku ettevõtjaid
	arv	%	juhtkond arv	ekspertid arv	%	arv
Väikeettevõtja	17	51.5	22	2	72.7	33
<i>sh pikaajalise bioloogilise vara bilansikirje olemasolu</i>	10	52.6	13	1	73.7	19
Keskmise suurusega ettevõtja	8	66.7	8	0	66.7	12

Allikas: RIK esitatud andmed (autori arvutused).

Tabelis 2.9. toodud tulemustest järeldub, et keskmise suurusega ettevõtjatest 66,7% avalikustasid õiglase väärtuse mõõtmisel aluseks võetud hinnad ja selle korrigeerimise meetodika. Vara väärtuse hindaja avalikustasid 66,7% keskmise suurusega ettevõtjatest, millest kõigil oli hindamise läbi viinud ettevõtja juhtkond. Pikaajalist bioloogilist vara bilansis omanud väikeettevõtjatest 52,6% avalikustas vara väärtuse mõõtmisel aluseks võetud eeldused ja 73,7% hindaja. Üks pikaajalist bioloogilist vara omanud väikeettevõtja kasutas hindamisel ekspertide abi, ülejäänutel oli hindajaks ettevõtja juhtkond.

Ettevõtjate seas populaarsuselt teiseks õiglase väärtuse mõõtmismeetodiks oli 28,4 protsendiga kõige hilisema turuhinna meetod (vt tabel 2.8. lk 48), mis põhineb eeldustel

et tehing on sõlmitud sõltumatute osapoolte vahel ning tehingupäeva ja aruandekuupäeva vahel ei ole toimunud olulisi muutusi majanduskeskkonnas. Samalaadsete varade turuhinna ja kõige hilisema turuhinna mõõtmismeetod paiknevad õiglase väärtuse hierarhias (vt joonis 1.2. lk 23) teisel tasemel, kus tuleb võrrelda sarnaseid objekte ja vajadusel korrigeerida erinevustega. Tehingupäeva soetusmaksumus võib olla lähedal õiglasele väärtusele, kui bioloogilise muundumise mõju soetusmaksumusele ei avalda väärtusele suurt mõju. Näiteks soetatud 30-aastase elutsükliga kuuseistandiku esialgne juurdekasv stabiilses turukeskkonnas. Üks väikeettevõtja põhjendas mõõtmismeetodi kasutamist järgmiselt: „bioloogilistest varadest on 56% soetatud viimase kahe aruandeperioodi jooksul turuhinnas ning juhatuse hinnangul ei ole kinnistute väärtused oluliselt muutunud ja metsa juurdekasv selle aja jooksul ei ole olulise suurusega arvestades kasvava metsa üldmahtu ja juurdekasvu pikka ajafooni”. Kuna kõige hilisema turuhinna mõõtmismeetodiga leitud väärtus põhineb tehingupäeva soetusmaksumusel, siis ei vaja see meetod autori arvates täiendavate eelduste ning hindaja avalikustamist.

Ettevõtjate seas populaarsuselt kolmandaks mõõtmismeetodiks oli 22,3 protsendiga turuväärtus (vt tabel 2.8. lk 48). Õiglase väärtuse hierarhiale tuginedes (vt joonis 1.2. lk 23) tuleb esmajärjekorras kasutada turuväärtust. Siin on oluline selgelt piiritleda millised turud saab lugeda aktiivseks ja millised on identsed varad. Autori arvates on aruande tarbijale oluline avalikustada ka hindaja. Üldjuhul ettevõtjad aga ei avalikustanud, millise turu ja vara andmed on aluseks võetud. Järgnevalt on toodud muutmata kujul ettevõtjate selgitused turuhinna rakendamise kohta õiglase väärtuse mõõtmisel:

- „Õiglase väärtuse hindamisel on aluseks võetud vara turuväärtus bilansipäeval.”
- „Õiglase väärtuse aluseks on kasutatud turuväärtust (hind, mida ettevõtte võib saada turul vara müümisel).”
- „Kasvav mets on ümberhinnatud õiglasele väärtusele, mis on turuväärtus miinus müügikulutused.”
- „Aktiivse turu olemasolul kajastatakse bioloogilist vara (raie eesmärgil kasvatatav mets) turuväärtuses.”

Turuväärtuses bioloogilise vara õiglast väärtust mõõtnud 31 ettevõtjast viis so 16,1% avalikustas turu, mis on õiglase väärtuse hindamisel aluseks võetud. Peamiselt lähtuti kinnisvaraturu tehinguhindadest. Viis ettevõtjat so 16,1% avalikustas hindaja, milleks

kõigil juhtudel oli juhtkond. Turuväärtust bioloogilise vara õiglase väärtuse leidmisel kasutas ka ainus valimis olnud suurettevõtja, mis aga ei avalikustanud aruande tarbijale täiendavat informatsiooni, so hindajat ning aluseks võetud turu andmeid. Keskmise suurusega ettevõtjatest pooled avalikustasid olulised õiglase väärtuse leidmist mõjutanud eeldused ja hindaja.

Õiglase väärtuse hierarhias (vt joonis 1.2. lk 23) kõige suuremaks väljakutseks on tase kolm, kus väärtus arvutatakse keeruliste mudelitega, mille sisendid põhinevad valdavalt hinnangutel. Diskonteeritud neto rahavoogude meetodit õiglase väärtuse hindamisel kasutas 15 ettevõtjat, mis on 11,8 protsenti õiglast väärtust kasutanud ettevõtjatest (vt tabel 2.8. lk 48). Nendest neli oli keskmise suurusega ettevõtjat, kümme väikeettevõtjat ja üks riigi loodud sihtasutus. Kuigi aruandekategooria alusel oli tegemist valdavalt väikeettevõtjatega on bioloogilise vara bilansimahtu silmas pidades tegemist peamiselt suurmetasaomanikega. 15 ettevõtjast üheksal oli bilansis bioloogilise vara väärtus üle 10 miljoni euro ja neljal ettevõtjal jäi bioloogilise vara bilansiline väärtus vahemikku 1,5 kuni 10 miljonit.

Viieteistkümnest ettevõtjast kümme so 66,7% avalikustasid mudelis kasutatud eeldused. Kaks ettevõtjat kasutasid hindamisel kvalifitseeritud eksperte, kaheksal ettevõtjal viisid hindamise läbi ettevõtja enda töötajad ja viis ettevõtjat ei selgitanud hindamise läbiviijat. Kolm ettevõtjat selgitasid, et diskonteeritud neto rahavoogude meetodit kasutatakse kuni 25 aastaste noorendike hindamisel ja üks ettevõtja avalikustas prognoositava aastase raiemahu. Diskonteeritud neto rahavoogude mudelis ettevõtjate kasutatud eelduste vahemikke iseloomustab järgnev loetelu:

- diskontomäär 4%-10%,
- diskonteeritav periood 7-100 aastat,
- inflatsioonimäär 1%-2,7%.

Võib väita, et ettevõtjate avalikustatud eelduste vahemikud toovad selgelt esile nende subjektiivsuse. Näiteks rakendatud diskonto- ja inflatsioonimäärades on mitmekordne erinevus. Diskontomäära suure kõikumise põhjuseks võib olla investorite erinev ootus, mida nad eeldavad tulususena bioloogilistesse varadesse investeerimisel. RTJ 5 § 64 ütleb, et rahavoogude nüüdisväärtuse leidmiseks, peab diskontomäär „peegeldama turu

hinnangut varaga seotud riskidele ning on sõltumatu viisist, kuidas antud vara ostu on tegelikult finantseeritud”. Üks ettevõtja kasutas diskontomäärana kaalutud keskmist kapitalikulu ehk WACCi.

Ka diskonteeritavas perioodis on ettevõtjatel suured erinevused, jäädes vahemikku 7 kuni 100 aastat. RTJ 5 § 60 alusel tuleb rahavoogude projektsiooni aluseks võtta „võimalusel juhtkonna poolt kinnitatud eelarved või prognoosid järgmiste perioodide kohta (üldjuhul mitte üle 5 aasta)”. Ettevõtjate lähenemine näitab, et metsanduses see regulatsioon ei tööta ja vajalik on ettevõtjapõhine lähenemine. Näiteks põhjendati valitud diskonteeritavat perioodi keskmise ajana aastates lõppraieni. Üks väikeettevõtja põhjendas meetodi ja selle eelduste kasutamist järgmiselt: „Diskonteeritud rahavoogude meetodi rakendamine võimaldab saada võrreldavad andmed emafirma konsolideeritud aruandega.”

Aruande lugejal on oluline teada, milliseid sisendeid on kasutatud diskonteeritud neto rahavoogude meetodi mudelis, et hinnata, kui tundlikuks võib mudel kujuneda sisendite muutusel. Meetodit kasutanud ettevõtjatest eristus selgelt üks keskmise suurusega ettevõtja, mis esitas aruandes kasutatud valemi, diskonto-ja inflatsioonimäärad ja nende valiku põhjendused. Täiendavalt selgitati rahavoogude arvestamise metoodikat ja selles kasutatud eelduste leidmist, milleks olid: olemasoleva küpse metsa tagavara, ühe tihumeetri kännuraha hind ja hinnatavate puistute juurdekasvumäär.

Valimisse kuulunud riigi loodud sihtasutus on kohustatud metsa väärtuse arvestusel lähtuma avaliku sektori finantsarvestuse ja -aruandluse juhendist ja kasutama diskonteeritud neto rahavoogude meetodit. Kuna Riigimetsa Majandamise Keskusele (edaspidi RMK) kuulub 47% Eesti metsamaast (vt joonis 2.1. lk 35), vaatles autor ka Eesti suurima metsaomaniku metsa väärtuse kajastamist 2017.aasta raamatupidamise aastaaruandes. Riigimetsa väärtus arvutatakse ümber iga aasta lõpu seisuga ja väärtuse muutus kajastatakse tulemiaruanDES. Bioloogilise vara ümberhindamiseks leitakse riigimetsa bilansiline väärtus kümne aasta keskmise prognoositud aastase metsamajandamise tulude ja metsamajandamise kulude vahena, jagatuna diskontomäärana ja inflatsioonimäärana vahega. Metsamajandamise tulud saadakse, korrutades puidu keskmise müügihinna kümne aasta keskmise prognoositud aastase raiemahuga. Metsamajandamise kulud leitakse kümne aasta keskmise prognoositud kuluna, lähtudes mineviku kulude tasemest. (Riigimetsa Majandamise Keskus 2017: 20-21)

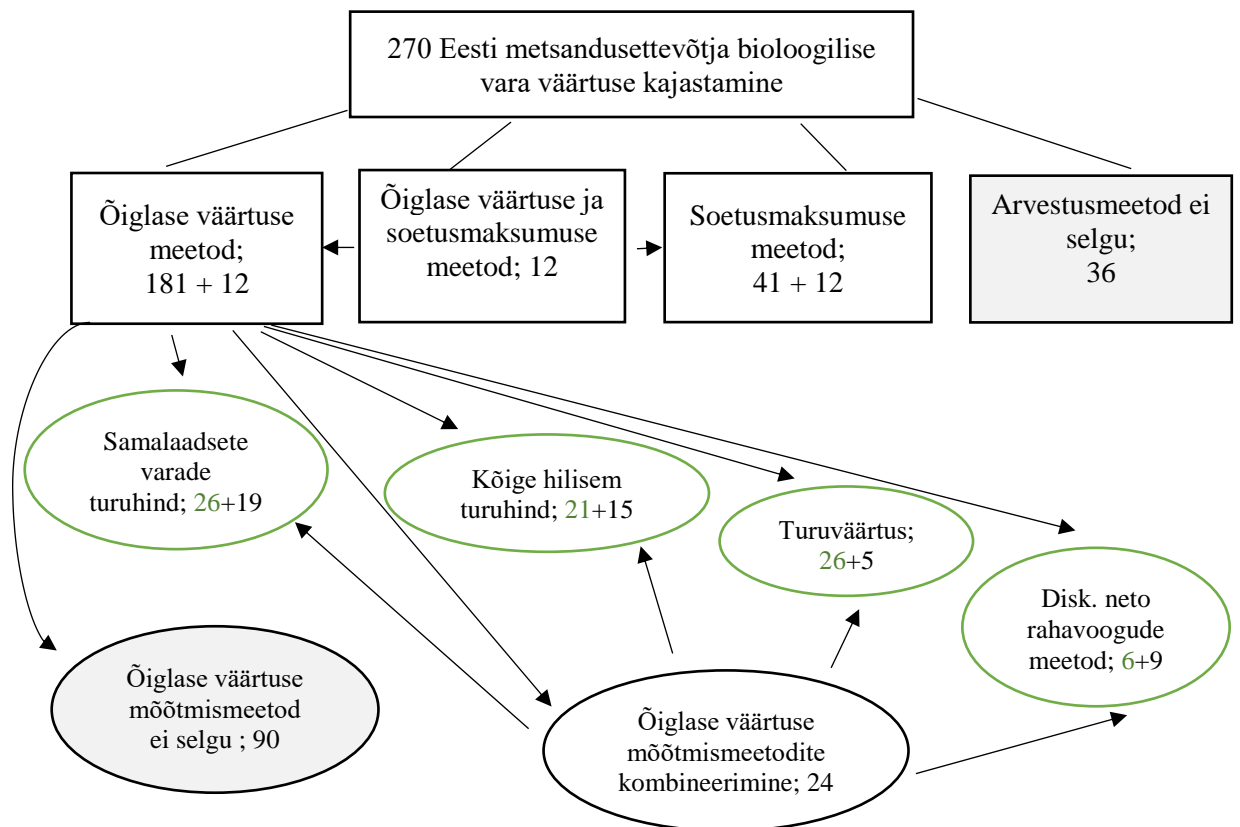
RMK 2017.aasta raamatupidamise aruandes on toodud bioloogiliste varade sensitiivsusanalüüs, millest järeldub, et kõige suuremat mõju metsa bilansilisele väärtusele ei avalda mitte metsa juurdekasv, vaid inflatsiooni- ja diskontomäär. Arvestuses kasutati neljaprotsendilist diskontomäära ja inflatsioonimääraks kasutati prognoositavat metsamajanduse sektori inflatsioonimäära 2,7%. RMK sensitiivsusanalüüsis on toodud selgitus: „diskontomäära vähenemisel 2% võrra väheneb metsaväärtus 31.12.2017 seisuga 275,9%”. (Riigimetsa Majandamise Keskus 2017: 29)

RMK bioloogiliste varade sensitiivsusanalüüs toob selgelt esile, kui olulised on õiglase väärtuse mõõtmismeetodis rakendatud sisendite ja eelduste usaldusväärsus ja asjakohasus. Inflatsiooni- ja diskontomäära muutus võivad mõjutada riigimetsa väärtust miljardite eurode võrra. Teoreetiliselt on võimalik, et olenemata riigimetsa juurdekasvust, võib diskontomäära ebasobiv muutus viia riigimetsa väärtuse miljardite eurodega negatiivseks. Autori arvates saaks väljatöötatud infotehnoloogilisi lahendusi kasutades riigimetsa väärtusest objektiivsema ülevaate samalaadsete varade turuhinna meetodit kasutades.

Valimist üks väikeettevõtja koostas aruande otsekohalduva standardi alusel, mis kajastas bioloogilist vara õiglase väärtuse meetodil. Ettevõtja ei sisestanud andmeid aruandluskeskkonda taksonoomia korras, vaid aruanne esitati Äriregistri ettevõtjaportaali pdf-formaadis. Aruandes kirjeldati põhjalikult rakendatud õiglase väärtuse mõõtmismeetodit – samalaadsete varade turuhinda, ja hindamisel kasutatud eeldusi. Ettevõtja tõi välja, et tegemist on õiglase väärtuse hindamise sisendite tasemega kaks ja avalikustas hindaja. Selgitati, et bioloogiliste varade käibevarasse liigitamisel majandusaasta lõpus lähtutakse juhtkonna hinnangust järgmise aasta raiemahu ja jääktulu osas. Bioloogiliste varade lisas toodi eraldi välja tarbitavad ja tootvad bioloogilised varad ning eraldi avalikustati juurdekasvu (füüsilised) ja õiglase väärtuse (turuhinna) muutused. Lisaks oli juhtkond koostanud bilansipäeva seisuga bioloogiliste varade õiglase väärtuse sensitiivsuse analüüsi. Aruandes avalikustati bioloogilistele varadele seatud hüpoteegid ja piiratud omandiõigusega bioloogiliste varade bilansilised väärtused. Autori arvates avalikustas ettevõtja informatsiooni, mida näeb ette otsekohalduv standard ja millest annab ülevaate lisa 3. Kuigi tegemist oli väikeettevõtja aruandega, eristus see teistest aruannetest oma mahukuse ja ülevaatlikkuse poolest. Eesti finantsaruandluse standardit

rakendatakse Eestis tõenäoliselt rohkem kui otsekohalduvat standardit eelkõige lihtsuse ja mõistlikkuse pärast ning ka seetõttu, et otsene vajadus tavapärastel keskmise- ja väikese suurusega ettevõtetel täiendava informatsiooni avalikustamiseks puudub.

Magistritöös selgitati 270 metsandusettevõtja 2017.aasta raamatupidamise aastaaruande alusel välja, milliste meetoditega arvestavad ja mõõdavad ettevõtjad bioloogilist vara. Läbiviidud analüüsi tulemusi iseloomustab kokkuvõtvalt järgmine joonis 2.2.

Joonis 2.2. Bioloogilise vara kajastamisel rakendatud arvestusmeetodid ja õiglase väärtuse mõõtmismeetodid Eesti metsandusettevõtjate 2017.aasta raamatupidamise aastaaruannetes (arv).

Allikas: Allikas: RIK esitatud andmed (autori arvutused).

Metsandusettevõtjate raamatupidamise aastaaruannete analüüs ja joonis 2.2. näitavad, et suurem osa ettevõtjatest kajastab bioloogilist vara õiglases väärtuses nagu näevad ette finantsaruandluse standardid, kuid bioloogilise vara arvestus-ja mõõtmismeetodite avalikustamismõnede täitmine vajab senisest suuremat tähelepanu. Aruande tarbijal on oluline aru saada, millistel alustel on ettevõtja bioloogilist vara mõõtnud. Näiteks kuidas

määras juhtkond kindlaks turuinfo ja kasutas seda eelduste arendamisel, kas on kasutatud hindamisspetsialisti jm. Bioloogilise vara mõõtmisel kasutatud eelduste avalikustamata jätmine või ebapiisav avalikustamine ei taga aruande tarbijale raamatupidamise aastaaruandest asjakohast ja tõepärast informatsiooni oma majandusotsuste tegemiseks.

2.4. Järeldused ja ettepanekud bioloogiliste varade väärtuse mõõtmise ja avalikustamise kohta

Bioloogilise vara mõõtmise ja avalikustamisega seotud probleemidest põhjalikuma informatsiooni saamiseks, intervjueriti audiitoreid ja metsandusettevõtete raamatupidajaid, kellelt kogutud praktilisi teadmisi kasutatakse alapeatükis järelduste ja ettepanekute tegemisel. Kuna töö empiirilises osas selgus, et otsekohalduva standardi alusel koostas aruande ainult üks ettevõtja, siis on toodud ettepanekud seotud peamiselt Eesti finantsaruandluse standardiga. Otsekohalduva standardi alusel koostatud aruande vaatlus aga näitas, et see annab suuremate avalikustamisnõuete tõttu aruande lugejale oluliselt põhjalikuma ülevaate bioloogilise vara olemusest ja mõõtmisel rakendatud eeldustest.

Magistritöö teoreetilise osa esimeses alapunktis toodi välja Eesti finantsaruandluse standardi RTJ 7 „Bioloogilised varad” vastuolu juhendi sõnastatud eesmärgi ja rakendamisreeglite vahel. RTJ 7 esimeses punktis on öeldud: „eesmärgiks on sätestada reeglid bioloogiliste varade kajastamiseks Eesti finantsaruandluse standardi kohaselt koostatavates raamatupidamise aastaaruannetes” (RTJ 7 § 1). Samas kitsendatakse juhendi rakendamist punktis kolm vaid põllumajandusliku tegevusega seotud bioloogiliste varadele ning põllumajandusliku toodangu bioloogilisest varast eraldamise tehingute kajastamisele. Ettevõtjatele võib metsakinnistu aga olla nii põllumajandusliku tegevuse käigus perioodilist rahavoogu võimaldav tootmisressurs, kui ka põllumajandusliku tegevusega mitteseotud väärtust kasvatavat investeerimisobjekt. Aruannete kvalitatiivses analüüsis selgus, et ka ettevõtjad peavad bioloogiliste varade juhendi puuduseks asjaolu, et reguleerimata on jäetud põllumajandusliku tegevusega mitteseotud bioloogilise vara arvestuspõhimõtted.

Näitena on toodud ühe ettevõtja põhjalik selgitus raamatupidamise aastaaruandest:

- „Ettevõtte peamine äritegevuse eesmärk on investeerimine metsa ja metsamaasse ning nende väärtuse hoidmine ja kasvatamine. Kuna ettevõtte ei kasuta metsamaad toodete tootmisel või teenuste osutamisel, ei vasta ettevõtte omanduses olev metsamaa materiaalse põhivara mõistele vastavalt RTJ 5-le, vaid vastab pigem kinnisvarainvesteeringu mõistele vastavalt RTJ 6-le. Juhtkond käsitleb metsa ja metsamaad ühtse tervikuna vastavalt äritegevuse eesmärgile ning ka nende väärtuse muutuse jälgimine ning väärtuse hindamine toimub ühtse tervikuna. Seoses RIK aruandluse süsteemi tehniliste piirangutega, ei ole bilansis võimalik tekitada eraldi rida metsa ja metsamaade kajastamiseks. Kuna olulisema osa metsa ja metsamaade väärtusest moodustab mets kui bioloogiline vara, mis sarnaselt kinnisvarainvesteeringutele hinnatakse bilansis õiglasel väärtuses, on mets ja metsamaad kajastatud bilansis bioloogilise vara real ning jaotus metsa ja metsamaa vahel on toodud välja majandusaasta aruande lisades. ”

Seega leidis kinnitust teoreetilise osa probleemipüstitus, et bioloogiliste varade juhend RTJ 7 ei ole kõikehõlmav. Autor leiab, et kuna RTJi 7 sõnastatud eesmärgiks on sätestada reeglid bioloogiliste varade kajastamiseks, siis tuleks selguse huvides anda suunised ka bioloogiliste varaobjektide kajastamiseks, mis ei ole seotud põllumajandusliku tegevusega. Töö koostaja teeb ettepaneku liigendada RTJis 7 bioloogilise vara arvestuspõhimõtted kasutuseesmärgist lähtuvalt:

- 1) põllumajandusliku tegevusega seotud bioloogiliste varade arvestuspõhimõtted,
- 2) põllumajandusliku tegevusega mitteseotud bioloogiliste varade arvestuspõhimõtted.

Standardiseeritud aruandluse tagamiseks tuleks aruande koostajale tuua näiteid varaobjektidest, mis ei ole seotud põllumajandusliku tegevusega ja anda suunised nendele rakendatavatest juhenditest. Näiteks põllumajandusliku tegevusega mitteseotud bioloogiliste varade arvestuspõhimõtetes tuleks väärtuse kasvatamise eesmärgil soetatud metsakinnistute puhul suunata kasutaja järgima kinnisvarainvesteeringute juhendit.

Aruannete vaatlusel selgus, et osad ettevõtjad klassifitseerivad kasvava metsa kinnisvarainvesteeringutest bioloogilise vara alla siis, kui mets on saavutanud

raieküpsuse ja seda plaanitakse järgnevatel perioodidel raiuda. Üks ettevõtja selgitas aastaaruande bioloogilise vara lisas ümberklassifitseerimist järgmiselt:

- „Muude muutustena on kajastatud bilansis kinnisvarainvesteeringutena arvel olevatel maadel kasvavat raieküpset metsa, mida on tulevastel aruandeperioodidel plaanis majandada.”

Ümberklassifitseerimise põhjuseks võib olla metsakinnistu kasutusotstarbe muutus või ka teadlikult valitud lihtsustatud arvestuspõhimõtte metsakinnistu tervikliku väärtuse kajastamiseks. Metsakinnistu kinnisvarainvesteeringuna kajastamisel ei hinnata eraldi maa ja bioloogilise vara väärtust. Põllumajandusliku tegevuse eesmärgil soetatud metsakinnistu väärtus aga kuulub jaotamisele maa ja bioloogilise vara vahel. Ka intervjuueeritud metsandusettevõtte raamatupidaja nimetas subjektiivsetel hinnangutel põhinevat metsakinnistu väärtuse jaotamist maa ja bioloogilise vara vahel ühe probleemkohana (1. metsandusettevõtte raamatupidaja 2019). Näiteks metsakinnistu müügi puhul tekib küsimus, kui suur osa müügitulust kanda maale ja kui suur osa bioloogilisele varale. Nimetatud info kuulub avalikustamisele RIK aastaaruande taksonoomia vormi bioloogiliste varade lisas. Põllumajandusliku tegevusega seotud metsakinnistu esmast kajastamist ja bilansikirjete vahel jaotamist subjektiivsete hinnangute põhjal käsitleti ka teoreetilise osa teises alapeatükis ja seda iseloomustab autori koostatud joonis 1.2. (vt. lk 12).

RIK esitatud andmete usaldusväärsuse kontrollimisel selgus, et kõik ettevõtjad ei kajasta põllumajandusliku tegevusega seotud bioloogilist vara bilansis bioloogilise vara kirjel. Näiteks e-krediidiinfo.ee andmebaasis tegevusala koodiga 02201 TOP 20 müügitulu deklareerinud ettevõtja selgitas raamatupidamise aastaaruandes kinnisvarainvesteeringute arvestuspõhimõtetes järgmist:

- „Kinnisvarainvesteeringud sisaldavad metsamaterjali varumise eesmärgil soetatud kinnistuid. ”

RTJis 7 on selgitatud, et põllumajanduslik toodang tekib bioloogilise vara elutsükli lõppemisega, näiteks metsa langetamisel. Seega metsamaterjali varumise eesmärgil soetatud kasvav mets on seotud põllumajandusliku tegevusega ja peaks olema bilansis kajastatud bioloogilise vara kirjel. Ettevõtjate raamatupidamise aastaaruannete vaatluse

põhjal võib öelda, et juhend RTJ 7 ei ole kõigile rakendajatele üheselt mõistetav ja arusaadav. Juhendis vajab täpsustamist, millal tuleb kasvav mets kajastada kinnisvarainvesteeringuna ja millal bioloogilise varana.

Standardiseeritud finantsinfo kvaliteeti aitavad parandada juhendmaterjalid, mis selgitavad õiglase väärtuse mõõtmismeetodite rakendamist. RTJis 7 toodud näited on eelkõige bioloogilise vara tehingute raamatupidamises kirjendamise suunitlusega. Näiteks diskonteeritud neto rahavoogude meetodi kohta ei ole RTJis 7 toodud meetodi valemit, sisendite leidmise metoodikaid ja piisavalt praktikas rakendatavaid näiteid. Autori arvates võiks RTJi 7 lisas olla väljatöötatud matemaatiline mudel diskonteeritud netorahavoogude meetodi rakendamiseks koos põhjaliku selgitusega. Heaks näiteks on avalikule sektorile väljatöötatud juhend „Riigimetsa hindamine”. Küsitatud 1. audiitori selgituste põhjal, lähtuvad ka eraõiguslikud juriidilised isikud sellest juhendist oma ettevõtetes mõõtmismeetodi eelduste väljatöötamisel (1. audiitor 2019). Juriidilisest isikust erametsaomanike finantsaruannete võrreldavuse eesmärgil tuleks kaaluda täpsemate suuniste ja praktiliste näidetega juhendmaterjalide väljatöötamist.

Arbidane ja Mietule (2018: 20) tegid Lätis läbi viidud bioloogiliste varade finantsaruannetes kajastamise uuringu tulemustes ettepaneku põllumajandusega seotud bilansikirjete täiendavaks liigendamiseks, kuna loomade ja taimede kajastamine samadel bilansikirjetel võib anda aruande lugejale eksitava ülevaate. Metsandusettevõtjate aastaaruannete vaatlusele tuginedes ei pea töö koostaja bioloogilise vara bilansikirjete täiendavat liigendamist loomse ja taimse bioloogilise vara vahel vajalikuks, kuna aastaaruande bioloogilise vara lisas on toodud vara kirjelduse infoväljad. Autor leiab, et Arbidane ja Mietule ettepaneku rakendamine Eestis ei ole aktuaalne.

Et saada ülevaade, kui palju on Eestis juriidilisest isikutest metsaomanikke, kelle bilansis võiks bioloogiline vara olla kajastatud, toodi alapeatükis 2.1. ülevaade Eesti juriidilisest isikust erametsaomanike struktuurist. Selgus, et ei ole võimalik hinnata metsaomanike arvu omanikutüübiti ega neile kuuluva metsamaa jagunemist metsamaa suuruse järgi, kuna katastriüksuste andmed on kinnistusraamatu andmetega sidumata. Erametsaomanike struktuurist ülevaate saamiseks viib Keskkonnaministerium läbi uuringuid. Viimase uuringu tulemuste põhjal oli Eestis 2015.aastal 5 752 juriidilisest isikust metsaomanikku, millest 41,5% moodustasid väga väikesed metsaomandid (alla 2

ha metsamaad). Üle 20 ha metsamaad omasid 967 metsaomanikku. Bioloogilise vara omamiseks aga ei pea tingimata olema kinnistu omanik, kuna bioloogilise varana kuulub bilansis kajastamisele ka omandatud kasvava metsa raieõigus. RIK esitatud andmete alusel omas bilansis bioloogilist vara 324 ettevõtjat, mis deklareeris 2017.aasta raamatupidamise aastaaruandes metsamajandamise müügitulu EMTAK koodidega 02101 või 02201. Autorile teadaolevalt jäid RIK esitatud andmetest välja ettevõtjad, millel ei toimunud 2017.aastal aktiivset majandustegevust, mille müügitulust moodustasid EMTAK koodide 02201 ja 02101 müügid ebaolulise osa, millel majandusaasta ei võrdu kalendriaastaga ja mis ei olnud andmete RIKist pärimise ajaks 2017.aasta majandusaasta aruandeid veel esitanud. Lisaks eelnevale on osad metsaomanikud soetanud kasvava metsa vara väärtuse kasvu eesmärgil ja on kajastanud metsakinnistud kinnisvarainvesteeringuna. Eesti juriidilisest isikust metsaomanike metsaomandist värskema informatsiooni saamisele aitaks kaasa katastriüksuste andmete kinnistusraamatu andmetega sidumine.

Töö analüüsi tulemuste põhjal võib öelda, et osa metsandusettevõtjaid ei kajasta põllumajandusliku tegevuse eesmärgil soetatud kasvavat metsa bioloogilise vara kirjel. Töös aga ei selgunud, kas tegemist on olulise osaga metsandusettevõtjatest, kuna puudub ülevaade kui palju oli Eestis 2017.aastal juriidilisest isikust metsaomanikke ja kui paljud neist kajastavad metsakinnistuid kinnisvarainvesteeringuna. Magistritöö teema arendusena võiks uurida metsakinnistute kinnisvarainvesteeringuna kajastamist Eesti ettevõtetes. Liivak, kes ei keskendunud metsandusettevõtjatele, vaid uuris bioloogiliste varade kajastamist Eesti ettevõtetes, ütles oma magistritöö kokkuvõttes järgmiselt: „kõik Eesti ettevõtted ei kajasta bioloogilist vara vastaval bilansikirjel, kuna nii mõnigi majandusüksus kajastas bioloogilist vara varu kirjel või jättis üldse kajastamata” (Liivak 2017: 68-69). Liivaku magistritöö tulemustele tuginedes on põhjust eeldada, et ka osad metsandusettevõtjad jätavad bioloogilise vara bilansis üldse kajastamata või kajastavad varudes. Põhjuseks võib olla bioloogiliste varade arvestuspõhimõtete uudsus praktiseerivate finantstöötajate seas. RTJ 7 „Bioloogilised varad” muutus kohustuslikuks 2003.aastal, aga suur osa finantsala töötajatest on erialase hariduse saanud enne juhendi kehtestamist.

Ettevõtjate 2017.aasta raamatupidamise aastaaruannete kvalitatiivses analüüsis selgitati välja, millist arvestusmeetodit eelistavad Eesti metsandusettevõtjad. Analüüsi tulemustest selgus, et enim kasutatud arvestusmeetod 67,1 protsendiga on õiglase väärtuse meetod, mida tuleb eelistada ka finantsaruandluse standarditele tuginedes. Tulemust saab lugeda positiivseks, võrreldes seda Horvaatias 2016.aastal läbi viidud bioloogilise vara kajastamise uuringu tulemustega, kus enamik ettevõtjaid kajastas bioloogilisi varasid soetusmaksumuse meetodil, mida otsekohalduv standard ei ole keelanud, kuid mis peaks olema pigem erandiks (Mališ et al. 2016: 49).

Otsekohalduv standard lubab bioloogilisi varasid soetusmaksumuses kajastada vaid juhul, kui õiglase väärtus ei ole usaldusväärset hinnatav. Samas Eesti finantsaruandluse standard lubab soetusmaksumuse meetodit kasutada ka siis, kui õiglase väärtuse hindamine võib osutuda ebamõistlikult aega ja pingutust nõudvaks või on ebamõistlikult kulukas. Autor uuris intervjueeritavatelt, kas nende arvates vajaks RTJis 7 täpsemat selgitamist „mõistlik kulu ja pingutus”, millest tuleb lähtuda õiglase väärtuse usaldusväärse hindamisel. Küsitluse alusel täpsemat defineerimist vajalikuks ei peetud ja pigem hinnati positiivseks, et ettevõtjad saavad ise oma suurust ja vajadusi arvestades otsustada, mis on nende jaoks mõistlik kulu ja pingutus.

Metsandusettevõtjate 2017.aasta raamatupidamise aruannete analüüsis selgus, et 15,2% valimis olevatest ettevõtjatest kasutas bioloogilise vara arvestusel soetusmaksumuse meetodit. Raamatupidamise aastaaruannetes avalikustatud infole tuginedes kasutati soetusmaksumuse meetodit rajatud puudeistanduste ja noorendike bioloogilise vara kajastamiseks või varade puhul, kus õiglase väärtus polnud usaldusväärset hinnatav.

Autor uuris intervjueeritavatelt arvestusmeetodite eelistusi. Praktikud leidsid, et soetusmaksumuse meetod ei ole tingimata halb, kuigi standardid eeldavad õiglases väärtuses kajastamist. Valik tuleb teha vara eripära arvestades. Näiteks noorendike või bioloogiliste varade puhul, kus puudub aktiivne turg, on soetusmaksumuse meetodi kasutamine põhjendatud. Soetusmaksumuse meetod on konservatiivne ja väldib varade ülehindamist. Raamatupidajad pidasid soetusmaksumuse meetodi rakendamist lihtsamaks, kuna väärtus põhineb kuludokumendis fikseeritud hinnal. Õiglase väärtuse meetod toob aga oma ümberhindlustega kaasa hulgaliselt raamatupidamise protseduure, on väärtuse mõõtmise tõttu töömahukam ja kulukam.

Standardites eelistatakse õiglases väärtuses kajastamist peamiselt seetõttu, et see peaks andma finantsaruannete tarbijatele kõige asjakohasemat informatsiooni, kuna õiglase väärtuse meetodi rakendamine peaks peegeldama ettevõtja tegelikku finantsolukorda. Samas teoreetilises osas toodud varasemad uuringutulemused toovad esile ka õiglase väärtuse meetodi puudused. Näiteks õiglase väärtuse meetod kaotab kohe oma eelised, kui väärtus ei põhine turuhindadel, vaid ettevõtjapõhistel eeldustel. Lisaks varjab õiglane väärtus vara väärtuse loomise protsessi, kuna ümberhindlused õiglasesse väärtusesse toovad kaasa realiseerimata kasumite ja kahjumite tekke. Õiglane väärtus väljendab varade väärtust nende hindamise hetkel, mis aga ei taga veel tulevasi rahavoogusid. Samuti eeldab õiglane väärtus finantsaruande tarbijalt ja koostajalt nn finantsalast kirjaoskust, et mõista realiseerimata kasumite ning kahjumite olemust ja nende seoseid rahavoogudega, vältimaks väljamaksete tegemist realiseerimata kasumite arvelt. Varasemad uuringud toovad just finantsalast kirjaoskamatust ühe põhjusena, miks õiglase väärtuse kontseptsiooni seostatakse aastate 2008-2009 finantskriisiga.

Palea (2014:114) tõi välja, et soetusmaksumuse ja õiglase väärtuse meetodit ei tohiks pidada konkurentideks, kuna nad teenivad erinevaid eesmärke. Kui õiglane väärtus annab ülevaate tänase päeva väärtusest, siis soetusmaksumus näitab investeeeringule tehtud kulusid. Ka küsitletud 1. metsandusettevõtte raamatupidaja kinnitas, et kuigi raamatupidamise aastaaruandes kajastatakse bioloogilised varad õiglases väärtuses, siis ettevõtte sisemises arvestuses omatakse ülevaadet ka varade soetusmaksumusest, mida kasutatakse otsuste tegemisel (1.metsandusettevõtte raamatupidaja 2019). Autor peab Palea ettepanekut kahekordse mõõtmis- ja aruandlusmeetodi väljatöötamise kohta arendamist väärivaks ideeks, kuna võimaldab kasutada mõlema arvestusmeetodi eeliseid.

Soetusmaksumuse meetodil kasvava metsa väärtuse kajastamisel võib vara väärtus bilansis olla alahinnatud, kuna bilansimahtu vähendab perioodiline bioloogilise vara kulumiarvestus ja iga-aastane juurdekasvu väärtus ei kajastu bilansimahus. Metsale, kui piiratud ressursile, on aga pigem omane väärtuse kasv. Ettevõtjate 2017.aasta raamatupidamise aastaaruannete vaatlusel selgus, et mõned soetusmaksumuse meetodit kasutanud ettevõtjatest näitasid bioloogilise vara muutuste analüüsis juurdekasvust tingitud vara suurenemist. Intervjueeritud 2. audiitor kinnitas, et soetusmaksumuse meetodil kajastatud bioloogiliste varadega seotud kulutuste kapitaliseerimine nende eluea

jooksul on aktsepteeritav siis, kui need kulutused vastavad finantsaruandluse standardis toodud kapitaliseerimise tingimustele (2.audiitor 2019). Hinnangutel põhinev kasvava metsa juurdekasvu arvestus on omane vara õiglases väärtuses kajastamisele. Järeldusi soetusmaksumuse meetodil kajastatud kasvava metsa juurdekasvu kohta ei ole alust siiski teha, kuna ettevõtjad ei selgitanud, millel põhineb deklareeritud kasvava metsa juurdekasv.

Aruannete vaatlusel selgus, et 41,5% soetusmaksumuse meetodit rakendanud ettevõtjatest ei ole bioloogilist vara amortiseerinud. Töö koostaja arvates vastab selline kajastamine pigem õiglase väärtuse kõige hilisema turuhinna mõõtmismeetodi põhimõtetele. Soetusmaksumuse meetodi definitsioon ütleb: „vara kajastatakse soetusmaksumuses, millest on maha lahutatud akumulieeritud kulum ning võimalikud väärtuse langusest tulenevad allahindlused” (RTJ 7 § 29). Soetusmaksumuse meetodi rakendamisel võib osutada keeruliseks bioloogilisele varale kasutusea määramine, mille alusel kehtestatakse amortisatsioonimäärad. Kasutusea määramisel tuleks aluseks võtta kasvava metsa liigiline ja vanuseline jagunemine kinnistul. Ettevõtjad ei avalikustanud aruandes, miks nad kulumit ei arvestanud. Intervjueeritav 2.audiitor ei osanud ilma täiendava informatsioonita anda hinnangut ettevõtjate kajastamisele. Tõenäoliselt jätavad ettevõtjad vara amortiseerimata, kuna kasvava metsa väärtus juurdekasvu tõttu ajas enamasti ei vähene ja vara amortiseerimine ei annaks bioloogilise vara väärtusest objektiivset ülevaadet. Teoreetiliselt on põhjendatud ka 0%-lise amortisatsioonimäära rakendamine, kui arvestada ühtlase ja igavikulise metsakasutuse mahuga.

Metsandusettevõtjate 2017.aasta raamatupidamise aruannete analüüsis selgus, et 4,4% uuritud ettevõtjatest kasutas paralleelselt nii soetusmaksumuse kui ka õiglase väärtuse meetodit. See langeb kokku teoreetiliselt osas toodud Bohušová ja Svoboda (2016: 68) uuringu järeldustega, et iga bioloogilise vara grupi puhul tuleks kasutada just tema eripärasid arvestades kõige sobivamat meetodit. Kahjuks ei avalikustanud ettevõtjad aruandes, milliste varade gruppide puhul kasutasid nad soetusmaksumuse ja milliste varade puhul õiglase väärtuse meetodit. Bohušová ja Svoboda toovad välja, et õiglase väärtuse meetod on sobilik eelkõige varadele, kus eksisteerib aktiivne turg ja soetusmaksumuse meetod varadele, mille väärtusele bioloogiline muundumine olulist mõju ei avalda.

Ettevõtjal on kohustuslik avalikustada kasutatud arvestusmeetod varade puhul, kus toimkonna juhendid lubavad valiku teha mitme erineva meetodi vahel. Selgus, et uuritud ettevõtjatest 13,3%, ei avalikustanud bioloogiliste varade kajastamisel kasutatud arvestusmeetodit. Tulemust, kus 8,6% keskmise suurusega ettevõtjatest ja 14,8% väikeettevõtjatest ei ole avalikustanud kasutatud arvestusmeetodit, tuleb lugeda tähelepanu ja lahendust vajavaks probleemiks seetõttu, et aruande tarbijad ei saa finantsaruannetest informatsiooni, mida standardiseeritud aruandlus peaks pakkuma.

Ettevõtjate raamatupidamise aastaaruannete kvalitatiivse sisuanalüüsi käigus selgitati välja bioloogilise vara õiglases väärtuses kajastamisel rakendatud meetodid. Selleks grupeeris autor õiglase väärtuse mõõtmismeetodid aruannetes avalikustatud informatsiooni põhjal SME IFRSis toodud kriteeriumite alusel. Tulemused tõid esile, et 46,6% õiglase väärtuse meetodit kasutanud ettevõtjate aruannetest ei selgunud õiglase väärtuse leidmisel rakendatud täpne meetod. Eelkõige on vähene avalikustamine vastuolus raamatupidamise seaduse arusaadavuse printsiibiga, mille kohaselt peab raamatupidamise aruandes avalikustatud informatsioon olema esitatud nii, et see oleks ülevaatlik ja üheselt mõistetav aruande kasutajatele, kellel on aruandest arusaamiseks piisavad finantsalased teadmised.

Õiglase väärtuse mõõtmismeetoditest eelistatuimaks osutus 35,4 protsendiga samalaadsete varade turuhinna mõõtmismeetod, millele järgnesid 28,4 protsendiga kõige hilisema turuhinna, 24,4 protsendiga turuväärtuse ja 11,8 protsendiga diskonteeritud neto rahavoogude meetod. Põllumajanduslikus sektoris läbiviidud võrdleva analüüsi alusel tuletatud väärtust ei kasutanud õiglase väärtuse mõõtmismeetodina ükski valimis olnud ettevõtjatest. 24 ettevõtjat kasutasid kombineeritud õiglase väärtuse mõõtmismeetodeid. Näiteks kasutati diskonteeritud neto rahavoogude meetodit noorendike väärtuse hindamiseks aga raieküpse metsa puhul võeti aluseks turuväärtus või samalaadsete varade turuhind. Ka õiglase väärtuse mõõtmismeetodite kombineerimine langeb kokku teoreetilises osas toodud Bohušová ja Svoboda (2016: 68) uuringu järeldustega, mille alusel iga bioloogilise vara grupi puhul tuleks kasutada just tema eripärasid arvestades kõige sobivamat meetodit. Kombineeriti ka kõige hilisema turuhinna ja samalaadsete varade turuhinna mõõtmismeetodeid. Varade puhul, mis olid soetatud vahetult enne

bilansipäeva kasutati kõige hilisemat turuhinda ja ülejäänute puhul leiti väärtus samalaadsete varade turuhinna alusel.

Eelistatuima õiglase väärtuse mõõtmismeetodi – samalaadsete varade turuhinna meetodi populaarsust selgitab asjaolu, et kuigi metsamaa osas eksisteerib Eestis aktiivne turg, ei ole võimalik leida kahte identset metsakinnistut. Metsa kvaliteet, maht, vanuseline ja liigiline jagunemine on kinnistutel erinev. Arvatavasti seetõttu on kasvava metsa mõõtmiseks keeruline rakendada õiglase väärtuse hierarhias esimesel tasandil olevat turuväärtust, mis ettevõtjatel oli eelistustelt kolmas mõõtmismeetod. Ettevõtjad eelistasid kasvava metsa tihumeetri hinna õiglase väärtuse leidmisel aluseks võtta metsamaterjalide müügihinnad, mida korrigeeriti peamiselt ülestöötamise ja transpordikuludega. Samalaadsete varade turuhinna mõõtmismeetodi rakendamisel ja turuväärtuses hindamisel on oluliseks eelduseks puude liigiline ja mahuline hindamine. Rakendajatele on kasvava metsa tagavara üle arvestuse pidamisel suureks abiks väljatöötatud infotehnoloogilised lahendused, mis ettevõtjate avalikustatud andmete põhjal on “Silvanus” ja “FIS”. Autori arvates annab samalaadsete varade turuhinna mõõtmismeetodi korrektne rakendamine turuhinnale lähedase tulemuse ja väljendab ettevõtte finantsolukorda. Aruande tarbija seisukohast on oluline mõõtmisel kasutatud eelduste avalikustamine, eelkõige aluseks võetud turuhindade info.

Populaarsuselt teise, kõige hilisema turuhinna mõõtmismeetodi, eeliseks on eelkõige selle rakendamise lihtsus, mida kinnitasid ka küsitletud raamatupidajad. Tehingupäeva soetusmaksumus võib olla lähedal õiglasele väärtusele, kui bioloogilise muundumise mõju soetusmaksumusele ei avalda väärtusele suurt mõju. Autori arvates sobib meetod kasutamiseks stabiilses majanduskeskkonnas, kus turuhinnad oluliselt ei kõigu. Ka on kõige hilisema turuhinna mõõtmismeetod aruande lugejale arusaadav ja ei vaja täiendavate eelduste ning hindaja avalikustamist.

Diskonteeritud neto rahavoogude meetodit eelistasid peamiselt suurmetsaomanikud. Varasemad uuringud, millest anti ülevaade alapeatükis 1.3., on välja toonud diskonteeritud neto rahavoogude meetodi ühe puudusena rahavoo prognooside ebakindlust, mida kinnitas ka intervjueritud 1.audiitor (1.audiitor 2019). Rahavoogude prognoosimise täpsus sõltub väga paljudest asjaoludest, nagu näiteks üldised turuolukorra muutused, kliimatingimused, raieküpse metsa mahu prognoosid jne. Varasemad uuringud

on meetodi puuduseks toonud ka ettevõtja võimaluse eeldustega manipuleerimiseks endale kasulik suunas. Uuringud on näidanud, et ka sõltumatute hindajate kaasamine ei taga alati hinnangute objektiivsust.

Diskonteeritud neto rahavoogude meetodis metsandusettevõtjate kasutatud eelduste vahemikud tõid selgelt esile nende subjektiivsuse. Näiteks ettevõtjate rakendatud diskonto- ja inflatsioonimäärades oli mitmekordne erinevus. Analüüsi kaasati ka Eesti suurim metsaomanik RMK, mis mõõdab kasvavat metsa diskonteeritud neto rahavoogude meetodiga. RMK sensitiivsusanalüüs toob esile selle mõõtmismeetodi puudused. Selgub, et kõige suuremat mõju metsa bilansilisele väärtusele ei avalda mitte metsa juurdekasv, vaid inflatsiooni- ja diskontomäär. Teoreetiliselt on võimalik, et olenemata riigimetsa juurdekasvust, võib diskontomäära ebasobiv muutus viia riigimetsa väärtuse miljardite eurodega negatiivseks. See kinnitab teorias õiglase väärtuse hierarhias käsitletut, et mittejälgitavate sisendite kasutamine õiglase väärtuse leidmisel vähendab raamatupidamise andmete usaldusväärsust. Otsekohalduvale standardile tuginedes võib mittejälgitavaid sisendeid õiglase väärtuse mõõtmiseks kasutada juhul, kui asjakohased jälgitavad sisendid ei ole kättesaadavad. Kuna seda meetodit kasutasid peamiselt suurmetsaomanikud, siis tõenäoliselt põhineb mõõtmismeetodi valik eelkõige aja kokkuhoiu eesmärgil, mitte jälgitavate sisendite kättesaadavusel. Intervjuueritud 2. metsandusettevõtte raamatupidaja kinnitas, et selle meetodi rakendamine võimaldab aja kokkuhoidu, kuna kinnistupõhise bioloogilise vara mõõtmise läbiviimine on kordades ajamahukam, kui matemaatilise mudeli põhjal tehtud arvestus ja selle meetodi kasutamine võimaldas ettevõtjal saada võrreldavad andmed emasettevõtja konsolideeritud aruandega (2.metsandusettevõtte raamatupidaja 2019).

Finantsaruandluse standarditele tuginedes ja avalikkuse objektiivsema informeerimise huvides, peaksid autori arvates raamatupidamise aastaaruandes bioloogiliste varade rühmade kohta kindlasti avalikustatud olema:

- 1) kasutatud arvestusmeetod;
- 2) soetusmaksumuse puhul põhjendus, miks õiglase väärtus ei olnud usaldusväärselt leitav ning kasutatud amortisatsioonimeetodid ja -määrad;
- 3) turuhinnal põhineva õiglase väärtuse puhul selgitus, millise turu hind on aluseks võetud;

- 4) õiglase väärtuse puhul rakendatud õiglase väärtuse meetod, hindaja ja meetodis kasutatud olulised eeldused.

Metsandusettevõtjate raamatupidamise aastaaruannete analüüsimisel selgus, et kasutatud arvestusmeetodit ei avalikustanud 13,3% uuritud ettevõtjatest, ükski soetusmaksumuse meetodit kasutanud ettevõtjatest ei avalikustanud amortisatsioonimeetodit ja amortisatsioonimäära ning bioloogilise vara õiglase väärtuse leidmisel rakendatud mõõtmismeetodit ei avalikustanud 46,6% ettevõtjatest. Avalikustamisnõuete täitmise parandamise üheks võimaluseks on raamatupidamise aastaaruande taksonoomia vormide täiustamine. Seetõttu teeb autor ettepaneku Eesti finantsaruandluse standardi alusel koostatava täismahus raamatupidamise aastaaruande taksonoomia vormi lisale „Bioloogilised varad” saldo muutuste analüüsi täiendavate sisestusväljade lisamiseks. Ettepanekud on toodud järgnevas tabelis 2.10.

Tabel 2.10. Ettepanek Eesti finantsaruandluse standardi alusel koostatava täismahus raamatupidamise aastaaruande taksonoomia vormi lisale "Bioloogilised varad" saldo muutuste analüüsi täiendavate sisestusväljade lisamiseks.

Arvestusmeetod	Sisestusvälja nimetus	Selgitus kasutajale
Soetusmaksumuse meetod	Kasutatud amortisatsiooni-meetodid ja amortisatsiooni-määrad	Avalikustatakse iga bioloogilise vara kogumi kohta
Õiglase väärtuse meetod	Õiglase väärtuse leidmisel rakendatud meetod	Avalikustatakse iga bioloogilise vara kogumi või põllumajandusliku toodangu kogumi kohta. Aktiivne turg: turuhind. Aktiivse turu puudumisel: kõige hilisem turuhind, samalaadsete varade turuhind, põllumajanduslikus sektoris läbiviidud võrdleva analüüsi alusel tuletatud väärtus või diskonteeritud neto rahavoogude meetod.

Allikas: Autori koostatud.

Avalikkuse objektiivsema informeerimise huvides võiksid tabelis 2.10. toodud sisestusväljad olla aruande esitajale kohustuslikuks täitmiseks.

Täismahus raamatupidamise aruandes ja väikeettevõtja lühendatud raamatupidamise aruandes kuuluvad avalikustamisele olulised õiglase väärtuse leidmist mõjutanud eeldused. Ettevõtjate 2017.aasta raamatupidamise aruannete analüüs tõi välja, et samalaadsete varade turuhinna mõõtmismeetodi kasutamisel ei avalikustanud olulisi

eeldusi 41,9% ja hindajat 29% ettevõtjatest, turuväärtuses bioloogilise vara õiglast väärtust hinnanud ettevõtjast ei lisanud 83,9% selgitust, millise turu hind on õiglase väärtuse hindamisel aluseks võetud, diskonteeritud neto rahavoogude meetodi puhul ei avalikustanud 33,3% ettevõtjatest hindamismudelil kasutatud eeldusi ja hindajat. Soetusmaksumuse meetodit kasutanud keskmise suurusega ettevõtjatest 75% ei avalikustanud põhjendust, miks õiglase väärtuse leidmine ei olnud usaldusväärne. Nimetatud avalikustamisnõuete täitmise parandamiseks, teeb autor ettepaneku Eesti finantsaruandluse standardi alusel koostatavate täismahus ja väikeettevõtja lühendatud raamatupidamise aastaaruande taksonoomia vormile lisa „Bioloogilised varad” olemasoleva lisainformatsiooni sisestusvälja muutmiseks ja täiendava lisainformatsiooni sisestusvälja lisamiseks. Tabelis 2.11. on toodud ettepanekud sisestusväljade nimetuste ja selgitusväljade info kohta.

Tabel 2.11. Ettepanek Eesti finantsaruandluse standardi alusel koostatava täismahus ja väikeettevõtja lühendatud raamatupidamise aastaaruande taksonoomia vormile lisa „Bioloogilised varad” muutmiseks.

Lisainformatsiooni sisestusvälja raamatupidamise aastaaruande lisa "Bioloogilised varad"	Tekstivälja nimetus	Selgitus kasutajale
Kehtiv	Lisa: Bioloogilised varad, lisainformatsioon	Soetusmaksumuse meetodi kasutamise korral selgitus, miks õiglase väärtuse meetodit ei olnud võimalik kasutada; muud olulised viited ja selgitused
Ettepanek olemasoleva sisestusvälja muutmiseks	Lisa: Soetusmaksumuses kajastatud bioloogilised varad, lisainformatsioon	Soetusmaksumuses hinnatud varade kirjeldus koos selgitusega, miks õiglast väärtust ei olnud võimalik usaldusväärsest hinnata
Ettepanek täiendava sisestusvälja lisamiseks	Lisa: Õiglastes väärtuses kajastatud bioloogilised varad, lisainformatsioon	Õiglase väärtuse leidmist mõjutanud olulised eeldused (näit. millise turu hinnad on aluseks võetud, hindaja, rakendatud meetod, hindamismudelites kasutatud sisendid jne)

Allikas: Autori koostatud.

Bioloogilise vara kohta avalikustatud informatsioon tõstab finantsaruande usaldusväärtust eelkõige aruande tarbijate seisukohast, seetõttu on oluline, et ettevõtjad avalikustavad tabelis 2.11. toodud informatsiooni.

Aruannete tarbijad saaksid bioloogilise vara kohta põhjalikuma ülevaate, kui aruandes oleksid toodud ka kasvava metsa tihumeetrid. Töö koostaja aga leiab, et tihumeetrite deklareerimine tekitaks aruannete esitajatele täiendavat halduskoormust ja ei ole seetõttu otstarbekas. 2016.aastal jõustunud raamatupidamise seaduse muudatuse eesmärgiks oli vähendada ettevõtete halduskoormust ja ühtlasi parandada ka avalikkusele suunatud arvestusalase info kvaliteeti ning võrreldavust. Seetõttu keskenduti töös olemasolevate avalikustamisnõuete täitmise uurimisele.

Metsandusettevõtjate 2017.aasta raamatupidamise aastaaruannete analüüsi tulemused näitasid, et kuigi analüüsitud aruannete seas oli väga korrektselt ja aruande tarbijale informatiivselt koostatud aruandeid, vajab avalikustamisnõuete täitmine suuremat tähelepanu. Analüüsis selgus, et avalikustamisnõuete täitmise maht ei ole seotud valitud aruandevormi kategooriaga. Täismahus raamatupidamise aastaaruande esitanud suurettevõtja ja keskmise suurusega ettevõtjad ei täitnud kohustuslikke avalikustamisnõudeid paremini kui väikeettevõtja lühendatud aastaaruande esitajad. Kuna õiglase väärtuse meetod tuli finantsarvestuses kasutusele suhteliselt hiljuti, vajab autori arvates finantshariduse andmisel suuremat tähelepanu avalikustamisnõuete ning varade õiglases väärtuses kajastamise põhimõtete tutvustamine. Avalikkuse objektiivsema informeerimise huvides on oluline roll täita ka audiitoritel, kuna ettevõtjal endal ei pruugi olla motivatsiooni kõiki avalikustamisnõudeid täita. Töö koostaja arvates loob raamatupidamise aastaaruande taksonoomia vormide aruande esitajale kasutajasõbralikumaks muutmine eeldused avalikustamisnõuete paremaks täitmiseks.

KOKKUVÕTE

2017.aasta statistilise metsainventeerimise alusel moodustab juriidilisest isikust erametsaomanike metsamaa 19% Eesti metsamaast ja Keskkonnaministeeriumi tellitud uuringud näitavad juriidiliste isikute puhul nii metsaomanike arvu kui ka pindala suurenemist. Seetõttu oli oluline välja selgitada, kuidas kajastavad Eesti metsandusettevõtjad finantsaruannetes kasvava metsa kui bioloogilise vara väärtust.

Magistritöös võrreldi bioloogilise vara käsitlust Eesti finantsaruandluse ja otsekohalduvas standardis. Töös uuriti, kas juhised bioloogilise vara kajastamiseks finantsaruandluse standardites on aruande koostaja seisukohast kõikehõlmavad, põhjalikud, arusaadavad ja üheselt mõistetavad. Kuna uuritavatest ettevõtjatest ainult üks ettevõtja koostas aruande otsekohalduva standardi alusel, siis selgusid töös peamiselt Eesti finantsaruandluse standardiga seotud probleemkohad.

Eesti metsandusettevõtjate bioloogilise vara väärtuse mõõtmisest ja mõõtmisega seotud eelduste avalikustamisest ülevaate saamiseks analüüsiti RIKist päritud ettevõtjate 2017.aasta raamatupidamise aastaaruannete andmeid. Bioloogilise vara mõõtmise ja avalikustamisega seotud probleemidest põhjalikuma informatsiooni saamiseks intervjueriti audiitoreid ja metsandusettevõtete raamatupidajaid.

Ettevõtjate aruannete kvalitatiivses sisuanalüüsis leidis kinnitust teoreetilises osas tõstatatud Eesti finantsaruandluse standardi RTJ 7 „Bioloogilised varad” vastuolu juhendi sõnastatud eesmärgi ja rakendamisreeglite vahel. RTJ 7 esimeses punktis on öeldud: „eesmärgiks on sätestada reeglid bioloogiliste varade kajastamiseks Eesti finantsaruandluse standardi kohaselt koostatavates raamatupidamise aastaaruannetes” (RTJ 7 § 1). Samas kitsendatakse juhendi rakendamist punktis kolm vaid põllumajandusliku tegevusega seotud bioloogilistele varadele ning põllumajandusliku toodangu bioloogilisest varast eraldamise tehingute kajastamisele. Ettevõtjatele võib aga metsakinnistu olla nii põllumajandusliku tegevuse käigus perioodilist rahavoogu

võimaldav tootmisressurs kui ka põllumajandusliku tegevusega mitteseotud väärtust kasvatav investeerimisobjekt. Raamatupidamise aastaaruannete analüüs tõi välja ettevõtjate erinevad lähenemised, mis aga ei taga aruande tarbijatele standardiseeritud informatsiooni. Töö tulemuste põhjal võib öelda, et aruande koostaja seisukohast ei ole bioloogiliste varade juhend RTJ 7 kõikehõlmav ja üheselt mõistetav, kuna reguleerimata on jäetud põllumajandusliku tegevusega mitteseotud bioloogilise vara arvestuspõhimõtted. Autor leiab, et RTJis 7 vajab täpsustamist, millal tuleb kasvav mets kajastada kinnisvarainvesteeringuna ja millal bioloogilise varana.

Juhendite arusaadavus ja ühtmoodi tõlgendatavus loob eeldused finantsaruandlusest standardiseeritud informatsiooni kogumiseks ja erinevate ettevõtjate aruannete võrreldavuseks, mida vajavad aruande tarbijad oma otsuste tegemiseks ja plaanide teostamiseks. Standardiseeritud finantsinfo kvaliteeti aitavad parandada põhjalikud juhendmaterjalid, mis selgitavad õiglase väärtuse mõõtmismeetodite rakendamist. Autor leiab, et RTJis 7 toodud näited on eelkõige bioloogilise vara tehingute raamatupidamises kirjendamise suunitlusega. Juriidilistest isikutest erametsaomanike finantsaruandluse võrreldavuse eesmärgil tuleks kaaluda täpsemate suuniste ja praktiliste näidetega juhendmaterjalide väljatöötamist. Vähemtähtsaks ei saa pidada ka ettevõtja enda vajadust usaldusväärse finantsinformatsiooni järele, mida välja töötatud finantsaruandluse standardite järgimine peaks tagama.

Raamatupidamise aastaaruande koostamisel kuulub avalikustamisele rakendatud oluliste arvestuspõhimõtete kirjeldus, kus toimkonna juhendid lubavad valida mitme erineva meetodi vahel. Metsandusettevõtjate 2017.aasta raamatupidamise aastaaruannete analüüsis selgus, et uuritud ettevõtjatest 67,1% kasutasid bioloogilise vara arvestusel õiglase väärtuse, 15,2% soetusmaksumuse ning 4,4% kombineerisid õiglase ja soetusmaksumuse meetodit. 13,3% uuritud ettevõtjatest aga ei avalikustanud kasutatud arvestusmeetodit, mida tuleb lugeda lahendamist vajavaks probleemiks, kuna see ei taga avalikkusele informatsiooni, mida finantsaruandlus peaks pakkuma.

Finantsaruandluse standardite alusel tuleb bioloogilist vara kajastada eelkõige õiglases väärtuses, seega võib Eesti metsandusettevõtjate aruannete analüüsil saadud tulemust positiivseks lugeda. Õiglase väärtuse rakendamine bioloogilise vara bilansielementide mõõtmisel peaks tagama asjakohasema ülevaate, kui see põhineb turupõhistel eeldustel.

Kuid õiglase väärtuse meetod kaotab kohe oma eelised, kui väärtus ei põhine turuhindadel, vaid ettevõtjapõhistel eeldustel, mida on keeruline kontrollida ja mida võib ettevõtjal olla stiimul muuta endale sobivas suunas. Lisaks on varasemad uuringud välja toonud, et tulu kajastamine kasvuperioodil enne vara müüki ja olukorras, kus tulu laekumine ei ole kindel, võib viia kasumi volatiilsuseni, avaldada mõju maksustamisele ja anda ettevõtja finantsseisundist eksitava ülevaate. Samas on õiglase väärtuse arvestusmeetodi eesmärgiks peegeldada objektiivset tõde ja kui õiglast väärtust on hinnatud objektiivselt, siis peaksid õiglase väärtuse ümberhindlusel tekkinud realiseerimata kasumid ja kahjumid väljendama ühtlasi ka ettevõtte väärtuse muutust. Kasumi volatiilsuseni võivad viia eelkõige ettevõtja otsused väljamakseteks realiseerimata kasumi arvelt. Õiglase väärtus väljendab varade väärtust nende hindamise hetkel, mis aga ei taga veel tulevase rahavoogusid. Seetõttu eeldab õiglase väärtus finantsaruande tarbijalt ja koostajalt nn finantsalast kirjaoskust, et mõista realiseerimata kasumite olemust ja nende seoseid rahavoogudega.

Otsekohalduv standard lubab bioloogilisi varasid soetusmaksumuses kajastada vaid juhul, kui õiglase väärtus ei ole usaldusväärset hinnatav. Eesti finantsaruandluse standard aga lubab soetusmaksumuse meetodit kasutada ka siis, kui õiglase väärtuse hindamine võib osutuda ebamõistlikult aega ja pingutust nõudvaks või on ebamõistlikult kulukas. Soetusmaksumuse meetodi puuduseks kasvava metsa kajastamisel võib pidada mõju bilansimahule, kuna juurdekasvu väärtus ei kajastu bilansimahus ja lisaks vähendab bilansimahtu perioodiline bioloogilise vara kulumiarvestus. Kasvavale metsale on aga bioloogilise muundumise tõttu omane väärtuse kasv. Seega soetusmaksumuse meetod sobib eelkõige varadele, mille väärtusele bioloogiline muundumine olulist mõju ei avalda või varadele, millel ei eksisteeri aktiivset turgu.

Metsandusettevõtjate 2017.aasta raamatupidamise aastaaruannete põhjal selgitati välja õiglase väärtuse mõõtmisel rakendatud meetodid. Selleks grupeeriti ettevõtjate aruannetes avalikustatud info SME IFRSis toodud õiglase väärtuse mõõtmismeetodite liigituse alusel. Selgus, et 46,6% õiglase väärtuse meetodit kasutanud ettevõtjatest ei avalikustanud rakendatud mõõtmismeetodit. Tulemus näitab, et kas finantsaruannete esitajad ei ole piisavalt kursis õiglase väärtuse avalikustamisnõuetega või ei ole neil motivatsiooni informatsiooni avalikustamiseks. Õiglase väärtuse mõõtmismeetodi

avalikustanud ettevõtjatest 35,4% kasutas samalaadsete varade turuhinna meetodit, 28,4% kõige hilisema turuhinna meetodit, 24,4% turuväärtust ja 11,8% diskonteeritud neto rahavoogude meetodit. Põllumajanduslikus sektoris läbiviidud võrdleva analüüsi alusel tuletatud väärtust ei kasutanud õiglase väärtuse mõõtmismeetodina ükski uuritavatest ettevõtjatest. Õiglase väärtuse hierarhiale tuginedes tuleb õiglase väärtuse mõõtmisel rakendada maksimaalselt asjakohaseid jälgitavaid st turupõhiseid sisendeid ja minimaalselt mittejälgitavaid st ettevõtjapõhiseid sisendeid. Positiivseks saab lugeda, et valdavalt eelistasid Eesti metsandusettevõtjad turupõhistel sisenditel põhinevaid bioloogiliste varade õiglase väärtuse mõõtmismeetodeid. Olulises osas mittejälgitavatel sisenditel põhinevat diskonteeritud neto rahavoogude meetodit kasutasid peamiselt suurmetsaomanikud. Diskonteeritud neto rahavoogude meetodis ettevõtjate kasutatud eelduste varieeruvus tõi esile nende subjektiivsuse. Näiteks rakendatud diskonto- ja inflatsioonimäärades ilmnes mitmekordne erinevus, mis kinnitas õiglase väärtuse hierarhias käsitletut, et mittejälgitavate sisendite kasutamine õiglase väärtuse leidmisel vähendab raamatupidamise andmete usaldusväärsust.

Töös võrreldi bioloogilise vara avalikustamismõõdeid ettevõtja tüübist ja Eestis kehtivatest finantsaruandluse standarditest lähtuvalt. Otsekohalduva standardi alusel koostatud aruande vaatlus näitas, et see annab suuremate avalikustamismõõde tõttu aruande lugejale oluliselt põhjalikuma ülevaate bioloogilise vara olemusest ja mõõtmisel rakendatud eeldustest. Eesti finantsaruandluse standardis sõltub aastaaruandes kohustuslikult esitatava informatsiooni hulk ettevõtja kategooriast. Ettevõtjate aruannete analüüs näitas, et avalikustamismõõde täitmise maht ei ole seotud ettevõtja kategooriaga. Täismahus raamatupidamise aastaaruande esitanud suurettevõtja ja keskmise suurusega ettevõtjad ei täitnud kohustuslikke avalikustamismõõdeid paremini kui väikeettevõtja lühendatud aastaaruande esitajad.

Bioloogilise vara väärtuse mõõtmisega seotud asjaolude avalikustamise analüüs näitas, et kuigi uuritud aruannete seas oli väga korrektselt ja aruande tarbijale informatiivselt koostatud aruandeid, vajab avalikustamismõõde täitmine suuremat tähelepanu. Ettevõtjate 2017.aasta raamatupidamise aruannete analüüs tõi välja, et samalaadsete varade turuhinna mõõtmismeetodi kasutamisel ei avalikustanud olulisi eeldusi 41,9% ettevõtjatest, diskonteeritud neto rahavoogude meetodi puhul ei avalikustanud

hindamismudelil kasutatud eeldusi 33,3% ettevõtjatest ja turuväärtuses bioloogilise vara õiglast väärtust hinnanud ettevõtjast ei lisanud 83,9% selgitust turu kohta, mille hind on õiglase väärtuse leidmisel aluseks võetud. Soetusmaksumuse meetodit kasutanud keskmise suurusega ettevõtjatest 75% ei avalikustanud põhjendust, miks õiglase väärtuse leidmine ei olnud usaldusväärne ning ükski soetusmaksumuse meetodit kasutanud ettevõtjatest ei avalikustanud amortisatsioonimeetodit ja amortisatsioonimäära. Avalikustamisnõuete täitmise parandamise ühe võimalusena näeb autor raamatupidamise aastaaruande taksonoomia vormide aruande esitajale kasutajasõbralikumaks muutmist. Seetõttu tehti alapeatükis 2.4. ettepanekud Eesti finantsaruandluse standardi alusel koostatava raamatupidamise aastaaruande taksonoomia vormi lisale „Bioloogilised varad” täiendavate sisestusväljade lisamiseks ja olemasolevate muutmiseks. Autori arvates vajab finantshariduse andmisel suuremat tähelepanu varade õiglases väärtuses kajastamise põhimõtete tutvustamine. Avalikkuse informeerimise huvides on oluline roll täita ka audiitoritel, kuna ettevõtjal endal ei pruugi olla motivatsiooni kõiki avalikustamisnõudeid täita. Aruannete koostajate finantsaruandluse standardite järgimine ning arvestus- ja mõõtmismeetodites kasutatud eelduste avalikustamine tagab aruande tarbijale objektiivse finantsinfo majandusotsuste vastuvõtmiseks.

Magistritöö teema arendusena võiks uurida metsakinnistute kinnisvarainvesteeringuna kajastamise põhimõtteid Eesti ettevõtetes. Autor leiab, et juriidiliste isikute metsaomandist parema ülevaate saamiseks aitaksid kaasa katastriüksuste andmete kinnistusraamatu andmetega sidumine. Samuti võiks edaspidi põhjalikumalt uurida ettevõtjate bioloogilise vara mõõtmismeetodi valiku põhjendusi ja nende seoseid kapitali struktuuriga. Näiteks kas laenukapitali osakaal kogukapitalist on seotud mõõtmismeetodi valikuga.

VIIDATUD ALLIKAD

1. Arbidane, I., Mietule, I. (2018). Problems and solutions of accounting and evaluation of biological assets in Latvia. *Entrepreneurship and Sustainability Issues, Entrepreneurship and Sustainability Center*, 6 (1), 10-22. DOI: 10.9770/jesi.2018.6.1(1).
2. Argilés, J. M., Aliberch, A.S., Garcia-Blandon, J. (2012). A Comparative Study of Difficulties in Accounting Preparation and Judgement in Agriculture Using Fair Value and Historical Cost for Biological Assets Valuation. *Revista de Contabilidad. Vol. 15, Issue 1*, 109-142. Retrieved from [https://doi.org/10.1016/S1138-4891\(12\)70040-7](https://doi.org/10.1016/S1138-4891(12)70040-7)
3. Audiitor 1. Autori intervjuu. Üleskirjutus. Tartu, 2. aprill 2019
4. Audiitor 2. Autori intervjuu. Üleskirjutus. Tartu, 9. aprill 2019
5. Audiitorkogu. (2013). *Diskonteeritud rahavoogude hindamise meetodil koostatud kinnisvarainvesteeringu õiglase väärtuse hindamisakti auditeerimine*. Juhendmaterjal, 1-16. Retrieved from https://www.auditorkogu.ee/uploads/Projekt_Diskonteeritud_rahavoogude_hindamise_meetodil_koostatud_kinnisvarainvesteeringu_oiglase_vaartuse_hindamisakti_auditeerimine_pdf.pdf. (20.03.2019)
6. Ayres, D., Huang, X.S., Myring, M. (2017). Fair value accounting and analyst forecast accuracy. *Advances in Accounting, Vol. 37*, 58-70. Retrieved from <https://doi.org/10.1016/j.adiac.2016.12.004>
7. Bick, P., Orlova, S., Sun, Li. (2018). Fair value accounting and corporate cash holdings. *Advances in Accounting, Vol. 40*, 98-110. Retrieved from <https://doi.org/10.1016/j.adiac.2017.12.002>
8. Bohušová, H., Svoboda, P. (2016). Biological assets: In what way should be measured by SMEs? *Procedia. Social and Behavioral Sciences*, 220, 62 – 69. Retrieved from <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2016.05.469>

9. Boyer, R. (2007). Assessing the impact of fair value upon financial crises. *Socio-Economic Review*, Vol. 5, Issue 4, 779–807. Retrieved from <https://doi.org/10.1093/ser/mwm018>
10. Collings, S.J. (2013). The Differences Between Full IFRS and IFRS for SMEs. *Steven John Collings*, 1-12. Retrieved from <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/pdf/10.1002/9781119208273.app1> (19.02.2019)
11. Creditinfo Eesi AS. (2019). Ettevõtte põhitegevusala müügitulu TOP 20. <https://www.e-krediidiinfo.ee/>
12. Eesti Keele Instituut. (2019). Eesti keele seletav sõnaraamat. Retrieved from <http://www.eki.ee/dict/ekss/>
13. Eesti Statistikaamet. (2018). Eesti Statistika Kvartalikirj. 2/18. Retrieved from https://www.stat.ee/valjaanne-2018_eesti-statistika-kvartalikirj-2-18
14. Elad, C. (2007). Fair value accounting and fair trade: an analysis of the role of International Accounting Standard No. 41 in social conflict. *Socio-Economic Review*, Vol. 5, 755–777. Retrieved from <https://doi.org/10.1093/ser/mwm013>
15. Elad, C., Harbohn, K. (2011). Implementing Fair Value Accounting in the Agriculture Sector. *The institute of Chartered Accountants of Scotland. Edinburgh: Scotland*, 1–166. Retrieved from https://www.icas.com/__data/assets/pdf_file/0019/10549/10-Implementing-Fair-Value-Accounting-In-The-Agricultural-Sector-ICAS.pdf
16. Erametsakeskus. (2019). Looduskaitsetised piirangud. Retrieved from <https://www.eramets.ee/looduskaitse/>
17. Fahnestock, R.T., Bostwick, E.D. (2011). An analysis of the fair value controversy. *Journal of Finance & Accountancy*, 1-12. Retrieved from https://www.researchgate.net/publication/267714623_An_analysis_of_the_fair_value_controversy/download
18. Fischer, M., Marsh, T. (2013). Biological Assets: Financial Recognition and Reporting Using US and International Accounting Guidance. *Journal of Accounting and Finance*. Vol. 13 (2), 57-74. Retrieved from http://www.na-businesspress.com/JAF/FischerM_Web13_2_.pdf (15.03.2019)
19. Gabriel, N., Stefea, P. (2013). International Accounting Standard 41 (IAS 41) – implication for reporting crop assets. *Lucrări Științifice Management Agricol*, Vol.

- 15(3), 100-105. Retrieved from <http://www.lsma.ro/index.php/lsma/article/view/42/132> (25.03.2019)
20. Ghauri, P., Gronhaug, K. (2004). *Äriuuringute meetodid. Praktilisi näpunäiteid*. Tallinn: Külim.
 21. Glaum, M., Schmidt, P., Street, D.L., Vogel, S. (2013). Compliance with IFRS 3- and IAS 36-required disclosures across 17 European countries: company- and country-level determinants. *Accounting and Business Research, Vol. 43 (3)*, 163-204. Retrieved from <https://doi.org/10.1080/00014788.2012.711131>
 22. Gonçalves, R., Lopes, P., Craig, R. (2017). Value relevance of biological assets under IFRS. *Journal of International Accounting, Auditing and Taxation, Vol.29*, 118-126. Retrieved from <https://doi.org/10.1016/j.intaccaudtax.2017.10.001>
 23. Gottdiener, N. (2017). Valuation without rigor = Transparency without clarity. Retrieved from <https://www.duffandphelps.com/insights/publications/valuation/valuation-without-rigor-equals-transparency-without-clarity> (28.01.2019)
 24. Greenbaum, J. (2016). Mikro-ja väikeettevõtjate aruandlus muutub lihtsamaks. *RMP*. Retrieved from <https://www.rmp.ee/raamatupidamine/raamatupidamine-yldiselt/mikro-ja-vaikeettevotjate-aruandlus-muutub-lihtsamaks-2016-02-02> (21.02.2019)
 25. Hanson, J. (2012). Auditing The Future. – PCAOB. *Fair Value Measurements and Reporting Conference*. Retrieved from http://pcaobus.org/News/Speech/Pages/06072012_HansonAICPA.aspx (19.02.2019)
 26. Hinke, J., Starova, M. (2014). The Fair Value Model for the Measurement of Biological Assets and Agricultural Produce in the Czech Republic. *Procedia Economics and Finance, Vol. 12*, 213 – 220. Retrieved from [https://doi.org/10.1016/S2212-5671\(14\)00338-4](https://doi.org/10.1016/S2212-5671(14)00338-4)
 27. Hirsjärvi, S., Remes, P., Sajavaara, P. (2004). *Uuri ja kirjuta*. Tallinn: Kirjastus Medicina
 28. Hope, O. (2002). Disclosure Practices, Enforcement of Accounting Standards and Analysts' Forecast Accuracy: An International Study. *University of Toronto*, 1-55. Retrieved from <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.353160>

29. Keskkonnaagentuur. (2018). *Aastaraamat „Mets 2017”*. 2. Metsaomand. Retrieved from https://www.keskkonnaagentuur.ee/sites/default/files/02_metsaomand.pdf
30. Komisjoni määrus (EÜ) nr 1126/2008. 3.11.2008, millega võetakse vastu teatavad rahvusvahelised raamatupidamisstandardid kooskõlas Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrusega (EÜ) nr 1606/2002. Euroopa Liidu Teataja L 320, 29.11.2008. Redaktsioon 01.01.2016. Retrieved from <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/PDF/?uri=CELEX:02008R1126-20160101&qid=1510566659099&from=ET>
31. KPMG. (2017). Fair value measurement: Questions and answers. *US GAAP and IFRS*. Retrieved from <https://assets.kpmg/content/dam/kpmg/xx/pdf/2017/12/fair-value-qa-2017.pdf>
32. Laux, C., Leuz, C. (2010). Did Fair-Value Accounting Contribute to the Financial Crisis? *Journal of Economic Perspectives*. Vol. 24 (1), 93–118. DOI: 10.1257/jep.24.1.93
33. Liivak, K. (2017). Bioloogilise vara väärtuse mõõtmine ja kajastamine Eesti ettevõtetes ning sellega seotud avalikustamisnõuete täitmine. (Magistritöö. *Tallinna Tehnikaülikool*. Ärikorralduse Instituut). Retrieved from <https://digi.lib.ttu.ee/i/file.php?DLID=8591&t=1>
34. Majandusaasta aruande taksonoomia ja selle alusel koostatavate raamatupidamise aastaaruande vormide kehtestamine. Vastu võetud Riigikogus 13.12.2017. RT I, 14.12.2017,12.
35. Mališ, S.S., Sačer, I.M., Brozović, M. (2016). Valuation of biological assets under IAS 41 – the case of listed and large companies in Croatia. *Proceedings of 23rd Research World International Conference/ Dr. P. Suresh (ur.)*. – Barcelona, Spain: *IRAJ Research Forum*, 44-50 (ISBN: 978-93-86291-54-7) Retrieved from http://www.worldresearchlibrary.org/up_proc/pdf/559-148533835644-50.pdf
36. Metsa korraldamise juhend. Vastu võetud Riigikogus 16.01.2009. RT I, 31.08.2018, 8.
37. Metsandusettevõtte raamatupidaja 1. Autori intervjuu. Üleskirjutus. Tartu, 28. märts 2019
38. Metsandusettevõtte raamatupidaja 2. Autori intervjuu. Üleskirjutus. Tartu, 22. aprill 2019

39. Metsaseadus. Vastu võetud Riigikogus 07.06.2006. RT I, 29.06.2018, 33.
40. Orbán, I., Dékán, T., Kiss, A. (2015). Measurement of agricultural activities according to the international financial reporting standards. *Procedia Economics and Finance, Vol. 32*, 777-783. [https://doi.org/10.1016/S2212-5671\(15\)01461-6](https://doi.org/10.1016/S2212-5671(15)01461-6)
41. OÜ For-Info. (2015). Eesti erametsaomandi struktuur ja kasutamine 2015.aastal. Retrieved from https://www.envir.ee/sites/default/files/erametsaomandi_struktuur_ja_kasutamine_2015.pdf
42. Palea, V. (2014). Fair Value Accounting and Its Usefulness to Financial Statement Users. *Journal of Financial Reporting & Accounting. Vol 12 (2)*, 102-116. DOI:10.1108/JFRA-04-2013-0021
43. Raamatupidamise seadus. Vastu võetud Riigikogus 20. 11.2002, RT I, 09.05.2017, 30.
44. Raamatupidamise Toimkonna juhend nr 1 – Raamatupidamise aastaaruande koostamise üldpõhimõtted. Vastu võetud Riigikogus 22.12.2017, RT I, 23.12.2017, 54.
45. Raamatupidamise Toimkonna juhend nr 6 – Kinnisvarainvesteeringud. Vastu võetud Riigikogus 22.12.2017, RT I, 23.12.2017, 54.
46. Raamatupidamise Toimkonna juhend nr 7 – Bioloogilised varad. Vastu võetud Riigikogus 22.12.2017, RT I, 23.12.2017, 54.
47. Raamatupidamise Toimkonna juhend nr 15 – Lisades avalikustatav informatsioon. Vastu võetud Riigikogus 22.12.2017, RT I, 23.12.2017, 54.
48. Rahandusministeerium. (2013). *Eesti esitas hagi raamatupidamisdirektiivi vastu*. Pressiteade, 26.09.2013.
49. Rahvusvahelist auditeerimise standard (ISA) 540 – Arvestushinnangute, sh õiglase väärtuse arvestushinnangute ja nendega seoses avalikustatu auditeerimine. Retrieved from <https://www.auditorkogu.ee/uploads/ISA-d%20alates%202016-12-15/ISA%20%28EE%29%20540.pdf>
50. Registrate ja Infosüsteemide Keskus. (2019). EMTAK 2008 selgitavad märkused. Retrieved from http://www.rik.ee/sites/www.rik.ee/files/elfinder/article_files/EMTAK%202008%20EST%20-%20selgitavate%20m%C3%A4rkustega.pdf

51. Riigimetsa hindamine. Rahandusministri 11. detsembri 2003. a määruse nr 105 “Riigi raamatupidamise üldeeskiri” lisa 8, RT I, 27.11.2018, 5
52. Riigimetsa Majandamise Keskus. (2018). Majandusaasta aruanne 2017. Retrieved from https://media.rmk.ee/files/rmk_majandusaasta_aruanne_2017.pdf
53. Rozentāle, S., Ore, M. (2013). Evaluation of Biological Assets: Problems and Solutions. *Journal of Modern Accounting and Auditing*, Vol. 9, No. 1, 57-67. DOI:10.17265/1548-6583/2013.01.004, <http://www.davidpublisher.org/Public/uploads/Contribute/550b8c1c7dbbf.pdf>
54. Starova, M., Cermakova, H., Hlavsa, T., Vostrovskā, H., Leva, M. (2016). Evaluation of applicability of IAS 41 – Agriculture to the valuation of growing forest stands and their accounting treatment in the Czech Republic. *Journal of forest science*, 62 (6), 429–440. doi: 10.17221/59/2016-JFS
55. Voro, A., (2011). *Bioloogiliste varade kajastamine raamatupidamises*. Tartu: Tartumaa Põllumeeste Liit. Retrieved from <http://www.pikk.ee/upload/files/Finantsmajandus/Bioloogilisedvarad.pdf>
56. Väike- ja keskmise suurusega ettevõtete rahvusvaheline finantsaruandlusstandard (SME IFRS). International Accounting Standards Board. Retrieved from <http://eifrs.ifrs.org/eifrs/sme/est/EstSMEs.pdf>
57. Zaborski, A. (2012) *Eesti kasvava metsa väärtuse hindamise mudeli väljatöötamine*. (Magistritöö. Estonian Business School. Majandusarvestuse ja rahanduse õppetool)

LISAD

Lisa 1. Ettevõtjate klassifitseerimine ja rakendatav aastaaruande tüüp Eesti finantsaruandluse standardi kohaselt koostatavates raamatupidamise aastaaruannetes

Ettevõtja tüüp	Klassifitseerimise alus	Aastaaruande tüüp
Mikroettevõtja	„osaühing, kelle näitajad vastavad aruandeaasta bilansipäeval kõikidele järgmistele tingimustele: varad kokku kuni 175 000 eurot, kohustised ei ole suuremad kui omakapital, üks osanik, kes on ka juhatuse liige, ja kelle müügitulu on aruandeaastal kuni 50 000 eurot” (RPS § 3)	mikroettevõtja lühendatud raamatupidamise aastaaruanne või väikeettevõtja lühendatud raamatupidamise aastaaruanne või täismahus raamatupidamise aastaaruanne
Väikeettevõtja	„Eestis registreeritud äriühing, kes ei ole mikroettevõtja ja kelle näitajatest võib aruandeaasta bilansipäeval vaid üks ületada järgmisi tingimusi: varad kokku 4 000 000 eurot, müügitulu 8 000 000 eurot ja keskmine töötajate arv aruandeaasta jooksul 50 inimest” (RPS § 3)	väikeettevõtja lühendatud raamatupidamise aastaaruanne või täismahus raamatupidamise aastaaruanne
Keskmise suurusega ettevõtja	„Eestis registreeritud äriühing, kes ei ole mikroettevõtja ega väikeettevõtja ja kelle näitajatest võib aruandeaasta bilansipäeval vaid üks ületada järgmisi tingimusi: varad kokku 20 000 000 eurot, müügitulu 40 000 000 eurot ja keskmine töötajate arv aruandeaasta jooksul 250 inimest” (RPS § 3)	täismahus raamatupidamise aastaaruanne
Suurettevõtja	„Eestis registreeritud äriühing, kelle näitajatest aruandeaasta bilansipäeval vähemalt kaks ületavad järgmisi tingimusi: varad kokku 20 000 000 eurot, müügitulu 40 000 000 eurot ja keskmine töötajate arv aruandeaasta jooksul 250 inimest” (RPS § 3)	täismahus raamatupidamise aastaaruanne

Allikad: RPS § 3, RTJ 2 (autori koostatud).

Lisa 2. Soetusmaksumuse meetodil kajastatud bioloogiliste varade kohta raamatupidamise aastaaruandes avalikustamisele kuuluv informatsioon finantsaruandluse standardite ja ettevõtjate tüübi alusel

Finantsaruandluse standard	Eesti finantsaruandluse standard			Otsekohalduv standard
Aastaaruande tüüp	Mikroettevõtja lühendatud raamatupidamise aastaaruanne	Väikeettevõtja lühendatud raamatupidamise aastaaruanne	Täismahus raamatupidamise aastaaruanne	Ettevõtjate tüübist lähtuvad erisused puuduvad
Avalikustamisele kuuluv informatsioon	avalikustamiskohustus puudub	* rakendatud oluliste arvestuspõhimõtete kirjeldus * pikaajaliste bioloogiliste varade muutuse analüüs	* rakendatud oluliste arvestuspõhimõtete kirjeldus * varade kirjeldus koos selgitusega, miks õiglast väärtust ei olnud võimalik usaldusväärselt hinnata * kasutatavad amortisatsiooni-meetodid ja -määrad * bioloogiliste varade saldo muutuse analüüs	* võimalusel vahemik, millesse tõenäoliselt langeksid õiglase väärtuse hinnangud * vara kirjeldus ja selgitus, miks õiglast väärtust ei ole võimalik usaldusväärselt mõõta * kasutatud kulumiarvestuse meetod, kasulikud eluead või kulumimäärad * bioloogiliste varade saldo muutuse analüüs

Allikad: IFRS 13, IAS 41, RTJ 2 ja RTJ15 (autori koostatud).

Lisa 3. Õiglase väärtuses kajastatud bioloogiliste varade kohta raamatupidamise aastaaruannetes avalikustamisele kuuluv informatsioon finantsaruandluse standardite ja ettevõtjate tüübi alusel

Eesti finantsaruandluse standardi alusel koostatud väikeettevõtja lühendatud raamatupidamise aastaaruandes avalikustamisele kuuluv informatsioon (RTJ 2, RTJ 15 §11, §38, §59):

- rakendatud oluliste arvestuspõhimõtete kirjeldus,
- hindamismudelites kasutatavad olulised eeldused,
- varade summad bilansis,
- õiglase väärtuse muutusest tulenevad kasum või kahjum kasumiaruandes,
- pikaajaliste bioloogiliste varade saldo muutuse analüüs.

Eesti finantsaruandluse standardi alusel koostatud täismahus raamatupidamise aastaaruandes avalikustamisele kuuluv informatsioon (RTJ 2, RTJ 15 §11, §38, §39):

- rakendatud oluliste arvestuspõhimõtete kirjeldus,
- iga bioloogiliste varade kogumi kirjeldus,
- iga bioloogiliste varade kogumi või põllumajandusliku toodangu kogumi kohta õiglase väärtuse leidmisel rakendatud meetodid ja olulised õiglase väärtuse leidmist mõjutanud eeldused,
- kasumid ja kahjumid, mis on aruandeaastal tekkinud põllumajandusliku toodangu esmasel arvelevõtmisel ja õiglase väärtuse muutumisest.

Otsekohalduva standardi alusel koostatud raamatupidamise aastaaruandes avalikustamisele kuuluv informatsioon (IAS 41 § 40-53, IFRS 13 §91):

- bioloogiliste varade rühmade koguseline kirjeldus, tuues eraldi välja tarbitavad ja tootvad bioloogilised varad või küpsed ja ebaküpsed bioloogilised varad;
- korduvate õiglase väärtuse mõõtmiste puhul, kus kasutatakse olulisi mittejälgitavaid sisendeid (3. tasand), mõõtmiste mõju perioodi kasumile või kahjumile või muule koondkasumile;
- õiglase väärtuse hierarhia tase;
- mõõtmiste puhul, kus kasutatakse olulisi mittejälgitavaid sisendeid (3. tasand), mõõtmiste mõju perioodi kasumile või kahjumile või muule koondkasumile;

Lisa 3 järg

- jutustav kirjeldus õiglase väärtuse mõõtmise sensitiivsuse kohta mittejälgitavates sisendites toimunud muutuste suhtes;
- bioloogiliste varade saldo muutuse analüüs, sh eraldi avalikustatakse füüsilised ja turuhinna muutused;
- bioloogiliste varade arendamiseks või omandamiseks võetud siduvate tulevikukohustuste summa ja põllumajandusliku tegevusega seotud finantsrisiki maandamise strateegiad;
- piiratud omandiõigusega bioloogiliste varade olemasolu ja (jääk)maksumused ning kohustiste eest tagatisena panditud bioloogiliste varade (jääk)maksumused.

SUMMARY

RECOGNITION OF BIOLOGICAL ASSET VALUES IN FORESTRY OPERATORS' ANNUAL ACCOUNTS FOR 2017

Aire Karhu

According to the land cadastre and the land register, the number of legal persons owning forests has increased each year. The transfer of forest ownership from physical persons to legal ones has brought attention to how forestry companies recognise the value of standing timber as a biological asset in their financial reporting. It is characteristic of biological assets to transform, and this makes their value difficult to measure for accounting purposes.

Pursuant to the financial reporting standards applicable in Estonia, biological assets can be recognised in the balance sheet on the basis of their fair value or the cost method. The fair value method should be the preferred one. In simple words, the fair value is an amount payable for an asset in an ordinary market transaction. In financial statements, however, the fair value might not always be the market value because it is possible to recognise the fair value of assets also in the event there are no market prices for them. If an active market for an asset does not exist, several methods may be used to measure its fair value. Although recognition of their fair value should show the actual value of company assets more accurately, there are certain cases when the fair value might be quite subjective. For example, if the data required for evaluating biological assets is unavailable; if the guidance material allows for different interpretations; or if the assets are valued with an intention to manipulate income.

The aim of this master's thesis was to determine the principles for measuring and disclosing biological asset values and to identify any possible problems with these, looking at Estonian forestry operator's annual accounts for 2017.

The following tasks were set to achieve the aim:

- 1) to identify whether the guidance for recognising the value of biological assets, as provided by the financial reporting standards applicable in Estonia, is adequate or needs elaboration, from the point of view of people who compile the reports;
- 2) to compare the methods of accounting for biological assets and measuring of fair value, as presented in the financial reporting standards applicable in Estonia;
- 3) to identify the strengths and weaknesses of the accounting and measuring methods for biological assets and their effect on the balance sheet total;
- 4) to compare the disclosure requirements regarding biological assets depending on the type of operator, based on the financial reporting standards applicable in Estonia;
- 5) to provide an overview of the forest ownership of legal persons and the woodland market in Estonia; and
- 6) to identify the most common methods Estonian forestry companies use to recognise the value of their biological assets; whether they disclose the measuring-related facts in their annual accounts; and whether the disclosure is informative enough for the reader.

To have an overview of the biological asset measuring methods used by Estonian forestry operators and how they disclose the facts about measuring the value of these assets, the author sent to the Estonian Centre of Registers and Information Systems (RIK) a request for data on operators' annual accounts for 2017 which included the Classification of Economic Activities code 02201 or 02101 in the sales revenue distribution and also a value in the Biological assets' item on their balance sheet. The method used for this master's thesis was qualitative content analysis, i.e. the text fields of the data provided by the RIK were thoroughly scrutinised. To obtain more detailed information on the problems with measuring biological assets, disclosing their value and reporting that in financial statements, auditors and accountants of forestry companies were interviewed.

The author compared the provisions regarding biological assets in the Estonian financial reporting standard and those in the directly applicable standard. The author wanted to find out whether the guidance for recognising the value of biological assets, as provided by the financial reporting standards, was comprehensive, thorough, understandable and

unambiguous, from the point of view of people who compile the reports. As there was only one operator who prepared their report following the requirements of the directly applicable standard, the problems identified mainly pertained to the Estonian financial reporting standard.

The qualitative content analysis of the operators' reports confirmed the discrepancy identified in the theoretical part of this thesis, i.e. the discrepancy between the objective stated in the Accounting Standards Board's guideline No. 7 „Biological Assets” (ASBG 7) of the Estonian financial reporting standard and the rules to be applied. Clause 1 of ASBG 7 states that „the objective is to establish rules for recognising biological assets in annual accounts prepared in compliance with the Estonian financial reporting standard” (ASBG 7, Clause 1). Clause 3 of the guidance, however, limits its applicability only to biological assets related to agricultural activity and recognition of transactions that separate agricultural produce from biological assets. For operators, however, a forest holding can be either a production resource generating periodical cash flows and being part of their agricultural activity or an investment growing in value but being unrelated to agricultural activity. The analysis of the annual accounts revealed operators' different approaches. This, however, means that the users of the reports do not receive standardised information. Based on the results of this work, it can be said that from the point of view of the compilers of annual accounts, ASBG 7 is not comprehensive or unambiguous because it fails to establish the accounting principles for biological assets unrelated to agricultural activity. The author finds that ASBG 7 needs to be more specific about when standing timber must be recognised as an investment in real estate and when as a biological asset.

If the guidance is understandable and unambiguous, standardised information can be gathered from financial statements and the reports of different operators can be compared, as this is what the readers of the reports need to make decisions and implement their plans. The quality of standardised financial information can be improved by thorough guidance material that explains how to apply the methods for measuring the fair value. The author finds that the examples given in ASBG 7 focus mainly on recognising biological asset transactions in books. To make it possible for the financial statements of legal persons who are private forest owners to be comparable, consideration should be given to the

development of guidance material containing more specific guidance and practical examples. Last but not least comes the operators' own need for reliable information, which the application of financial reporting standards should ensure.

When preparing annual accounts, the description of the relevant accounting principles applied should be disclosed as well. For this, the ASBGs allow for use of various methods. The analysis of the forestry operators' annual accounts for 2017 showed that 67.1% of the operators recognised their biological assets using the fair value method, 15.2% used the cost method, and 4.4% combined these two. 13.3% of the operators, however, failed to disclose their accounting method. This should be considered to be a problem needing resolution because operators do not disclose information their financial statements should include.

Pursuant to the financial reporting standards, biological assets should be recognised primarily in their fair value. Thus, the result of the analysis of Estonian forestry operators' reports can be considered to be positive. The use of fair value in measuring the biological asset items on balance sheets should provide a more appropriate overview if it is based on market assumptions. However, the fair value method immediately loses its advantages if the value is based only on the operator's assumptions, not on market prices. In addition, fair value hides the value creation process because revaluation of assets to recognise their fair value results in paper gains and losses. Fair value reflects the value of assets at the time of evaluation, but it does not guarantee future cash flows. In addition, fair value requires financial literacy from the reader and the author of financial statements because they need to understand the nature of paper gains and their relationship with cash flows.

The directly applicable standard allows biological assets to be recognised at cost only if their fair value cannot be reliably identified. The Estonian financial reporting standard, however, allows for the use of the cost method also if the identification of the fair value is unreasonably time- and labour-intensive or unreasonably expensive. The weakness of the cost method with regard to recognising standing timber is its effect on the balance sheet total because the increment value is not reflected in the balance sheet total, and the balance sheet total is decreased by the depreciation calculations regarding the biological assets. Standing timber, however, is characterised by increasing value due to its biological

transformation. Hence, the cost method is primarily suitable for assets whose value is not much affected by biological transformation or that lack an active market.

The author used the forestry operators' annual accounts for 2017 also to identify the methods used for measuring fair value. For that, she grouped the information disclosed by operators on the basis of the SME IFRS classification of fair value measurement methods. It turned out that 46.6% of the companies who used the fair value method failed to disclose the measuring method. The result shows that either the people who make the financial statements are not fully aware of the fair value disclosure requirements or they lack the motivation to disclose this information. Of the operators who disclosed the method of measuring the fair value, 35.4% used the method of market prices for similar or sufficiently similar assets; 28.4% used the most recent market prices; 24.4% used market value; and 11.8% used the discounted net cash flow model. The value derived from a comparative analysis in the agricultural sector was not used as a measuring method by any of the operators viewed. Pursuant to the fair value hierarchy, fair value must be measured using as many relevant observable, i.e. market-based, inputs as possible and as few unobservable, i.e. operator-based, inputs as possible. It is positive that most of the Estonian forestry operators viewed preferred fair value determination methods that relied on market-based inputs. The discounted cash flow model mostly based on unobservable inputs was primarily used by large companies. The variation of assumptions operators used in the discounted cash flow model revealed the subjectivity of these. For example, the discount and inflation rates applied were vastly different. This confirmed the notion of the fair value hierarchy that the use of unobservable inputs in determining the fair value reduces the reliability of accounting data.

The author compared the disclosure requirements regarding biological assets depending on the type of operator, based on the financial reporting standards applicable in Estonia. The report prepared following the requirements of the directly applicable standard indicated that because the disclosure requirements are more extensive, such a report provides the reader with a significantly more thorough overview of the nature of the biological assets and the assumptions used in measuring these. In the Estonian financial reporting standard, the amount of information a company must disclose in its annual accounts depends on the size of the company and the category of reporting form chosen.

The analysis of the operators' reports showed that the extent to which they meet the disclosure requirements does not depend on the reporting form category chosen. The large company and medium-sized enterprises who must submit full-size annual accounts did not comply with the obligatory disclosure requirements better than small enterprises who must submit shorter annual accounts.

The analysis of the facts of measuring the value of biological assets revealed that although there were reports that were drawn up properly and were very informative for their readers, operators' compliance with the disclosure requirements requires more attention. The analysis of the operators' annual accounts for 2017 revealed that 41.9% of operators who used the method of market prices for similar or sufficiently similar assets did not reveal the relevant assumptions; of those who used the discounted cash flow model, 33,3% failed to disclose the assumptions; and 83.9% of operators who used the fair market value of their biological assets did not provide any information on the market the prices of which they used to determine the fair value. Of the medium-sized enterprises who used the cost method, 75% failed to reveal the reason why they could not reliably determine the fair value, and none of the operators using the cost method disclosed the amortisation method and amortisation rate used. The author is of the opinion that one way to improve operators' compliance with the disclosure requirements would be to make the annual accounts taxonomy forms more user-friendly. That is why the author proposed in 2.4. that certain data fields should be added to the „Biological assets” annex to the annual accounts taxonomy form to be filled in pursuant to the requirements of the Estonian financial reporting standard and some of the existing data fields there should be changed.

The fair value method was taken into use in financial reporting relatively recently. Thus, the principles for recognition of assets in their fair value need more attention in financial education. In the interests of better disclosure, also auditors have an important role to play because operators might not have enough motivation to comply with all disclosure requirements. If compilers of annual accounts comply with financial reporting standards and disclose the assumptions used in the accounting and measuring methods, the readers receive objective financial information needed for making economic decisions.

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Aire Karhu,

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) minu loodud teose „Bioloogilise vara väärtuse kajastamine Eesti metsandusettevõtjate 2017.aasta raamatupidamise aastaaruannetes“, mille juhendajad on Juta Tikk ja Kertu Lääts, reprodutseerimiseks eesmärgiga seda säilitada, sealhulgas lisada digitaalarhiivi DSpace kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
2. Annan Tartu Ülikoolile loa teha punktis 1 nimetatud teos üldsusele kättesaadavaks Tartu Ülikooli veebikeskkonna, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace kaudu Creative Commons'i litsentsiga CC BY NC ND 3.0, mis lubab autorile viidates teost reprodutseerida, levitada ja üldsusele suunata ning keelab luua tuletatud teost ja kasutada teost ärieesmärgil, kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
3. Olen teadlik, et punktides 1 ja 2 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
4. Kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei riku ma teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse õigusaktidest tulenevaid õigusi.

Aire Karhu
23.05.2019